

Nejvyšší soud

VÝBĚR rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Ročník: XXIX

4 2023

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi

Výběr rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva pro justiční praxi je připravován v kolektivu soudců Nejvyššího soudu, vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudem pro lidská práva a pracovníků z oddělení analytiky a srovnávacího práva Nejvyššího soudu a má za cíl zvýšit povědomí odborné právní veřejnosti o aktuálních a konečných rozhodnutích Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku. Ve snaze o maximální informovanost jsou skutkový stav a řízení u vnitrostátních soudů shrnuty stručně tak, aby měl čtenář dobrý přehled o základních důvodech stížnosti. Důraz je kladen na pečlivý výběr nejpodstatnějších částí odůvodnění rozhodnutí, které jsou předloženy. Autorské komentáře, zpracované většinou soudci Nejvyššího soudu, vystihují přínos daného rozhodnutí pro české právní prostředí, odkazy na články Úmluvy a příslušná dotčená ustanovení národního práva spolu s uvedením klíčových slov zvyšují odbornou hodnotu periodika.

Redakční rada:

Předseda: JUDr. Petr Angyalossy, Ph.D.
Členové: Mgr. Petr Konůpka, JUDr. Ivo Kouřil, Mgr. Aleš Pavel, JUDr. Lubomír Ptáček, Ph.D., JUDr. Vít A. Schorm, JUDr. Pavel Simon, JUDr. Milada Šámalová, Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, M. St. (Oxon), Ph.D. (MUNI), JUDr. Petr Škvain, Ph.D., JUDr. Robert Waltr
Adresa redakce: Nejvyšší soud, Burešova 20, 657 37 Brno
tel.: +420 541 593 111, fax: +420 541 213 493
e-mail: podatelna@nsoud.cz

Ročník XXIX, číslo 4/2023
ISSN 1214-3839, MK ČR E 1200

Vzor citace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva:

- rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 25. 7. 2013, Kummer proti České republice, č. 32133/11
- rozsudek velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. 12. 2011, Al-Khawaja a Tahery proti Spojenému království, č. 26766/05 a 22228/06, bod 118

OBSAH

B. proti Rusku, stížnost č. 36328/20	... 4
Hurbain proti Belgii, stížnost č. 57292/16	... 15
Sanchez proti Francii, stížnost č. 45581/15	... 36
Xenofontos a ostatní proti Kypru, stížnost č. 68725/16	... 57

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA TŘETÍ SEKCE

7. 2. 2023

VĚC B. PROTI RUSKU (rozsudek ve věci B. proti Rusku, stížnosti č. 36328/20)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 3

Odkazy na českou právní úpravu:

čl. 7 Listiny základních práv a svobod

Díl 5 zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů)

Sdělení č. 59/2016 Sb. m. s, o sjednání Úmluvy Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání (Lanzarotská úmluva)

§ 2 odst. 15 zákona č. 141/1961 Sb., trestní řád

Klíčová slova:

nelidský a ponižující trest – procesní záruky – zranitelné osoby

Autorský komentář:

Ve věci se Soud zabýval sekundární viktimizací stěžovatelky – výjimečně zranitelného dítěte, které zůstalo bez rodičů, bylo umístěno do ústavní péče a rovněž bylo sexuálně zneužíváno čtyřmi osobami. K prohlubování traumatu ze zneužívání stěžovatelky došlo ze strany vnitrostátních orgánů (včetně soudů) v návaznosti na to, jakým způsobem vedly trestní řízení vůči údajným pachatelům. Stěžovatelka musela, mimo jiné, o své zkušenosti opakovaně vypovídat, a to od přípravného řízení až po hlavní líčení ve věci, a tudíž i znovu prožívat předmětné události. V průběhu řízení byla opakovaně v kontaktu s pachateli, například v rámci konfrontace. Přístup ke stěžovateli se posléze promítl do jejího nepříznivého zdravotního stavu. Celkově lze zhodnotit, že vnitrostátní orgány nepřijaly vhodná opatření pro minimalizaci zásahů do osobní integrity stěžovatelky, příkladmo využití videozáznamu z výslechu stěžovatelky či přečtení protokolu o výpovědi stěžovatelky z přípravného řízení. Indicie pro zavedení dobré praxe přitom poskytuje též Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, tzv. Lanzarotská úmluva. Právě na uvedený mezinárodní instrument se Soud ve svém posouzení opakovaně odkazuje a vyzdvihuje jej do popředí.

Soud se ve věci zabývá aktuálním tématem na poli ochrany obětí sexualizovaného násilí a trestných činů v sexuální oblasti, u kterého lze spatřovat nedostatky napříč evropskými státy ať už v právní úpravě jednotlivých zemí, nebo v jejím praktickém provádění. Akcentuje přitom nezbytnost šetření práv obětí. Za povšimnutí v této věci stojí rovněž přiznání poměrně vysoké náhrady majetkové (v rozsahu skutečných a budoucích výdajů na psychoterapii a léky) a nemajetkové újmy.

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelka, narozená v roce 2007, byla po úmrtí matky a na žádost svého otce umístěna do dětského domova. Poté byla rovněž umístěna do dvou rodin v rámci pěstounské péče. V únoru 2019 byl se stěžovatelkou proveden rozhovor s psychologem, přičemž jí stěžovatelka sdělila, že byla sexuálně zneužita čtyřmi muži. V tom samém měsíci bylo zahájeno trestní řízení, přičemž vyšetřování (a následně též soudního řízení) byli účastníky též psychologové.

V období od února 2019 do září 2020 provádělo vyšetřovací úkony pět různých vyšetřovatelů (čtyři muži a jedna žena). Z prvního výsledku stěžovatelky byl vyhotoven videozáznam, nahrávka však byla téhož dne ztracena. Stěžovatelka musela následně svůj příběh vyprávět ještě třikrát v každém ze tří dalších souborů trestních řízení a rovněž se zúčastnit dalších výsledků v souvislosti s tvrzeným zneužitím ze strany jednoho z pachatelů. Celkem byla stěžovatelka vyslýchána dvanáctkrát různými vyšetřovateli, přičemž všechny výsledky byly provedeny v běžných prostorách vyšetřovacího oddělení. Výslechnuti byli též psychologové, kteří vyjádření stěžovatelky z února 2019 vyhodnotili jako věrohodná.

Ve věci stěžovatelky rovněž proběhla rekonstrukce na místech jejího tvrzeného zneužívání. Rekonstrukci v jednom z bytů byl přítomen bratr údajného pachatele coby vlastník bytu. Po tom, co se stěžovatelka v této souvislosti odmítla do bytu vrátit, jí bylo umožněno událost rekonstruovat pomocí fotografií. V rámci identifikačního průvodu vešel jeden z údajných pachatelů omylem do místnosti, kde se nacházela stěžovatelka, a vyděsil ji. Další dva podezřelí pak byli identifikováni podle fotografií. Stěžovatelka musela též podrobně vyličit své sexuální zneužívání a odpovídat na otázky v rámci konfrontace s údajnými pachateli. Na žádost psychologů a opatrovnice stěžovatelky byla vyhlášena přestávka poté, co zrudla a začala plakat. Po vyličení příběhu během druhé konfrontace stěžovatelka a psycholog požádali opět o přestávku, která trvala 10 minut. Poté, co stěžovatelka odpověděla na četné otázky ze strany právních zástupců jednoho z údajných pachatelů, opět zrudla a rozplakala se. V návaznosti na uvedené žádali psycholog a opatrovnice o zastavení konfrontace.

Mezi přijatá procesní rozhodnutí vnitrostátního soudu patřilo vyhovění námitce opatrovnice stěžovatelky proti vyhotovování fotografií a pořizování videozáznamů. Podle tvrzení stěžovatelky učinila opatrovnice předmětnou námitku, neboť neměla být informována o ztrátě videozáznamu, ani o tom, že cílem dotčeného opatření je zabránit opakovaným výslechnům. V rámci neveřejného hlavního líčení předseda senátu odmítnul připustit psychologický posudek ohledně stavu stěžovatelky s odůvodněním, že byl vyhotoven ve věci jiného obviněného. Rovněž zamítl žádost státního zástupce, opatrovnice a právního zástupce stěžovatelky, aby s ohledem na její zdravotní stav byly výpovědi učiněné stěžovatelkou v rámci přípravného řízení přečteny. Vnitrostátní soud uvedl, že není prokázáno, že se stěžovatelka nemůže jednání účastnit. Na jednání v květnu 2020 státní zástupce předložil výsledky psychologického vyšetření stěžovatelky a zopakoval žádost o přečtení jejich výpovědí s cílem zabránit další traumatizaci stěžovatelky. Soud však shledal, že je, s ohledem na materiál zkoumaný při jednání, stěžovatelku nezbytné vyslechnout. Stěžovatelka byla v červnu 2020 podrobena zevrubnému výsledku státním zástupcem, obhájcem obviněného a předsedou senátu. Navzdory další žádosti psychologa a opatrovnice stěžovatelky výslech pokračoval až do dosažení limitu dvou hodin. V červenci 2020 byl podán podnět předsedovi Nejvyššího soudu Republiky Tatarstánu, v němž byl zpochybněn soulad stěžovatelčiných výsledků s čl. 3 Úmluvy a judikaturou Soudu. V témže měsíci stěžovatelka po opakovaných výsledcích podstoupila léčbu neurastenického syndromu, po které jí byl doporučen „ochranný režim“. Dva z obviněných byli ve vnitrostátním řízení

právoplatně odsouzení. U dalších dvou obviněných probíhalo v době vydání rozsudku Soudu odvolací řízení.

K psychickému stavu stěžovatelky byla vypracována řada vyjádření, mimo jiné z nich v zásadě plynulo, že stěžovatelka trpí depresí či úzkostně-depresivní poruchou v rámci posttraumatické stresové poruchy, které u ní mělo prohloubit trestní řízení. V prosinci 2021 byla stěžovatelka umístěna do psychiatrické léčebny s předpokladem nezbytnosti další léčby.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

RELEVANTNÍ PRÁVNÍ ÚPRAVA

(...)

II. MEZINÁRODNÍ DOKUMENTY

43. Úmluva Rady Evropy o ochraně dětí proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání, která vstoupila v platnost 1. 7. 2010 („Lanzarotská úmluva“ ratifikovaná Ruskem v roce 2013), ve své kapitole VII týkající se vyšetřování, stíhání a procesního práva stanovuje následující:

Článek 30 – Zásady

„1. Každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která budou nezbytná k tomu, aby vyšetřování a trestní řízení probíhalo v nejlepším zájmu dítěte a s respektem k jeho právům.

Každá smluvní strana přijme ochranný přístup k obětem, zajišťující, aby vyšetřování a trestní řízení nezhoršilo trauma utrpěné dítětem a po ukončení trestního řízení byla v případě potřeby poskytnuta pomoc.

Každá smluvní strana zajistí, aby vyšetřování a trestní stíhání probíhaly jako přednostní řízení bez jakéhokoliv neodůvodněného zdržení.

Každá smluvní strana zajistí, aby opatřeními přijatými podle této hlavy nebylo dotčeno právo na obhajobu a požadavek na spravedlivý a nestranný proces podle článku 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. (...)

Článek 31 – Obecná opatření ochrany

„1. Každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která budou nezbytná k ochraně práv a zájmu obětí, včetně zajištění jejich zvláštních potřeb jako svědků, ve všech fázích vyšetřování a trestního řízení, zejména tím, že:

a) je poučí o jejich právech a službách, které jim jsou k dispozici, vyjma případů, kdy si nepřejí takové informace dostávat, o vypořádání se s jejich stížnostmi, bodech obžaloby, o obecném průběhu vyšetřování nebo řízení a jejich roli v rámci řízení i o výsledcích řízení v jejich věci;

(...)

c) jim v rámci pravidel vnitrostátního práva poskytnou možnost být slyšen, předložit důkazní prostředky a zvolit formu vyjádření jejich potřeb a názorů pohledů na věc, a to přímo nebo prostřednictvím prostředníka, a tato vzít do úvahy;

d) jim poskytnou odpovídající pomoc tak, aby jejich práva a zájmy byly náležitě zajištěny a zohledněny;

(...)

g) zajistí, aby se oběti a pachatele trestných činů nedostali do přímého kontaktu ve vyšetřovacích služebnách a soudních místnostech, vyjma případů, kdy odpovědné orgány rozhodly opačně s ohledem na nejlepší zájem dítěte, nebo pokud takový kontakt je nezbytný pro účely vyšetřování nebo trestního řízení.

(...)

Každá smluvní strana zajistí, aby informace předávané oběti podle ustanovení tohoto článku byly předávány způsobem zohledňujícím věk, úroveň vyspělosti a jazyk, kterému tyto rozumí.“

Článek 34 – Vyšetřování

„1. Každá smluvní strana přijme taková nezbytná opatření, aby zajistila, že osoby, útvary a služby odpovědné za vyšetřování budou specializovány na boj proti sexuálnímu vykořisťování a pohlavnímu zneužívání dětí anebo jsou pro tyto účely vyškoleny určené osoby. Tyto útvary a služby budou mít k dispozici odpovídající finanční zdroje. (...)“

Článek 35 – Výslech dítěte

„1. Každá smluvní strana přijme taková legislativní nebo jiná nezbytná opatření, aby zajistila, že:

(...)

b) v případě potřeby proběhnou výslechy dětí v prostorách určených nebo upravených pro tyto účely;

c) výslechy dětí budou prováděny odborníky vyškolenými k tomuto účelu;

d) kdy je to možné a vhodné, provedou všechny výslechy dítěte tytéž osoby;

e) počet výslechů bude co nejnižší a výslechy budou prováděny pouze tehdy, pokud je to naprosto nezbytné pro účely trestního řízení;

(...)

Každá smluvní strana přijme taková legislativní nebo jiná nezbytná opatření, aby mohly být všechny výslechy oběti nebo případně dítěte, které vystupuje jako svědek, zaznamenány na video, a aby tyto videozáznamy mohly být v souladu s ustanoveními vnitrostátního práva použity jako důkazy při soudním řízení.

(...)“

Článek 36 – Řízení před trestním soudem

Každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která budou nezbytná k tomu, aby s ohledem na pravidla, kterými se řídí nezávislost výkonu právních povolání, bylo zajištěno vzdělávání týkající se práv dětí, sexuálního vykořisťování a pohlavního zneužívání dětí a takové vzdělávání bylo dostupné pro všechny osoby činné v trestním řízení, zejména soudce, státní zástupce a advokáty.

Každá smluvní strana se zavazuje přijmout taková legislativní nebo jiná nezbytná opatření, v souladu s pravidly vnitrostátního práva k tomu, aby:

(...)

b) výslech oběti mohl proběhnout, aniž by tato byla přítomna v soudní síni, především s využitím vhodných komunikačních technologií.“

Důvodová zpráva k Lanzarotské úmluvě obsahuje další pokyny.

(...)

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

(...)

II. NAMÍTANÉ PORUŠENÍ ČL. 3 ÚMLUVY

46. Stěžovatelka namítá, že v rámci trestního řízení byla v rozporu s čl. 3 a 13 Úmluvy v průběhu vyšetřování jejího sexuálního zneužívání a soudního řízení vystavena sekundární viktimizaci.

47. (...) Vzhledem k tomu, že Soud určuje právní kvalifikaci skutku, posoudí tuto stížnost z pohledu čl. 3 Úmluvy (viz bod 50 níže).

Uvedené ustanovení zní:

Článek 3

„Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“

A. K přijatelnosti

48. Žalovaná vláda tvrdila, že stěžovatelka nepodala stížnost vnitrostátnímu soudu vůči postupu a rozhodnutí vyšetřujícího orgánu podle čl. 125 trestního řádu (...).

49. Stěžovatelka uvedla, že stížnost podle čl. 125 trestního řádu lze podat pouze vůči nezákonnému postupu nebo rozhodnutí vyšetřovatelů, zatímco vyšetřovatelé v řízení týkajícím se jejího sexuálního zneužití postupovali v souladu s vnitrostátním právem, které neobsahuje žádná ustanovení zakazující sekundární traumatizaci.

50. Soud zastává názor, že výhrada žalované vlády nastoluje otázky, které úzce souvisejí s podstatou námitek stěžovatelky. Danou záležitost tedy považuje za spadající do níže uvedeného přezkumu podle hmotněprávních ustanovení Úmluvy. Soud dále poznamenává, že stížnost stěžovatelky se týká výhradně otázek sekundární viktimizace, přičemž stěžovatelka nevznáší námitky ohledně účinnosti vyšetřování jejího údajného sexuálního zneužívání jako takového. Ve věci Y. proti Slovinsku (rozsudek ze dne 28. 5. 2015, č. 41107/10, body 74–75) byla účinnost příslušného vyšetřování zkoumána podle čl. 3 Úmluvy, zatímco otázka sekundární viktimizace – týkající se výsledku stěžovatelky během soudních jednání v době, kdy již nebyla nezletilá – byla posuzována podle čl. 8 Úmluvy. Ve věci J. L. proti Itálii (rozsudek ze dne 27. 5. 2021, č. 5671/16, body 117–142), která se týkala otázky sekundární viktimizace v návaznosti na komentáře na adresu dospělé stěžovatelky v odůvodnění rozsudku, byl tento aspekt rovněž zkoumán podle čl. 8. Nicméně ve věci N.Ç. proti Turecku (rozsudek ze dne 9. 2. 2021, č. 40581/11, bod 90), která je nyní projednávanému případu bližší, byla jak účinnost příslušného vyšetřování, tak závažná obvinění ze sekundární viktimizace nezletilé oběti sexuálního zneužívání, posuzována podle čl. 3 a čl. 8 společně. S ohledem na akutní zranitelnost stěžovatelky a obzvláště závažnou povahu její údajné sekundární viktimizace (viz body 55 a 69 níže), která dosahuje prahu závažnosti vyžadovaného čl. 3 (tamtéž, bod 100), se Soud domnívá,

že projednávaný případ spadá do rozsahu posledně uvedeného ustanovení Úmluvy. Soud konstatuje, že stížnost není ani zjevně neopodstatněná, ani nepřijatelná z jiných důvodů uvedených v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

(...)

B. K věci samé

(...)

2. Posouzení Soudu

53. Soud je vyzván, aby přezkoumal, zda stát v trestním řízení týkajícím se údajného sexuálního zneužívání stěžovatelky dostatečně chránil její osobní integritu s ohledem na její zvláštní zranitelnost z důvodu nízkého věku a údajného sexuálního zneužívání. Předmětem sporu jsou tedy chybějící či nedostatečná opatření zaměřená na ochranu práv dítěte coby oběti sexuálního zneužívání v trestním řízení (viz rozsudek ze dne 20. 6. 2019, A. a B. proti Chorvatsku, č. 7144/15, bod 105).

54. Soud připomíná, že pozitivní závazky podle čl. 3 Úmluvy zahrnují ochranu práv obětí v trestním řízení (tamtéž, bod 109). V případech podezření ze sexuálního zneužívání dětí tyto závazky vyžadují účinné uplatňování práv dětí tak, aby byly v popředí jejich nejlepší zájmy a aby byly náležitě zohledněny jejich potřeby a zvláštní zranitelnost (viz rozsudek velkého senátu ze dne 2. 2. 2021, X. a ostatní proti Bulharsku, č. 22457/16). V případech, kdy je dítě obětí násilí, musí být zvláštní pozornost věnována právu na lidskou důstojnost a psychickou integritu. Při výkladu týkajícího se výše uvedených závazků státu plynoucích z Úmluvy, přihlíží Soud k příslušným mezinárodním dokumentům, a to zvláště k Lanzarotské úmluvě (viz tamtéž a rozsudek ze dne 22. 6. 2021, R. B. proti Estonsku, č. 22597/16, body 83–84).

55. V projednávané věci se stěžovatelka, dívka, již bylo na začátku vyšetřování v únoru 2019 dvanáct let (a která přišla o matku a prošla si umístěním do dětského domova), musela po dobu jednoho roku a sedmi měsíců účastnit opakovaných výsledků ohledně svého sexuálního zneužívání, opakovat své výpovědi na místech, kde mělo ke zneužívání docházet, identifikovat a osobně konfrontovat pachatele a být znovu vyslechnuta u soudu proti jednomu z nich.

56. Pouze první výslech byl zaznamenán na videozáznam, který se ztratil v den jeho pořízení (...). Jak Soud již dříve poznamenal, aby se počet výsledků omezil na minimum a zabránilo se tak dalšímu traumatu, Lanzarotská úmluva ve svém čl. 35 stanovuje použití videozáznamu a doporučuje, aby takové záznamy byly připuštěny jako důkaz (viz X a ostatní proti Bulharsku, cit. výše, bod 214). Ruský trestní řád ukládá povinnost pořizovat videozáznamy při všech vyšetřovacích úkonech s oběťmi trestných činů proti sexuální integritě mladšími 16 let (...). Trestní řád však neupřesňuje smysl tohoto pravidla, zejména to, že cílem vyšetřování a trestního řízení by mělo být zabránit prohloubení traumatu, které dítě zažilo, a že by měla být vedena v nejlepším zájmu dítěte. Neobsahuje ani ustanovení, která by zajišťovala, že počet výsledků bude co nejvíce omezen a v rozsahu nezbytně nutném pro účely trestního řízení (viz čl. 30 a 35 Lanzarotské úmluvy).

57. To může být důvodem pro námitku stěžovatelčiny opatrovnice proti pořizování videozáznamů vyšetřovacích úkonů, které mohly být při absenci výše uvedených záruk považovány za další obtíž pro stěžovatelku (...). V každém případě ani před rozhodnutím ze dne 4. 9. 2019, kterým bylo této námitce vyhověno, nebyla žádná z následných výpovědí (...) natáčena na videozáznam.

58. Zabezpečení videozáznamu první výpovědi bylo mimořádně důležité. Nic však nenasvědčuje tomu, že by byly v tomto směru zavedeny odpovídající postupy. Po jeho ztrátě nebyly zváženy a uplatněny žádné další prostředky, které by zabránily tomu, aby stěžovatelka opětovně vyprávěla příběh o svém zneužívání a znovu prožívala trauma, přičemž skutečnost, že probíhala čtyři samostatná řízení, nebránila použití stejných relevantních důkazů v různých řízeních (...). V důsledku výše uvedených nedostatků musela stěžovatelka opětovně vypovídat o zneužívání, kterému byla údajně vystavena ze strany čtyř osob, a to ještě nejméně třikrát. Při výsledku dne 17. 2. 2019 a 4. a 20. 9. 2019 byla dále vyzpovídána ohledně zneužití ze strany každého z pachatelů, aniž by byla jasně prokázána nutnost těchto dodatečných výsledků (...), a dne 19. 2. 2019 musela znovu vyprávět o svém zneužití soudnímu znalci (...).

59. Soud dále poznamenává, že stěžovatelka nejenže byla vyslýchána opakovaně, ale byla vyslýchána čtyřmi různými vyšetřovateli, z nichž tři byli muži, což pro stěžovatelku vytvářelo dle jejích tvrzení ještě větší stres (viz body 31, 40 a 51 výše). Ustanovení čl. 35 Lanzarotské úmluvy stanovuje, že všechny výsledky dítěte by měly být, pokud možno, vedeny stejnou osobou (viz X a další proti Bulharsku, cit. výše, bod 216). Takové ustanovení v ruském vnitrostátním právu chybí. V materiálech předložených Soudu nic nenasvědčuje tomu, že by v praxi nebylo možné, aby výslech stěžovatelky vedl stejný vyšetřovatel a aby byla touto rolí pověřena vyšetřovatelka, která by zmírnila obavy stěžovatelky (srov. R. B. proti Estonsku, cit. výše, bod 91).

60. Všechny výsledky (celkem dvanáct) se konaly v běžných místnostech. Použití prostor určených nebo upravených pro výsledky dítěte předpokládá čl. 35 Lanzarotské úmluvy. Vláda se sice odkázala na příkaz Vyšetřovacího výboru z roku 2015 týkajícího se vytvoření speciálních místností pro vyšetřovací úkony s nezletilými, neposkytla však žádné informace o provedení tohoto příkazu a nic nenasvědčuje tomu, že by takové místnosti byly k dispozici na oddělení Vyšetřovacího výboru pro Privolžský okres Kazaně a že by byly využity v případě stěžovatelky.

61. Kromě četných výsledků musela stěžovatelka opakovat své výpovědi na místech, kde k údajnému zneužívání došlo, což její trauma ještě prohloubilo. Vnitrostátní orgány neprokázaly, že to bylo nezbytné, a ve skutečnosti bylo takové „ověření“ výpovědi stěžovatelky ve vztahu k trestným činům dalších dvou ze čtyř údajných pachatelů provedeno pomocí fotografií (...). V jednom z bytů bylo navíc „ověření“ provedeno za přítomnosti bratra jednoho z pachatelů, což ještě umocnilo stěžovatelčin stres. Žalovaná vláda to odůvodnila tím, že dotyčná osoba byla vlastníkem bytu. Neprokázala však, že jeho přítomnost byla nezbytná a převážila nad zájmy dítěte.

62. Pro Soud je zvláště znepokojující kontakt stěžovatelky s údajnými pachateli (srov. věc Y. proti Slovinsku, cit. výše, body 105–109, ve které stěžovatelka nebyla nezletilá, když byla podrobena osobnímu křížovému výsledku obviněného). Lanzarotská úmluva vyzývá k zajištění toho, aby se zabránilo kontaktu obětí s pachateli ve vyšetřovacích služebnách a soudních místnostech, pokud to nevyžadují nejlepší zájmy dítěte nebo vyšetřování či řízení (čl. 31). Stěžovatelka musela identifikovat dva pachatele, a to v reálném čase a při osobním setkání.

Přestože byla v místnosti s jednosměrným zrcadlem, měla strach a stres z toho, že ji pachatel uvidí (...), což mohlo být důsledkem nedostatečnosti poskytnutých vysvětlení a ujištění. Při jedné takové příležitosti pachatel vstoupil do místnosti, v níž byla přítomna stěžovatelka, a to kvůli chybě vyšetřovatele. Stěžovatelka se velmi vyděsila a trvalo dlouho, než se uklidnila (...). Konfrontace s údajnými pachateli, která není v řízeních týkajících se dětských obětí sexuálního zneužívání podle trestního řádu zakázána ani nepodléhá zvláštním ustanovením (...), byla pro stěžovatelku obzvláště stresujícím zážitkem (...), který byl navíc umocněn tím, že jednomu z nich asistovali dva právní zástupci, kteří stěžovatelku podrobili intenzivnímu výslechu. Žádné alternativy, které by obhajobě umožnily klást otázky způsobem pro oběť méně obtěžujícím, nebyly navrženy (viz rozsudek ze dne 18. 7. 2013, Vronchenko proti Estonsku, č. 59632/09, body 61 a 65).

63. Podle žalované vlády bylo pro vyšetřovatele systematicky organizováno školení či vypracovány pokyny pro vyšetřování trestných činů proti sexuální integritě nezletilých. Bohužel však nic nenasvědčuje tomu, že byli za tímto účelem vyškoleni vyšetřovatelé zapojení do řízení týkajícího se pohlavního zneužívání stěžovatelky (viz příslušné ustanovení čl. 34 a 35 Lanzarotské úmluvy; viz také rozsudek ze dne 26. 10. 2021, A.P. proti Moldávii, č. 41086/12, bod 35).

64. Soud konstatuje, že během výše uvedených vyšetřovacích úkonů vykazovala stěžovatelka známky psychického traumatu typického pro dětské oběti sexuálního zneužívání, znovuprožívání studu, emocionálního stresu, nervového přetížení a strachu. Uvedené reakce byly obzvláště silné, když musela vidět pachatele během identifikačních průvodů nebo se s nimi osobně konfrontovat za asistence jejich právních zástupců, což vyvolalo emocionální zhroucení stěžovatelky. Potřebovala psychologickou rehabilitaci, byla ve stavu vysoké úzkosti a silného emočního stresu a byla emocionálně i fyzicky vyčerpaná (...).

65. Vyšetřovatelé si byli vědomi výše uvedených stanovisek psychologů týkajících se stavu stěžovatelky (...). Bez ohledu na to, kdy se rozhodli psychology vyslechnout, byly tyto informace po celou dobu vyšetřování snadno dostupné, neboť psychologové byli přítomni všem vyšetřovacím úkonům, jichž se stěžovatelka musela účastnit. Centrum pomoci dětem bez rodičovské péče, které poskytovalo stěžovatelce pomoc psychologů, se před zahájením vyšetřovacích úkonů neúspěšně obrátilo na vedoucího oddělení Vyšetřovacího výboru pro Privolžský okres Kazaně s žádostí o zvýšený dohled nad vyšetřováním za účelem ochrany práv stěžovatelky (...). Ačkoli bylo důležité, že stěžovatelce během vyšetřování pomáhali psychologové, jejich názory byly z velké části ignorovány. Zejména při výslechu vyšetřovatelem L. G. dne 18. 2. 2019 psycholog uvedl, že je nutné zabránit setkání stěžovatelky s údajnými pachateli, aby nedošlo k její další traumatizaci, která by mohla zkomplikovat její rehabilitaci a zhoršit její psychický stav (...). Přesto v dubnu 2019 tentýž vyšetřovatel provedl konfrontaci stěžovatelky se dvěma obviněnými. V červnu 2019 bylo vyšetřovací oddělení informováno o emočním, duševním a fyzickém vyčerpání stěžovatelky a sklonu k depresím z důvodu akutního přetížení a o doporučení psychologů, aby se vyhýbala psychicky traumatizujícím situacím a negativním emocím (...). Jeden z vyšetřovatelů vyhověl žádosti právního zástupce stěžovatelky, aby ji osvobodil od účasti na vyšetřovacích úkonech (...). Ze zprávy soudních znalců ze dne 25. 6. 2019 vyplynulo, že se stěžovatelka nacházela ve stavu emocionálního a duševního stresu mimo jiné v důsledku vyšetřovacích úkonů. Vyšetřovatel byl rovněž informován o znepokojivém stavu stěžovatelky v důsledku dalších rozhovorů provedených psychology v červenci 2019 (...). V témže měsíci vyhověl zastupující vedoucí vyšetřovacího oddělení další žádosti právního zástupce stěžovatelky o zproštění povinnosti přijímat formální oznámení, aby se předešlo dalšímu negativnímu dopadu na její psychické

zdraví (...). Přesto vyšetřovatelé pokračovali v dalších sedmi výsleších stěžovatelky v září a říjnu 2019 a v únoru, květnu a září 2020. I přes existující mezery ve vnitrostátním právu (...) vyšetřovatelé – s odkazem na své obecné oprávnění provádět vyšetřování – přijali některá rozhodnutí zaměřená na ochranu stěžovatelky (zprostili stěžovatelku povinnosti účastnit se na vyšetřovacích úkonech, jak bylo uvedeno výše, nebo od konfrontace s jedním z obviněných ...). Tato rozhodnutí však nebyla koordinována mezi jednotlivými zúčastněnými vyšetřovateli a nebyla prosazena ve všech řízeních týkajících se sexuálního zneužívání stěžovatelky.

66. Zvláště zážející jsou pokračující výslechy stěžovatelky vyšetřovateli a její výslech v rámci hlavního líčení před Privolžským okresním soudem v Kazani dne 10. 6. 2020 – poté, co komise soudních znalců ve svém posudku ze dne 17. 1. 2020 u stěžovatelky diagnostikovala duševní poruchu v podobě prolongované depresivní reakce, která se rozvinula v důsledku jejího sexuálního zneužívání, tragické rodinné situace a její účasti na vyšetřování a trestním řízení. Její stav vyžadoval léčbu. Další účast na vyšetřování a soudním řízení jí nebyla doporučena (...).

67. Privolžský okresní soud v Kazani zamítl žádost o přezkoumání výše uvedeného posudku ze dne 17. 1. 2020 na základě námítky obhajoby (...), neboť jeho vyhotovení bylo nařízeno v jiném řízení týkajícím se údajného sexuálního zneužití stěžovatelky jiným obviněným. Soud již v bodě 58 výše uvedl, že v různých řízeních bylo možné použít stejné důkazy. Kromě toho byl předmětný posudek nařízen za účelem odstranění rozporů mezi dřívějšími soudními znaleckými posudky ve věci proti obviněnému v daném řízení (...) a byl již učiněn součástí několika souborů řízení týkajících se zneužívání stěžovatelky (...). Rozhodnutí soudu postrádalo odůvodnění, z něhož by vyplývalo, že by byla vážně dotčena práva obhajoby a že by musela převážet nad právy stěžovatelky. Soud dále zamítl opakované žádosti státního zástupce, aby byly přečteny výpovědi stěžovatelky v přípravném řízení, aby se předešlo jejímu výslechu, a tedy další traumatizaci, s odkazem na absenci jakýchkoli důkazů proti účasti stěžovatelky na výslechu, a to navzdory názoru psychologů, že stěžovatelka trpí emočním stresem a vyčerpáním se známkami středně těžké deprese a že je třeba se vyhnout psychicky traumatizujícím situacím a emočnímu tlaku (...). V rozporu s ustanoveními trestního řádu soud neuvedl žádné důvody, proč považoval stěžovatelčinou výpověď u soudu za nezbytnou, a vágně odkázal na „materiál zkoumaný při jednání“ (...). Stěžovatelka byla podrobena rozsáhlému a podrobnému výslechu ohledně svého sexuálního zneužívání, byť bez osobní účasti obviněného a v neveřejném jednání. Byla rovněž nucena vyslechnout své výpovědi učiněné v přípravném řízení a byla vyslýchána ohledně údajných rozporů. Její výslech pokračoval až do dosažení maximální délky dvou hodin, a to i přes předešlou námítku psychologa, že dochází k její další traumatizaci. Následně byla ještě třikrát předvolána k pokračování výslechu (...).

68. Soud má za to, že bylo především odpovědností vnitrostátního soudu zajistit, aby byla při soudním řízení dostatečně chráněna osobní integrita stěžovatelky (viz Y. proti Slovinsku, cit. výše, bod 109, a N. Ç. proti Turecku, cit. výše, bod 133), a aby bylo provedeno náležité vyvažování při poměrování práv stěžovatelky a práv obhajoby (tamtéž, bod 106). Je zážející, že soudce své rozhodnutí vyslechnout stěžovatelku nijak neodůvodnil a nevzal v úvahu její zvláštní zranitelnost jako dětské oběti sexuálního zneužívání, důkazy o znepokojivém stavu jejího psychického zdraví, doporučení znalců neúčastnit se výslechu, a dokonce ani žádost psychologa a opatrovnice o zastavení jejího výslechu z důvodu dalšího traumatizování. Uvedené je neslučitelné s citlivým přístupem, který je vyžadován ze strany vnitrostátních orgánů při vedení trestního řízení týkajícího se sexuálního zneužívání nezletilé osoby (viz Y. proti Slovinsku cit. výše, bod 114). Soud poznamenává, že čl. 36 Lanzarotské úmluvy se

týká vzdělávání o právech dětských obětí sexuálního zneužívání, které by mělo být k dispozici všem osobám činným v trestním řízení, zejména soudcům, státním zástupcům a advokátům.

69. V průběhu řízení se stav stěžovatelky zhoršil, byla jí diagnostikována posttraumatická stresová porucha a trpěla astenií, úzkostí, depresí, sebepoškozováním a existovalo u ní riziko sebevraždy (...). V prosinci 2021, kdy řízení zahájené téměř před třemi lety stále probíhalo, musela být umístěna pod dohled psychiatra a potřebovala dlouhodobou léčbu (...).

70. S ohledem na tvrzení žalované vlády, že postup a rozhodnutí vyšetřujícího orgánu byly plně v souladu s vnitrostátním právem (...), na skutečnost, že vláda neodkázala na žádný příklad použití opravného prostředku podle čl. 125 trestního řádu v případě podobném projednávané věci, a na zjištění týkající se absence ustanovení ve vnitrostátním právu zajišťujících zvláštní ochranu práv dětské oběti sexuálního zneužívání v trestním řízení (viz mimo jiné bod 56 výše), je Soud toho názoru, že stěžovatelka nebyla povinna zpochybnit u vnitrostátního soudu postup vyšetřujícího orgánu. Proto námitku vlády zamítá.

71. Výše uvedené úvahy postačují Soudu k závěru, že žalovaný stát (jehož orgány projevily naprostou neúctu k utrpení stěžovatelky, která se nacházela v situaci akutní zranitelnosti z důvodu svého nízkého věku, tragické rodinné situace, prožitého umístění do dětského domova a údajného sexuálního zneužívání ze strany několika osob) neochránil osobní integritu stěžovatelky v průběhu trestního řízení proti údajným pachatelům sexuálního zneužívání, což vedlo k její sekundární viktimizaci.

72. Došlo tedy k porušení čl. 3 Úmluvy.

(...)

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

(...)

3. *prohlašuje* stížnost za přijatelnou;

4. *rozhoduje*, že došlo k porušení čl. 3 Úmluvy

5. *rozhoduje*, že

(a) žalovaný stát je povinen do tří měsíců ode dne, kdy rozsudek nabude právní moci v souladu s čl. 44 odst. 2 Úmluvy, zaplatit stěžovatelce následující částky, které budou přepočteny na měnu žalovaného státu podle kurzu platného v den vypořádání:

(i) 13 553 EUR (třináct tisíc pět set padesát tři eur) jako náhradu majetkové újmy plus jakákoliv případná daň, která může být uložena;

(ii) 20 000 EUR (dvacet tisíc eur) jako náhradu nemajetkové újmy plus jakákoliv případná daň, která může být uložena;

(iii) 6 741 EUR (šest tisíc sedm set čtyřicet jedna eur) jako náhradu nákladů řízení plus jakákoliv případná daň, která může být stěžovatelce uložena;

(...)

(Zpracovali Mgr. Livia Ivánková a JUDr. Pavel Simon)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA VELKÝ SENÁT

4. 7. 2023

VĚC HURBAIN PROTI BELGII (rozsudek ve věci Hurbain proti Belgii, stížnosti č. 57292/16)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 17 Listiny základních práv a svobod

Klíčová slova:
právo na respektování soukromého života – svoboda projevu/sdělovací prostředky – svoboda rozšiřovat informace

Autorský komentář:

Velký senát se zabýval zajímavou otázkou vyvažování práva na svobodu projevu novináře (médií) a práva na respektování soukromého života v případě, kde se osoba, o níž pojednával online archivovaný novinový článek, před vnitrostátními soudy úspěšně domáhala anonymizace tohoto článku. Jednalo se přitom o osobu, která spáchala trestný čin, o kterém článek pojednával, nicméně nejednalo se o veřejně známou osobu a odsouzení již bylo zhlazeno. Osoba byla nespokojena se stavem, kdy při zadání přímo jejího jména a příjmení do vyhledávače uživatel mezi prvními z nalezených výsledků našel právě volně přístupný článek v archivu, který jej zmiňoval celým jménem. I s ohledem na své povolání lékaře se osoba domnívala, že tento stav mohl být nežádoucí pro její soukromý i profesní život. Před vnitrostátními soudy uspěla a stěžovatelem před Soudem, který se domáhal ochrany ve smyslu čl. 10 Úmluvy, byl vydavatel novin, vůči němuž původní žaloba směřovala. Velký senát rozhodl, že k porušení Úmluvy nedošlo.

Pro vnitrostátní praxi může být mimo jiné podnětné, že Soud vymezil nová kritéria pro vyvažování předmětných práv. Jedná se o i) povahu archivovaných informací, ii) dobu, která uplynula od dotčených událostí a od jejich původního zveřejnění a zveřejnění on-line, iii) aktuální zájem o informace, iv) známost osoby, která se domáhá práva být zapomenut, jakož i její chování po událostech, v) negativní dopady další dostupnosti předmětných informací on-line, vi) míru dostupnosti informací v digitálních archivech a vii) dopad opatření na svobodu projevu, konkrétněji na svobodu tisku. Rovněž poukázal na skutečnost, že obvykle bude potřeba vzít v úvahu několik kritérií současně, aby bylo možné určit, jaká ochrana má být poskytnuta soukromému životu v porovnání s ostatními dotčenými zájmy a s prostředky použitými k zajištění této ochrany v konkrétní věci.

Vydavatelé zpráv se nemusejí vyhýbat publikaci individualizujících údajů a jsou povinni zvažovat střet práva na svobodu tisku s právem na respektování soukromého života z hlediska uvedených kritérií pouze tehdy, pokud o to dotčená osoba výslovně požádá.

V projednávané věci se Soud ztotožnil se závěry vnitrostátních soudů, které s ohledem na prostor pro uvážení vyvážily dotčená práva v souladu s požadavky Úmluvy tak, že zásah do práva zaručeného čl. 10 byl omezen na to, co bylo nezbytně nutné, a mohl tak být za okolností případu považován za přiměřený a nezbytný v demokratické společnosti.

Soud tedy zejména vymezil rozsah nároků vyplývajících z práva být zapomenut a konkretizoval kritéria pro řešení konfliktu mezi rovnocennými právy plynoucími z čl. 8 a 10 Úmluvy. Specifikum uvedené věci je mimo jiné to, že nebylo rozporováno zveřejnění původního článku v rámci zpravodajství, ale jeho pozdější dostupnost v internetovém archivu.

Plné (anglické a francouzské) znění rozsudku obsahuje též výsledky průzkumu soudní praxe v členských zemích Rady Evropy, příklady rozhodnutí v obdobných věcech Soudním dvorem Evropské unie a vrcholnými soudy některých evropských zemí (Francie, Anglie, Španělska, SRN a Itálie), jakož i oddělené souhlasné stanovisko jednoho soudce a nesouhlasné stanovisko čtyř soudců Soudu.

(JUDr. Robert Waltr)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatelem v projednávané věci je vydavatel deníku Le Soir, který v roce 1994 vydal v tištěné verzi článek, v němž zmiňoval G., který pod vlivem alkoholu způsobil smrtelnou autonehodu. V článku bylo uvedeno jeho celé jméno. V roce 2000 byl G. v souvislosti s uvedenou nehodou odsouzen v trestním řízení, trest vykonal a v roce 2006 bylo jeho odsouzení zahlazeno. Deník Le Soir od roku 2008 zpřístupňoval svá archivní vydání zdarma online včetně článku o G., jenž v roce 2010 deník žádal o znepřístupnění článku, případně o jeho anonymizaci.

Svou žádost G. odůvodňoval tím, že pracuje jako lékař a že při zadání jeho jména do vyhledávače se předmětný článek nachází ve výsledcích vyhledávání. Obával se tedy ztráty své práce a pacientů. Posléze se G. obrátil na vnitrostátní soudy, načež byla stěžovateli uložena povinnost článek anonymizovat. Před Soudem stěžovatel namítal porušení jeho práva podle čl. 10 Úmluvy, tedy práva na svobodu projevu. Rozsudek sedmičlenného senátu Soudu poměrem hlasů 6 : 1 dospěl k závěru, že k porušení Úmluvy nedošlo. Věc byla předložena k rozhodnutí velkému senátu.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

(...)

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČL. 10 ÚMLUVY

(..)

D. Posouzení Soudu

1. Existence zásahu „stanoveného zákonem“ a sledujícího „legitimní cíl“

167. Soud konstatuje, že mezi účastníky řízení není zpochybňováno, že příkaz, aby stěžovatel anonymizoval archivovanou verzi napadeného článku na internetových stránkách deníku Le

Soir, představoval zásah do výkonu jeho práva na svobodu projevu a svobodu tisku, jak jsou chráněny čl. 10 Úmluvy.

168. Kromě toho stěžovatel v řízení před velkým senátem neopakoval argumenty předložené před senátem, které se týkaly údajné neexistence předvídatelného právního základu pro tento zásah. Velký senát tedy nevidí důvod, proč by se měl v tomto ohledu odchýlit od senátních závěrů.

169. Stejně tak není účastníky řízení zpochybňována existence legitimního cíle, a sice ochrany pověsti nebo práv jiných (v projednávaném případě práva G. na respektování jeho soukromého života). Soud se s tímto posouzením ztotožňuje.

170. Velkému senátu tedy zbývá přezkoumat, zda byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti“.

2. Zda byl zásah „nezbytný v demokratické společnosti“

a) Úvodní úvahy o rozsahu přezkumu a použité terminologii

i) Rozsah přezkumu

171. Úvodem je důležité zdůraznit rozlišovací znaky projednávané věci, které budou mít rozhodující vliv na posouzení Soudu.

172. Zaprvé Soud bere na vědomí tvrzení stěžovatele učiněné na jednání velkého senátu, podle kterého byl napadený článek kromě tištěné verze uložen ve dvou souborech digitálních archivů: jednom, známém jako „hlavní“ archiv, který nebyl přístupný veřejnosti, a druhém souboru archivů zveřejněných on-line a veřejnosti přístupných. Při zkoumání věci Soud vezme v úvahu tento zvláštní kontext, tedy existenci těchto tří archivovaných verzí. Soud v tomto ohledu dále uvádí, že odvolací soud v Lutychu uložil stěžovateli anonymizovat archivovanou verzi napadeného článku na internetové stránce deníku Le Soir a v jakékoli jiné databázi, za kterou byl odpovědný (viz bod 21 výše). Soud nicméně poznamenává, že odůvodnění rozsudku odvolacího soudu v Lutychu se týkalo pouze anonymizace článku umístěného on-line na internetové stránce deníku Le Soir (viz zejména body 29 a 30 výše). Krom toho měl odvolací soud rovněž za to, že anonymizace on-line archivované verze postačuje k tomu, aby dospěl k závěru, že jeho rozsudku ze dne 25. září 2014 bylo vyhověno (viz body 39 až 40 výše). V každém případě, jelikož se argumenty vznesené stěžovatelem na podporu jeho stížnosti podle čl. 10 Úmluvy před vnitrostátními soudy i před Soudem týkají pouze anonymizace článku zveřejněného na internetové stránce deníku, zaměří Soud svůj přezkum na tento aspekt věci bez ohledu na tvrzení stěžovatele při jednání, že verze uložená v hlavním archivu byla rovněž anonymizována (viz bod 42 výše).

173. Zadruhé Soud uvádí, že velká většina případů, které dosud zkoumal a které se týkaly konfliktu mezi právem na svobodu projevu a právem na respektování soukromého života, se týkala prvotního zveřejnění zpráv o soukromých aspektech života jednotlivců nebo jejich rodin [viz, kromě mnoha jiných, rozsudek ze dne 23. 7. 2009, Hachette Filipacchi Associés (ICI PARIS) proti Francii, č. 12268/03; rozsudek velkého senátu ze dne 10. 11. 2015, Axel Springer AG a Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii, č. 40454/07]. Na rozdíl od těchto věcí se projednávaná věc týká on-line zveřejnění v roce 2008 a trvalé dostupnosti archivované

verze článku původně zveřejněného v roce 1994 v tištěném vydání deníku Le Soir, jehož on-line verzi bylo stěžovateli nařízeno anonymizovat nahrazením celého jména G. písmenem X.

174. Z toho vyplývá, že v projednávaném případě se jedná pouze o trvalou dostupnost informací na internetu, a nikoli o jejich původní zveřejnění jako takové. Mimoto byl původní článek publikován legálním a neurážlivým způsobem. Konečně je třeba poznamenat, že se jednalo o novinovou zprávu, která byla zveřejněna a následně archivována na internetové stránce zpravodajského serveru pro účely žurnalistiky, což je záležitost, která zasahuje do jádra svobody projevu, jak je chráněna čl. 10 Úmluvy.

ii) Použitá terminologie

175. Pokud jde o terminologii, Soud podotýká, že řada pojmů byla použita k označení rozmanitosti prostředků použitých k provedení „práva být zapomenut“, na které odkazovaly vnitrostátní soudy ... Obecně řečeno „právo být zapomenut“ může v praxi vést k různým opatřením, která mohou přijmout provozovatelé vyhledávačů nebo vydavatelé zpráv. Týkají se buď obsahu archivovaného článku (například odstranění, změna nebo anonymizace článku), nebo omezení dostupnosti informací. V posledně uvedeném případě mohou omezení přístupu zavést jak vyhledávače, tak vydavatelé zpráv. V zájmu jasnosti a soudržnosti bude Soud v tomto rozsudku používat výraz „vyřazení“ [*delisting*] pro označení opatření přijatých provozovateli vyhledávačů a výraz „deindexace“ [*de-indexing*] pro označení opatření zavedených vydavatelem zpráv odpovědným za internetovou stránku, na které je dotčený článek archivován ...

b) Obecné zásady

i) Článek 10 a ochrana archivů digitálního tisku

176. Podle ustálené judikatury Soudu představuje svoboda projevu jeden z klíčových základů demokratické společnosti a jednu ze základních podmínek jejího vývoje a seberealizace každého jednotlivce. S výhradou čl. 10 odst. 2 se vztahuje nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou příznivě přijímány nebo považovány za neškodné či bezvýznamné, ale také na ty, které urážejí, šokují nebo znepokojují. Takové jsou požadavky pluralismu a tolerance, bez nichž neexistuje „demokratická společnost“. Jak je zakotveno v čl. 10, svoboda projevu podléhá výjimkám, které však musí být vykládány restriktivně, a nutnost případných omezení musí být přesvědčivě prokázána [viz rozsudek velkého senátu ze dne 7. 2. 2012, Von Hannover proti Německu (č. 2), č. 40660/08 a 60641/08, bod 101; rozsudek velkého senátu ze dne 10. 11. 2015, Couderc a Hachette Filipacchi Associés proti Francii, č. 40454/07, bod 88; a rozsudek velkého senátu ze dne 29. 3. 2016, Bédat proti Švýcarsku, č. 56925/08, bod 48].

177. Pokud jde o svobodu tisku, ačkoliv ten nesmí překročit určité meze, zejména pokud jde o pověst a práva druhých, jeho povinností je nicméně sdělovat – v souladu se svými povinnostmi a odpovědností – informace a sdělení o všech otázkách veřejného zájmu. Úkol sdělovat informace tak nutně zahrnuje „povinnosti a odpovědnost“, jakož i meze, které si tisk musí sám spontánně stanovit [viz výše uvedené rozsudky Couderc a Hachette Filipacchi Associés, bod 89, a rozsudek ve věci Von Hannover (č. 2), bod 102].

178. Nejenže tisk má za úkol šířit takové informace a myšlenky, ale veřejnost má také právo je přijímat. Kdyby tomu bylo jinak, tisk by nemohl hrát svou zásadní roli „veřejného hlídačského psa“ (viz rozsudek velkého senátu ze dne 20. 5. 1999, Bladet Tromsø a Stensaas proti Norsku,

č. 21980/93, body 59 a 62; rozsudek velkého senátu ze dne 17. 12. 2004, Pedersen a Baadsgaard proti Dánsku, č. 49017/99, bod 71; rozsudek ve věci Von Hannover (č. 2), citovaný výše, bod 102). Navíc každé opatření omezující přístup k informacím, na které má veřejnost právo, musí být zvláště odůvodněno (viz rozsudek ze dne 27. 11. 2007, Timpul Info-Magazin a Anghel proti Moldavsku, č. 42864/05, bod 31).

179. Krom toho Soudu nepřísluší, stejně jako vnitrostátním soudům, aby svými vlastními názory nahrazoval názory tisku, pokud jde o to, jaké techniky zpravodajství mají být v konkrétním případě použity (viz výše uvedený rozsudek ve věci Couderc a Hachette Filipacchi Associés, bod 89) nebo jak má být povolání vykonáváno, včetně prostředků předávání názorů či informací (viz *mutatis mutandis* rozsudek ze dne 10. 5. 2012, Frăsilă a Ciocîrlan proti Rumunsku, č. 25329/03, bod 63).

180. V dnešní době musí být obsah svobody tisku posuzován s ohledem na vývoj informačních technologií, neboť novinářská sdělení již nespočívají pouze ve zpravodajství v tištěných a vysílacích médiích. Soud opakovaně rozhodl, že vedle své primární funkce „veřejného hlídačského psa“ má tisk sice druhotnou, ale přesto hodnotnou úlohu při udržování archivů obsahujících zprávy, které byly již dříve zveřejněny, a při jejich zpřístupňování veřejnosti. V této souvislosti Soud rozhodl, že internetové archivy významně přispívají k uchovávání a zpřístupňování zpráv a informací. Digitální archivy představují důležitý zdroj pro vzdělávání a historický výzkum, zejména proto, že jsou veřejnosti snadno přístupné a jsou obecně bezplatné ... ačkoliv Soud podotýká, že archivy tisku mají tendenci být stále více placenou službou. Tato funkce tisku, stejně jako odpovídající oprávněný zájem veřejnosti na přístupu k archivům, je nepochybně chráněna čl. 10 Úmluvy (viz výše uvedený rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, bod 102).

181. Soud podotýká, že v rozsudku ve věci Times Newspapers Ltd (citovaném výše, bod 45) konstatoval, že „prostor pro uvážení přiznaný státům při hledání rovnováhy mezi konkurenčními právy bude pravděpodobně větší, pokud jde o zpravodajské archivy minulých událostí, spíše než o zpravodajství o aktuálním dění. Zejména povinnost tisku jednat v souladu se zásadami odpovědné žurnalistiky tím, že zajistí přesnost zveřejněných informací historicky významných, nikoli pomíjejících, bude pravděpodobně přísnější při neexistenci jakékoli naléhavosti při zveřejňování materiálů.“ Soud však zdůrazňuje, že tyto závěry musí být vykládány s náležitým ohledem na zvláštní kontext dotčené věci, která se týkala v digitálním novinovém archivu uložených článků, které byly kritizovány jako pomlouvačné a jejichž samotná přesnost byla zpochybněna. Krom toho má zásadní význam, aby byla Úmluva vykládána a uplatňována způsobem, který činí její práva praktickými a účinnými, nikoli teoretickými a iluzorními. Pokud by Soud nezachoval dynamický a evolutivní přístup, hrozilo by, že by se stal překážkou reformy nebo zlepšení (viz *mutatis mutandis* rozsudek velkého senátu ze dne 11. 7. 2002, Christine Goodwin proti Spojenému království, č. 28957/95, bod 74).

182. Pokud jde o archivy digitálního tisku, Soud již dříve zdůraznil význam jejich úlohy, která umožňuje veřejnosti seznámit se s aktuální historií a tisku, aby stejným způsobem plnil svůj úkol přispívat k utváření demokratického názoru (viz rozsudek ze dne 28. 6. 2018, M. L. a W. W. proti Německu, č. 60798/10 and 65599/10, body 101–102). Doporučení č. R (2000) 13 Výboru ministrů o evropské politice přístupu k archivům rovněž konstatuje, že archivy představují podstatný a nenahraditelný prvek kultury, který přispívá k zachování lidské paměti ... I v kontextu hanlivé publikace Soud rozhodl, že „úlohou soudních orgánů není podílet se na prepisování historie tím, že nařídí odstranit z veřejného prostoru všechny stopy publikací, které

byly v minulosti pravomocnými soudními rozhodnutími shledány jako neoprávněné útoky na pověst jednotlivců“ (viz rozsudek ze dne 16. 7. 2013, Węgrzynowski a Smolczewski proti Polsku, 33846/07, bod 65).

183. Soud rovněž konstatuje, že v uplynulém desetiletí vznikl konsenzus ohledně významu tiskových archivů. Ve specifickém kontextu zpracování osobních údajů na úrovni Evropské unie tedy GDPR výslovně stanoví výjimku z práva na výmaz osobních údajů, pokud je zpracování údajů nezbytné pro výkon práva na svobodu projevu a informací [čl. 17 odst. 3 písm. a)]. Stejně jako směrnice 95/46/ES, která jí předcházela, GDPR ukládá členským státům EU, aby ve svých právních předpisech stanovily výjimky nebo odchylky pro zpracování prováděné pro účely žurnalistiky, pokud jsou nezbytné pro uvedení práva na ochranu osobních údajů do souladu se svobodou projevu a informací (čl. 85 odst. 2). Podle bodu 153 odůvodnění GDPR je třeba věnovat zvláštní pozornost zpracování osobních údajů „ve zpravodajských archivech a tiskových knihovnách“ ... Ve stejném duchu, v kontextu Rady Evropy, upřesňuje důvodová zpráva k Úmluvě ... že výjimky a omezení stanovené v čl. 11 této Úmluvy by se měly vztahovat „zejména na zpracování osobních údajů ... ve zpravodajských archivech a tiskových knihovnách“ (viz bod 62 výše).

184. Aby mohl tisk řádně plnit svůj úkol spočívající ve vytváření archivů, musí být schopen vytvářet a vést úplné záznamy. Soud má – stejně jako stěžovatel ... – za to, že vzhledem k tomu, že úlohou archivů je zajistit trvalou dostupnost informací, které byly v určitém okamžiku legálně zveřejněny, musí zůstat v zásadě autentické, spolehlivé a úplné.

185. Hlavní zásadou přezkumu každé žádosti o odstranění nebo změnu celého archivovaného článku nebo jeho části, která přispívá k uchování paměti, by tedy měla být integrita archivů digitálního tisku, zejména pokud, jako v projednávané věci, nebyla nikdy zpochybněna legalita článku.

186. Konečně, i když svoboda projevu chráněná čl. 10 Úmluvy není absolutní, a to ani pokud jde o mediální pokrytí otázek veřejného zájmu, a s ohledem na všechny výše uvedené úvahy, má Soud za to, že vnitrostátní orgány musí být nicméně obzvláště obezřetné při posuzování žádostí, založených na respektování soukromého života, o odstranění nebo změnu elektronické verze archivovaného článku, jehož legalita nebyla v době jeho prvního zveřejnění zpochybněna. Takové žádosti vyžadují důkladné přezkoumání.

ii) Článek 8 a ochrana „práva být zapomenut“

187. Soud podotýká, že úvahy vnitrostátních soudů se v projednávané věci soustředily na „právo být zapomenut“ uplatňované doktorem G. Pojem „právo být zapomenut“ byl nicméně vykládán různými způsoby. V této souvislosti musí Soud z hlediska Úmluvy upřesnit rozsah nároků vyplývajících z tohoto „práva“ pro účely projednávané věci.

188. Soud na úvod opakuje, že pojem „soukromý život“ je širokým pojmem, který nepodléhá vyčerpávající definici (viz rozsudek velkého senátu ze dne 4. 12. 2008, S. a Marper proti Spojenému království, č. 30562/04 a 30566/04, bod 66). Kromě toho, že Soud v četných případech konstatoval, že právo na soukromý život podle čl. 8 zahrnuje fyzickou a psychickou integritu osoby, a může tedy zahrnovat více aspektů identity osoby, jako je identifikace podle pohlaví a sexuální orientace, jméno nebo prvky týkající se práva osoby na její podobiznu (viz rozsudek ve věci M. L. a W. W. proti Německu, citovaný výše, bod 86), Soud rovněž objasnil, že soukromý život zahrnuje činnosti profesní nebo obchodní povahy (viz rozsudek ze dne 16.

12. 1992, Niemietz proti Německu, č. 13710/88, bod 29) a právo na soukromý život mimo nežádoucí pozornost (viz rozsudek ze dne 24. 7. 2003, Smirnova proti Rusku, č. 46133/99 a 48183/99, bod 95). Článek 8 Úmluvy rovněž chrání právo na osobní rozvoj a právo navazovat a rozvíjet vztahy s jinými lidskými bytostmi a vnějším světem (viz výše uvedený rozsudek ve věci S. a Marper, bod 66). Existuje tedy zóna interakce člověka s ostatními, a to i ve veřejném kontextu, která může spadat do rozsahu „soukromého života“ (viz výše uvedený rozsudek ve věci Couderc a Hachette Filipacchi Associés, bod 83; rozsudek ze dne 25. 9. 2001, P. G. a J. H. proti Spojenému království, č. 44787/98, bod 56; a rozsudek ze dne 3. 9. 2015, Sõro proti Estonsku, č. 22588/08, bod 56).

189. S konkrétnějším odkazem na právo na respektování dobré pověsti Soud rozhodl, že dobrá pověst osoby, i když je tato osoba kritizována v rámci veřejné diskuse, je součástí její osobní identity a psychické integrity, a proto rovněž spadá do rozsahu jejího „soukromého života“ (viz nedávný rozsudek velkého senátu ze dne 25. 9. 2018, Denisov proti Ukrajině, č. 76639/11, bod 97). Aby se však toto ustanovení mohlo uplatnit, musí útok na dobrou pověst osoby, stejně jako v jiných oblastech chráněných čl. 8, dosáhnout určité úrovně závažnosti a musí být proveden způsobem, který poškozuje osobní požívání práva na respektování soukromého života. Tento požadavek se týká jak společenské, tak profesní pověsti. Stejně tak se nelze dovolávat čl. 8 za účelem stížnosti na ztrátu dobré pověsti, která je předvídatelným důsledkem vlastního jednání, jako je spáchání trestného činu. Toto pravidlo není omezeno na poškození dobré pověsti, ale bylo rozšířeno na širší zásadu, podle níž se nelze dovolávat žádného osobního, sociálního, psychického a hospodářského utrpení, které by mohlo být předvídatelným následkem spáchání trestného činu, aby nebylo možné si stěžovat, že odsouzení za trestný čin samo o sobě představuje zásah do práva na respektování „soukromého života“. Tato rozšířená zásada by se měla vztahovat nejen na trestné činy, ale také na jiná pochybení, která s sebou nesou určitou míru právní odpovědnosti s předvídatelnými negativními dopady na „soukromý život“ (tamtéž, bod 98 a 112).

190. Soud dále opakuje, že pokud došlo ke shromažďování údajů o konkrétní osobě, zpracování nebo použití osobních údajů nebo zveřejnění dotyčných materiálů způsobem nebo v míře přesahující běžně předvídatelnou míru, vyvstávají otázky soukromého života. Soud uznal, že ochrana osobních údajů má zásadní význam pro to, aby osoba mohla využívat svého práva na respektování soukromého a rodinného života, jak je zaručeno čl. 8 Úmluvy (viz rozsudek velkého senátu ze dne 27. 6. 2017, Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku, č. 931/13, body 136–137). Soud rovněž rozhodl, že čl. 8 Úmluvy stanoví právo na formu informačního sebeurčení, které jednotlivcům umožňuje dovolávat se svého práva na soukromí, pokud jde o údaje, které jsou, byť neutrální, shromažďovány, zpracovávány a šířeny kolektivně a v takové formě nebo způsobem, že mohou být uplatněna jejich práva podle čl. 8 (tamtéž, bod 137).

191. S rozvojem technologií a komunikačních nástrojů se již řadu let stále větší počet osob snaží chránit své zájmy v rámci takzvaného „práva být zapomenut“. To je založeno na zájmu jednotlivce dosáhnout výmazu, změny nebo omezení přístupu k dřívějším informacím, které ovlivňují způsob, jakým je v současnosti vnímán. Snahou o to, aby tyto informace zmizely, se dotyčné osoby chtějí vyhnout tomu, aby byly donekonečna konfrontovány se svými dřívějšími činy nebo veřejnými prohlášeními v různých souvislostech, jako je například hledání zaměstnání a obchodní vztahy.

192. Je zřejmé, že osobní informace, které jsou zveřejňovány a jsou již nějakou dobu dostupné na internetu, mohou mít dalekosáhlý negativní dopad na to, jak je dotčená osoba vnímána

veřejným míněním. Existuje rovněž riziko dalších škodlivých účinků: zaprvé shromažďování informací, které může vést k vytvoření profilu dotčené osoby [v této souvislosti viz také doporučení Rec(2012)3 Výboru ministrů členským státům o ochraně lidských práv s ohledem na vyhledávače ... a rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. 5. 2014, C-131/12, ve věci Google Spain], a zadruhé, pokud informace není zasazena do kontextu, může to znamenat, že jednotlivec, který nahlíží do článku na internetu o jiné osobě, získá fragmentovaný a zkreslený obraz skutečnosti. Navíc, bez ohledu na skutečnou četnost vyhledávání spojeného s konkrétním jménem, dalším možným důsledkem on-line zveřejňování informací týkajících se určité osoby je neustálá hrozba a z ní vyplývající strach, že tato osoba bude kdykoli znovu nečekaně konfrontována se svou minulostí.

193. V této souvislosti se Soud zabývá otázkou, zda čl. 8 poskytuje ochranu proti těmto negativním účinkům, a pokud ano, v jakém rozsahu.

194. V tomto ohledu je třeba úvodem poznamenat, že pojem „právo být zapomenut“ má mnoho aspektů, že je stále ve vývoji a že jeho uplatňování v praxi již získalo řadu rozlišovacích znaků. Především „právo být zapomenut“, definované jako aspekt práva na respektování soukromého života, se poprvé objevilo ve vnitrostátní soudní praxi v souvislosti s šířením již dříve zveřejněných informací soudní povahy tiskem, kdy se osoba domáhající se „práva být zapomenut“ v podstatě snažila dosáhnout rozsudku proti osobě, která informace opětovně zveřejnila. Zdá se, že v projednávané věci odvolací soud v Lutychu použil kritéria dříve stanovená ve vnitrostátní judikatuře týkající se tohoto aspektu „práva být zapomenut“ ... Soud, aniž by výslovně odkázal na toto pojetí „práva“, dříve rozhodl, že po uplynutí určité doby, a zejména tehdy, když se odsouzený blížil ke konci svého trestu nebo, ještě spíše, když byl pravomocně propuštěn, měl tento odsouzený zájem na tom, aby již nebyl konfrontován se svými minulými činy s cílem znovu se začlenit do společnosti. Doba, která uplynula mezi odsouzením, propuštěním a opětovnou publikací, byla rozhodujícím faktorem při zkoumání Soudu (viz rozsudek ze dne 7. 12. 2006, Österreichischer Rundfunk proti Rakousku, č. 35841/02, body 68–69; a nedávno rozsudek ze dne 26. 4. 2022, Mediengruppe Österreich GmbH proti Rakousku, č. 37713/18, body 68–70).

195. Následně se ve vnitrostátní soudní praxi objevil nový aspekt tohoto „práva být zapomenut“ v souvislosti s digitalizací zpravodajských článků, což vedlo k jejich rozsáhlému šíření na internetových stránkách dotyčných novin. Účinek tohoto šíření byl současně umocněn indexací internetových stránek vyhledávači. V soudní praxi se tento aspekt, známý jako „právo být zapomenut on-line“, týkal žádostí o odstranění nebo změnu údajů dostupných na internetu nebo o omezení přístupu k těmto údajům, které směřovaly proti vydavatelům zpráv nebo provozovatelům vyhledávačů. V takových případech nejde o znovuoživení informací, ale spíše o jejich trvalou dostupnost on-line. Současná debata o tomto aspektu „práva být zapomenut“ byla nepochybně posílena rozsudkem Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. 5. 2014, C-131/12, ve věci Google Spain, který se týkal žádosti, aby provozovatel vyhledávače odstranil ze seznamu výsledků odkazy na webové stránky španělského deníku.

196. V tomto novém kontextu nacházejí vnitrostátní soudy a orgány vedle práva na respektování soukromého života podporu v právu na ochranu osobních údajů, které se v některých právních systémech stalo samostatným právem ... Podle jiného přístupu může být ve specifickém případě žádostí adresovaných vydavatelům zpráv o změnu článků v tisku „právo být zapomenut“ založeno pouze na ochraně osobnostního práva, které je tak třeba odlišit od práva na informační sebeurčení, přičemž toto právo je spojeno s ochranou osobních údajů ... Belgické vnitrostátní soudy zkoumající projednávanou věc nezaložily „právo být zapomenut

on-line“ na evropských nebo vnitrostátních ustanoveních týkajících se ochrany osobních údajů (viz zejména bod 37 výše).

197. Soud přezkoumal pouze několik případů týkajících se žádostí o odstranění nebo změnu zpravodajských článků uložených v digitálních archivech. V těchto případech, vznesených na základě čl. 8 Úmluvy, Soud definoval zájmy stěžovatelů jako zájmy týkající se ochrany jejich dobré pověsti, přičemž pojem „práva být zapomenut“ byl zmíněn teprve nedávno ... Při každé příležitosti měl Soud za to, že vnitrostátní soudy tím, že zamítly žádosti stěžovatelů, dosáhly spravedlivé rovnováhy mezi svobodou projevu a právem veřejnosti na přístup k informacím na straně jedné a právem stěžovatelů na ochranu jejich dobré pověsti na straně druhé.

a) Ve výše citované věci Węgrzynowski a Smolczewski si dva advokáti stěžovali, že novinový článek, který poškozuje jejich dobrou pověst, je nadále přístupný veřejnosti na internetových stránkách novin. Advokáti požadovali odstranění článku, který tvrdil, že vydělali jmění tím, že pomáhali politikům při pochybných obchodních transakcích. Polské soudy, které rozhodly o dřívější žalobě pro pomluvu, měly za to, že dotčený článek je založen na nedostatečných informacích a porušuje práva dotčených osob. V tomto rozsudku Soud zejména rozhodl, že internet, který je informačním a komunikačním nástrojem zvláště odlišným od tištěných médií a slouží miliardám uživatelů na celém světě, nepodléhá a potenciálně nikdy nebude podléhat stejným předpisům a kontrole. Politiky upravující rozmnožování materiálů z tištěných médií a internetu se proto mohou lišit. Pravidla týkající se internetových médií nesporně musela být přizpůsobena specifickým vlastnostem technologie, aby byla zajištěna ochrana a podpora dotčených práv a svobod.

b) Věc Fuchsmann proti Německu (rozsudek ze dne 19. 10. 2017, Fuchsmann proti Německu, č. 71233/13) se týkala toho, že německé soudy zamítly žalobu podanou v červenci 2002 stěžovatelem – mezinárodním podnikatelem – na zdržení se určitých výroků, které o něm byly zveřejněny v červnu 2001 v článku v internetovém vydání New York Times, v němž byl obviněn z účasti na pašování zlata a zpronevěře a z napojení na ruský organizovaný zločin. Soud se ztotožnil se závěry německých soudů a konstatoval, že dotčený článek přispěl k debatě ve veřejném zájmu; že o článek byl značný zájem, neboť stěžovatel byl německým podnikatelem mezinárodně působícím v oblasti médií; že článek měl dostatečný skutkový základ; že novinář plně plnil své novinářské povinnosti a odpovědnost; že článek byl prost polemických výroků a nářeků; že šířené informace se týkaly především profesního života stěžovatele; a že dopady článku v Německu byly omezené.

c) Výše uvedená věc M. L. a W. W. proti Německu se týkala odmítnutí Spolkového soudního dvora nařídit třem různým mediálním organizacím anonymizaci tiskových souborů týkajících se odsouzení stěžovatelů za vraždu známého herce, v nichž byli stěžovatelé uvedeni celými jmény. Při konstatování, že ve vztahu ke stěžovatelům nedošlo k porušení čl. 8 Úmluvy, vzal Soud v úvahu následující aspekty: skutečnost, že v době podání žádostí stěžovatelů o anonymizaci napadené zprávy přispívaly nadále k debatě ve veřejném zájmu; skutečnost, že stěžovatelé nebyli pouze soukromými osobami, které by veřejnost neznala; jednání stěžovatelů vůči médiím, na něž se po svém odsouzení obrátili za účelem obnovení řízení; skutečnost, že zprávy podávaly fakta objektivně a bez úmyslu prezentovat stěžovatele znevažujícím způsobem nebo poškodit jejich pověst; a omezená přístupnost informací.

198. Teprve nedávno přezkoumal Soud ve stížnosti podané na základě čl. 10 Úmluvy řízení týkající se odstranění indexace článku zveřejněného internetovým deníkem. Ve výše uvedeném rozsudku ve věci Biancardi byl stěžovatel, bývalý šéfredaktor internetového deníku, podle

občanského práva činěn odpovědným za to, že na internetových stránkách svého deníku ponechal článek z roku 2008, který informoval o rvačce v restauraci a uváděl podrobnosti o trestním řízení zahájeném v této souvislosti. Soud konstatoval, že k odstranění indexace dokumentů mohou být povinni nejen poskytovatelé internetového vyhledávače, ale i správci novinových nebo novinářských archivů přístupných prostřednictvím internetu, jako byl stěžovatel. Soud konstatoval, že došlo k zásahu do práva stěžovatele na rozšiřování informací, zaručeného Úmluvou, ale že tento zásah sledoval legitimní cíl, a sice ochranu dobré pověsti majitele restaurace, a byl nezbytný. Při tomto závěru vzal v úvahu následující kritéria: dobu, po kterou byl článek uchováván na internetu, citlivost údajů a závažnost uložené sankce. Rozhodl tedy, že nedošlo k porušení svobody projevu stěžovatele, a to tím spíše, že ve skutečnosti nebyl žádán, aby článek z internetové stránky odstranil.

199. Z hlediska Úmluvy je tak „právo být zapomenut on-line“ spojeno s čl. 8, a to konkrétněji s právem na respektování dobré pověsti bez ohledu na to, jaká opatření jsou za tímto účelem navrhována (odstranění nebo změna novinového článku v on-line archivu nebo omezení přístupu k článku prostřednictvím odstranění indexace zpravodajským médiem). Podle názoru Soudu právo být zapomenut nepředstavuje samostatné právo chráněné Úmluvou a v rozsahu, v němž se na něj vztahuje čl. 8, se může týkat pouze určitých situací a informací. Soud každopádně dosud nepotvrdil žádné opatření, které by odstranilo nebo změnilo informace legálně zveřejněné pro novinářské účely a archivované na internetových stránkách zpravodajského média.

iii) Kritéria uplatňovaná Soudem

200. Otázkou, kterou se Soud musí v projednávané věci zabývat, je, zda rozhodnutí belgických soudů, kterými bylo stěžovateli nařízeno anonymizovat elektronickou verzi napadeného článku na internetových stránkách deníku *Le Soir* z důvodu „práva být zapomenut“, představovala porušení svobody projevu podle čl. 10 Úmluvy. V této souvislosti bude muset určit, zda bylo rozhodnutí o anonymizaci založeno na relevantním a dostatečném odůvodnění za konkrétních okolností projednávané věci, a zejména zda bylo přiměřené sledovanému legitimnímu cíli.

201. Poté, co se Soud zabýval četnými stížnostmi, v nichž měl zkoumat spravedlivou rovnováhu mezi svobodou projevu a různými aspekty práva na respektování soukromého života ve věcech týkajících se prvotního zveřejnění, rozvinul rozsáhlou judikaturu v této oblasti a stanovil kritéria týkající se vyváženosti těchto práv a prostoru pro uvážení smluvních států v této souvislosti. Ve výše uvedeném rozsudku ve věci *Couderc a Hachette Filipacchi Associés* ... shrnul Soud podle čl. 10 Úmluvy obecné zásady v tomto ohledu následovně:

„90. Volba prostředků vyjmenovaných k zajištění dodržování čl. 8 Úmluvy v oblasti vztahů jednotlivců mezi sebou je v zásadě záležitostí, která spadá do prostoru pro uvážení smluvních států, ať jsou závazky státu kladné nebo záporné ... Stejně tak podle čl. 10 Úmluvy mají smluvní státy určitý prostor pro uvážení při posuzování, zda a do jaké míry je nutný zásah do svobody projevu chráněné tímto ustanovením ... Tento prostor pro uvážení však jde ruku v ruce s evropským dohledem, který zahrnuje jak právní předpisy, tak rozhodnutí, která je uplatňují, a to i ta, která jsou vydána nezávislým soudem. Při výkonu své kontrolní funkce není úkolem Soudu nahrazovat vnitrostátní soudy, ale spíše přezkoumat, s ohledem na věc jako celek, zda rozhodnutí, která přijaly na základě své posuzovací pravomoci, jsou slučitelná s dovolávanými ustanoveními Úmluvy ...

91. V případech, které vyžadují, aby právo na respektování soukromého života bylo v rovnováze s právem na svobodu projevu, má Soud za to, že výsledek stížnosti by se teoreticky neměl lišit podle toho, zda byla podána k Soudu podle čl. 8 Úmluvy osobou, která byla předmětem tiskového článku, nebo podle čl. 10 vydavatelem. Tato práva si totiž v zásadě zasluhují stejné respektování ... Prostor pro uvážení by tedy měl být v obou případech teoreticky stejný.

92. Podle ustálené judikatury Soudu kritérium „nezbytnosti v demokratické společnosti“ vyžaduje, aby Soud určil, zda vytýkaný zásah odpovídal „naléhavé společenské potřebě“, zda byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli a zda důvody, které vnitrostátní orgány uvedly k jeho odůvodnění, jsou relevantní a dostatečné ... Prostor pro uvážení ponechaný vnitrostátním orgánům při posuzování, zda taková „potřeba“ existuje a jaká opatření je třeba přijmout k jejímu řešení, však není neomezený, ale jde ruku v ruce s evropským dohledem Soudu, jehož úkolem je s konečnou platností rozhodnout o slučitelnosti omezení se svobodou projevu, jak je chráněna čl. 10. Pokud vnitrostátní orgány provedly zvážení v souladu s kritérii stanovenými judikaturou Soudu, ten by vyžadoval silné důvody k nahrazení názoru vnitrostátních soudů svým ...“

202. Vystává však otázka, zda s ohledem na specifickou povahu projednávané věci, která spočívá v tom, že se týká elektronické archivované verze článku, a nikoli původní verze, je třeba upravit kritéria, která Soud dosud použil k vyřešení konfliktu mezi příslušnými právy vyplývajícími z čl. 10 a 8 Úmluvy.

203. V tomto ohledu senát při potvrzení stanoviska belgických soudů a konstatování, že v projednávané věci nedošlo k porušení svobody projevu stěžovatele, odkázal na stanovená kritéria zkoumaná ve věcech týkajících se prvotního zveřejnění, jak byla shrnuta ve výše uvedeném rozsudku Axell Springer AG ... Jedná se o: příspěvek k diskusi ve věci veřejného zájmu; známost dotčené osoby; předmět zpravodajské zprávy; předchozí chování dotčené osoby; způsob, jakým byla informace získána, a její pravdivost; obsah, formu a důsledky zveřejnění; a přisnost opatření uloženého stěžovateli. Stejná kritéria byla Soudem zohledněna v předchozích věcech týkajících se žádostí o změnu obsahu uloženého v archivu digitálního tisku (viz výše uvedené rozsudky Fuchsman, bod 34, a M. L. a W. W. proti Německu, bod 96).

204. Naproti tomu v nedávné věci Biancardi (rozsudek ze dne 25. 11. 2021, Biancardi proti Itálii, č. 77419/16, body 57–71), která se týkala žádosti, aby majitel internetového deníku provedl de-indexaci článku, Soud konstatoval, že při zvažování dotčených práv je třeba vzít v úvahu nový soubor kritérií, a to dobu, po kterou byl článek uchováván na internetu, citlivost údajů a závažnost uložené sankce.

205. Velký senát má za to, že jeho posouzení by mělo zohlednit odlišný kontext projednávané věci ve srovnání s věcmi týkajícími se prvotního zveřejnění. S ohledem na výše uvedené obecné zásady a zejména na nutnost zachovat integritu archivů tisku, jakož i do určité míry na praxi soudů v členských státech Rady Evropy ... má Soud za to, že vyvažování těchto různých práv stejné hodnoty, které má být provedeno v rámci žádosti o změnu žurnalistického obsahu archivovaného on-line, by mělo zohlednit následující kritéria: i) povahu archivovaných informací; ii) dobu, která uplynula od události a od prvotního a on-line zveřejnění; iii) současný zájem o informace; iv) skutečnost, zda je osoba, která uplatňuje právo být zapomenut, obecně známá, a její chování po zveřejnění událostech; v) negativní dopady pokračující dostupnosti informací on-line; vi) míru přístupnosti informací v digitálních archivech; a vii) dopad opatření na svobodu projevu a konkrétněji na svobodu tisku.

206. Ve většině případů bude třeba současně zohlednit několik kritérií, aby bylo možné určit ochranu, která má být poskytnuta soukromému životu, je-li postaven proti ostatním dotčeným zájmům a proti prostředkům použitým k provedení této ochrany v konkrétním případě (pokud jde o tyto prostředky, viz bod 241 níže). Ochranu soukromého života v rámci uplatnění nároku být zapomenut tak nelze posuzovat odděleně od prostředků, kterými byla v praxi prováděna. Z tohoto pohledu jde o zvážení s cílem zjistit, zda s ohledem na příslušnou váhu protichůdných zájmů a rozsah prostředků použitých v konkrétním případě byla váha prisuzovaná buď „právu být zapomenut“ prostřednictvím práva na respektování soukromého života, nebo svobodě projevu, nadměrná, či nikoliv.

207. V této souvislosti Soud podotýká, že ve výše uvedeném rozsudku M. L. a W. W. proti Německu ... v souladu s rozsudkem Soudního dvora Evropské unie ze dne 13. 5. 2014, C-31/12, ve věci Google Spain a následnými rozsudky týkajícími se deindexace vyhledávači – konstatoval následující:

„[...] informace o stěžovateli, které mají v držení dotyčné sdělovací prostředky, mohou uživatelé internetu snadno nalézt především díky vyhledávačům. Prvotní zásah do práva stěžovatelů na respektování jejich soukromého života nicméně vyplýval z rozhodnutí sdělovacích prostředků tyto informace zveřejnit a zejména je ponechat k dispozici na svých internetových stránkách, a to i bez úmyslu upoutat pozornost veřejnosti; existence vyhledávačů rozsah zásahu pouze umocňovala. Z důvodu tohoto umocňujícího účinku na šíření informací a povahy činnosti, která je základem pro zveřejnění informací o dotyčné osobě, se však povinnosti vyhledávačů vůči jednotlivci, který je předmětem informací, mohou lišit od povinností subjektu, který informaci původně zveřejnil. V důsledku toho může vyvážení dotčených zájmů vést k různým výsledkům v závislosti na tom, zda se žádost o výmaz týká původního vydavatele informací, jehož činnost je obecně jádrem toho, co má svoboda projevu chránit, nebo vyhledávače, jehož hlavním zájmem není zveřejňovat původní informace o dotyčné osobě, ale zejména usnadnit identifikaci veškerých dostupných informací o této osobě a vytvořit její profil ...“

208. Subjekty údajů navíc nejsou povinny kontaktovat původní internetovou stránku, a to ani předem, ani současně, za účelem výkonu svých práv ve vztahu k vyhledávačům, neboť se jedná o dvě různé formy zpracování, z nichž každá má své vlastní důvody oprávněnosti a různé dopady na práva a zájmy jednotlivce (viz v tomto ohledu rovněž Pokyny k provedení rozsudku Google Spain přijaté dne 26. listopadu 2014 pracovní skupinou „Článek 29“ ...). Stejně tak nelze přezkum žaloby proti vydavateli zpravodajské internetové stránky podmiňovat předchozí žádostí o vyřazení. Podle názoru Soudu si toto rozlišení mezi činnostmi provozovatelů vyhledávačů a činnostmi vydavatelů zpravodajství zachovává svůj význam, pokud Soud zkoumá případný zásah do svobody projevu, včetně práva veřejnosti na informace, na základě žaloby uplatňující právo být zapomenut.

209. Soud má konečně za to, že nelze opomenout omezující účinek na svobodu tisku, který vyplývá z povinnosti vydavatele anonymizovat článek, který byl původně publikován legálním způsobem (viz rovněž stanovisko vedlejších účastníků řízení – bod 165 in fine výše). Povinnost přezkoumat v pozdější fázi legalitu pokračující on-line dostupnosti článku na základě žádosti osoby, která tvrdí, že je obětí dané situace – což je povinnost, která předpokládá zvážení všech dotčených zájmů – s sebou nese riziko, že tisk v budoucnu upustí od uchovávání zpráv ve svých on-line archivech nebo že vynechá individualizované prvky v článcích, které mohou být předmětem takové žádosti (viz rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, citovaný výše, bod 104). Poskytovatelé obsahu jsou nicméně povinni posoudit a zvážit zájmy z hlediska svobody projevu a respektování soukromého života pouze tehdy, pokud o to dotčená osoba výslovně požádá.

210. Soud v této souvislosti opakuje, že aby mohl být použit čl. 8 Úmluvy, musí útok na dobrou pověst osoby dosáhnout určitého stupně závažnosti (viz bod 189 výše). Pokud tedy dotyčná osoba podá takovou žádost, musí řádně doložit závažnost útoku vyplývající z pokračující dostupnosti archivovaného článku na internetu ...

211. Z toho vyplývá, že i když v rámci vyvažování práva na svobodu projevu a práva na respektování soukromého života musí být tato dvě práva považována za rovnocenná, nevyplývá z toho, že kritéria, která je třeba použít při provádění tohoto výkonu, mají všechna stejnou váhu. V této souvislosti je totiž třeba dodržet zásadu zachování celistvosti tiskových archivů, která předpokládá, že změna a *a fortiori* odstranění archivovaného obsahu budou omezeny na to, co je nezbytně nutné, aby se zabránilo případnému odrazujícímu účinku, který by taková opatření mohla mít na plnění úkolu tisku spočívajícího v předávání informací a udržování archivů. Při

uplatňování výše uvedených kritérií je tedy třeba věnovat zvláštní pozornost řádnému vyvážení jednak zájmů jednotlivců, kteří žádají o změnu nebo odstranění článku, který se jich týká, v tiskových archivech, a jednak dopadu takových žádostí na dotyčná zpravodajská vydavatelství a případně také na výše popsané fungování tisku.

c) Použití na projednávanou věc

212. Soud úvodem konstatuje, že odvolací soud v Lutychu založil své rozhodnutí nařizující anonymizaci článku v on-line archivu na následujících kritériích: skutečnosti musely být v první řadě zveřejněny legálně a musely mít soudní povahu; na jejich zveřejnění nemohl existovat současný zájem; skutečnosti nemohly mít historický význam; mezi oběma zveřejněními musela uplynout určitá doba; a dotčená osoba nemohla být veřejnou osobou, musela mít zájem na opětovném začlenění se do společnosti a musela „splatit svůj dluh“ ...

213. Soud nyní musí s ohledem na prostor pro uvážení ponechaný vnitrostátním orgánům při řešení konfliktu mezi čl. 8 a čl. 10 Úmluvy zkoumat, zda posouzení provedené odvolacím soudem v Lutychu bylo v souladu s posouzením vyplývajícím z výše uvedených kritérií (viz bod 205), při jejichž použití musí být rovněž zohledněny zvláštnosti případů týkajících se změny legálních novinových článků v on-line archivu z důvodu „práva být zapomenut“. Pokud by tomu tak bylo, vyžadoval by Soud pádné důvody k nahrazení názoru odvolacího soudu svým vlastním (viz bod 201 výše).

i) Povaha archivovaných informací

214. Pokud jde o povahu dotčených informací, Soud má za to, že je třeba nejprve ověřit, zda se tyto informace týkají soukromého, profesního nebo veřejného života dotyčné osoby a zda mají sociální dopad, nebo zda naopak spadají do intimní sféry soukromého života, a jsou tedy zvláště citlivé. (...)

216. Soud rovněž opakuje, že přístup k pokrytí daného tématu je otázkou novinářské svobody a že čl. 10 Úmluvy ponechává na novinářích, aby rozhodli, jaké podrobnosti mají být zveřejněny, aby byla zajištěna důvěryhodnost článku, za předpokladu, že rozhodnutí, která v tomto ohledu činí, jsou založena na etických pravidlech a kodexech chování jejich povolání (viz výše citovaný rozsudek ve věci Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy, bod 186; a výše citovaný rozsudek ve věci M. L. a W. W. proti Německu, bod 105; viz rovněž doporučení Rec(2003)13 Výboru ministrů o poskytování informací prostřednictvím sdělovacích prostředků v souvislosti s trestním řízením ...). V každém případě, pokud jde o články v tisku týkající se trestního řízení, je uvedení individualizovaných informací, jako je celé jméno dotyčné osoby, důležitým aspektem (viz výše citovaný rozsudek ve věci Fuchsmann, bod 37) a samo o sobě nevyvolává problém ve smyslu Úmluvy, ačkoliv jméno osoby spadá do osobní sféry chráněné čl. 8 (viz výše citovaný rozsudek S. a Marper, bod 66). To platí jak v okamžiku prvotního zveřejnění, tak v okamžiku zápisu do on-line archivů.

217. V projednávaném případě dotčený článek pojednával o řadě dopravních nehod, k nimž došlo v roce 1994 během několika dnů, mezi něž patřila nehoda způsobená G. Článek uváděl celé jméno G. a popisoval okolnosti nehody. Soud má za to, že ačkoli se článek netýkal probíhajícího trestního vyšetřování nebo odsouzení za trestný čin, nepochybně se týkal skutečností, které následně vedly k takovému odsouzení. Souhlasí tedy s konstatováním odvolacího soudu v Lutychu, který konstatoval, že skutkové okolnosti, o nichž se pojednává, mají soudní povahu ...

218. Soud má za to, že soudní povaha dotčených informací vyvolává mimo jiné otázku povahy a závažnosti trestného činu, který byl předmětem původního článku. Toto kritérium již Soud použil ve své judikatuře, stejně jako další soudy v Evropě při zkoumání podobných případů ...

219. V projednávané věci Soud uvádí, že dotčený článek obsahoval řadu krátkých zpravodajských informací, které stručně a objektivně informovaly o prokázaných událostech, a že G. v žádné fázi vnitrostátního řízení netvrdil, že by dotčené informace měly být aktualizovány nebo opraveny. Podle Soudu však popsané skutečnosti, i když jsou tragické, nespádají do kategorie trestných činů, jejichž význam je vzhledem k jejich závažnosti neměnný plynutím času. Je třeba rovněž uvést, že události, které vedly k odsouzení G., nebyly s výjimkou dotčeného článku předmětem žádného mediálního zpravodajství a že věc nevyvolala širokou publicitu ani v době událostí, o nichž se referovalo, ani v době, kdy byla archivovaná verze článku zveřejněna na internetu ... Tento poslední faktor byl rovněž zohledněn odvolacím soudem v Lutychu v rámci jeho posouzení ...

ii) Doba uplynulá od událostí a od prvotního a on-line zveřejnění

220. Podle názoru Soudu je relevantnost informace často úzce spjata s její aktuálností. Na rozdíl od toho, co tvrdí stěžovatel ... má za to, že běh značně dlouhé doby má vliv na otázku, zda má mít osoba „právo být zapomenuta“. Jak poznamenává vláda, běh času od prvotního zveřejnění je jedním z kritérií zdůrazněných vnitrostátními soudy v Evropě ve věcech týkajících se stejné otázky ...

221. V projednávané věci byl sporný článek, který byl zveřejněn v roce 1994, v roce 2008 umístěn na internet do archivu deníku Le Soir. Čas byl relevantním faktorem pro posouzení odvolacího soudu v Lutychu. Tento soud uvedl, že mezi prvním zveřejněním článku a první žádostí o anonymizaci uplynula značná doba (šestnáct let), celkem tedy v době vyhlášení jeho rozsudku uplynulo přibližně dvacet let (viz bod 29 výše). Za těchto okolností má Soud za to, že G., který byl rehabilitován v roce 2006, měl po celé této době oprávněný zájem na tom, aby mu bylo umožněno opětovné začlenění do společnosti, aniž by mu byla trvale připomínána jeho minulost.

iii) Současný zájem o informace

222. V souvislosti s výše uvedenými úvahami týkajícími se úlohy tisku při vytváření a udržování archivů je třeba dále ověřit, zda dotčený článek nadále přispívá k diskusi o věcech veřejného zájmu, zda nabyl nějakého historického, výzkumného nebo statistického významu (viz výše uvedený rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, bod 99 ...) a zda je nadále relevantní pro účely zasazení nedávných událostí do kontextu, aby jim bylo lépe porozuměno. Toto posouzení je třeba provést z pohledu okamžiku, kdy dotčená osoba podá žádost týkající se „práva být zapomenut“.

223. V této souvislosti je třeba poukázat na to, že pokud jde o původní zveřejnění, Soud podle ustálené judikatury k čl. 10 odst. 2 Úmluvy ponechává jen malý prostor pro omezení svobody projevu, jedná-li se o věc veřejného zájmu. Prostor pro uvážení států je omezen, jedná-li se o debatu ve věci veřejného zájmu ... Podle judikatury Soudu se veřejný zájem týká záležitostí, které zasahují veřejnost do té míry, že se o ně může oprávněně zajímat, které upoutávají její pozornost nebo které se jí ve značné míře dotýkají, zejména pokud ovlivňují blahobyt občanů nebo život společnosti. Tak je tomu i v případě záležitostí, které mohou vyvolat značnou polemiku, které se týkají důležité společenské otázky nebo které zahrnují problém, o kterém by

veřejnost měla zájem být informována. Veřejný zájem však nelze redukovat na žízeň veřejnosti po informacích o soukromém životě druhých nebo na senzacechtivost čtenáře nebo dokonce voyeurství (viz výše citovaný rozsudek ve věci Couderc a Hachette Filipacchi Associés, body 101 a 103, jakož i odkazy v něm uvedené). Z tohoto pohledu může příspěvek článku do diskuse o veřejném zájmu přetrvávat v čase, ať už kvůli samotné informaci, nebo kvůli novým faktorům, které se objevily po zveřejnění, například následnému vývoji původního soudního řízení.

224. Vzhledem ke specifické povaze digitálních tiskových archivů, které se týkají informací, jež mají jen zřídka aktuální význam, však jejich současný příspěvek k debatě ve veřejném zájmu není ve většině případů rozhodující. Pokud k takové debatě nepřispívají, je třeba rovněž ověřit, zda jsou archivované informace zajímavé pro některý z dalších výše uvedených účelů, například pro historické nebo vědecké účely.

225. V projednávané věci měl odvolací soud v Lutychu za to, že dvacet let po událostech totožnost osoby, která není veřejně známou osobou, nic nepřidávala veřejnému zájmu článku, který pouze statisticky přispěl k veřejné debatě o bezpečnosti silničního provozu. Podle názoru odvolacího soudu události, o nichž článek pojednává, zjevně neměly ani historický význam, jelikož se článek týkal nevýjimečné – byť tragické – krátké zpravodajské zprávy, o níž se netvrdilo, a tím méně prokazovalo, že byla zdrojem zvláštního zájmu veřejnosti ... Soud nevidí žádný důvod, proč by v tomto ohledu měl zpochybňovat řádně odůvodněné posouzení vnitrostátního soudu.

iv) Zda osoba uplatňující právo být zapomenuta je obecně známá a její chování po událostech

226. Úloha nebo funkce osoby, která je předmětem zprávy nebo fotografie, zpravidla představuje další důležité kritérium, které je třeba vzít v úvahu při zvažování práv zaručených čl. 8 a 10 Úmluvy [viz výše uvedené rozsudky Von Hannover (č. 2), bod 110; a Axel Springer AG, bod 91]. Rozsah, v jakém má jednotlivec veřejný profil nebo je obecně známý, ovlivňuje ochranu, která může být poskytnuta jeho soukromému životu. Soud tak při mnoha příležitostech připustil, že veřejnost měla právo být informována o určitých aspektech soukromého života veřejně činných osob. Toto kritérium, použitelné v případě nově zveřejněných materiálů, je relevantní i v kontextu archivů digitálního tisku (viz výše uvedený rozsudek ve věci M. L. a W. W. proti Německu, bod 106).

227. Otázka, zda je dotyčná osoba veřejně známá, by měla být zkoumána s ohledem na okolnosti případu a z hlediska doby, kdy je podána žádost o uplatnění „práva být zapomenut“. Veřejný profil dotyčné osoby může předcházet skutečností uvedeným v napadeném článku nebo může být jejich součástí. „Veřejný profil“ dotyčné osoby se sice může časem utlumovat, ale může se také později z různých důvodů vracet na výsluní pozornosti.

228. Chování dotyčné osoby od událostí, které byly předmětem původního článku, může v některých situacích rovněž odůvodnit odmítnutí žádosti o „právo být zapomenut“ (viz výše uvedený rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, bod 108). Naopak skutečnost, že se osoba nebude dostávat do středu pozornosti sdělovacích prostředků, může převážet ve prospěch ochrany její dobré pověsti.

229. V projednávané věci odvolací soud v Lutychu konstatoval, že G. nezastával žádnou veřejnou funkci. Na rozdíl od argumentu, který stěžovatel uplatnil před Soudem ... měl

odvolací soud za to, že pouhá skutečnost, že G. byl lékařem, v žádném smyslu neodůvodňovala jeho pokračující identifikaci v on-line článku přibližně dvacet let po událostech ... Soud zde konstatuje, že G. byl osobou, kterou široká veřejnost neznala jak v době událostí, tak v době jeho žádosti o anonymizaci (viz naopak výše uvedený rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, bod 106). Příklad navíc nepřitahoval širokou publicitu ani v době událostí, o nichž se psalo, ani v době, kdy byla archivovaná verze článku zveřejněna na internetu.

230. Soud dále konstatuje, že vnitrostátní soudy se výslovně nevyjádřily k otázce chování G. po událostech. Nic také nenásvědčuje tomu, že by G. navázal kontakt s médii za účelem zveřejnění své situace, ať už v době, kdy se článek poprvé objevil v roce 1994, nebo v roce 2008, kdy byl zveřejněn na internetu (viz naopak výše uvedený rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, bod 108–109). Naopak, všechny kroky, které podnikl, svědčí o vůli zůstat mimo pozornost médií (viz body 15 a 21 *in fine* výše).

v) Negativní dopady pokračující dostupnosti informací na internetu

231. Jak bylo uvedeno výše, v případech týkajících se ochrany společenské nebo profesní pověsti osoby podle čl. 8 Úmluvy Soud rozhodl, že zásah do dobré pověsti osoby musí dosáhnout určitého stupně závažnosti a musí být proveden způsobem, který poškozuje osobní požívání práva na respektování soukromého života (viz bod 189 výše). V tomto ohledu bere na vědomí tvrzení stěžovatele, podle kterého omezení přístupu k informacím, na které má veřejnost právo z důvodu veřejného zájmu, musí být odůvodněno zvláště naléhavými důvody, a jeho tvrzení, podle kterého každá osoba, která si přeje omezit tento přístup, musí prokázat skutečnou existenci značné újmy, zejména pokud má informace veřejnou povahu ...

232. Podle Soudu jsou tyto úvahy relevantní v projednávané věci, která se týká anonymizace obsahu uloženého v archivu digitálního tisku, a nikoli žádosti o vyřazení adresované vyhledávači. Aby tedy dotčená osoba mohla odůvodnit změnu článku uloženého v archivu digitálního tisku, musí mít možnost uplatnit řádně odůvodněné tvrzení o závažném zásahu do svého soukromého života (viz bod 210 výše).

233. V tomto ohledu, pokud jde o informace z oblasti soudnictví, Soud považuje za důležité při posuzování újmy způsobené dotyčné osobě zohlednit důsledky pokračující dostupnosti informací pro její opětovné začlenění do společnosti (viz bod 194 výše a výše uvedený rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, bod 100; viz rovněž rozsudek High Court of England and Wales citovaný v bodě 104 výše). V tomto kontextu a v úzkém spojení s dobou, která uplynula od zveřejnění informací, je třeba ověřit, zda odsouzení dotyčné osoby bylo vymazáno z rejstříku trestů a odsouzení bylo zahlazeno, přičemž je třeba mít na paměti, že se zde nejedná pouze o zájem odsouzené osoby, ale také o zájem samotné společnosti, a že odsouzení mohou legitimně usilovat o to, aby byli po odpykání trestu znovu začlenění do společnosti ... Podle Soudu však skutečnost, že odsouzení bylo zahlazeno, nemůže sama o sobě odůvodnit uznání „práva být zapomenut“.

234. Odvolací soud v Lutychu měl v projednávané věci za to, že elektronická archivace článku týkajícího se spáchání trestného činu by neměla vytvářet jakýsi „virtuální rejstřík trestů“ pro G., který si odpykal trest a jeho odsouzení bylo zahlazeno. Odvolací soud uvedl, že jednoduchým vyhledáváním na základě jména a příjmení G. ve vyhledávači internetových stránek Le Soir nebo na Googlu se článek okamžitě objevil. Podle odvolacího soudu se nepochybně jednalo o zdroj újmy pro G., přinejmenším psychologické povahy. Taková situace činila znalost jeho předchozího odsouzení snadno přístupnou širokému publiku, které –

vzhledem k tomu, že G. byl lékařem – nevyhnutelně zahrnovalo pacienty, kolegy a známé, a mohlo ho tak stigmatizovat, vážně poškodit jeho pověst a zabránit mu v normálním opětovném začlenění do společnosti (viz body 29 a 31 výše).

235. V tomto ohledu nevidí Soud žádný pádný důvod pro zpochybnění řádně odůvodněného rozhodnutí odvolacího soudu v Lutychu.

vi) Stupeň přístupnosti informací v digitálních archivech

236. Pokud jde o přístupnost zveřejněných materiálů, Soud opakuje, že internetové stránky jsou informačním a komunikačním nástrojem, který se zvláště liší od tištěných médií, zejména pokud jde o schopnost ukládat a přenášet informace, a že riziko újmy, které obsah a sdělení na internetu představují pro výkon a požívání lidských práv a svobod, zejména práva na respektování soukromého života, je jistě vyšší než riziko, které představují tištěné publikace ...

237. Je však třeba mít na paměti, že nahlížení do archivů obecně vyžaduje aktivní vyhledávání, které zahrnuje zadání klíčových slov na vyhrazené internetové stránce obsahující archivy novin. Při neexistenci takového vyhledávání tak článek obsažený v digitálních archivech nemůže jako takový upoutat pozornost uživatelů internetu, kteří nehledají přesné informace týkající se konkrétní osoby (viz výše uvedený rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, bod 113).

238. Při zvažování dotčených zájmů je rovněž důležité zjistit stupeň přístupnosti archivovaného článku, tedy zda je dostupný bez omezení a bezplatně nebo zda je přístup omezen na předplatitele či jinak omezen.

239. V projednávané věci vnitrostátní soudy uvedly, že v době, kdy byly archivy deníku *Le Soir* v roce 2008 umístěny na internet, byly k dispozici bezplatně. Mimoto je nesporné, že v době, kdy G. podal svou žádost, a v průběhu celého vnitrostátního řízení byly archivy nadále přístupné bez omezení a bezplatně (srov výše citovaný rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, bod 113, kde byl přístup k některým článkům zpoplatněn nebo byl omezen na předplatitele). S ohledem na tento vysoký stupeň přístupnosti má Soud stejně jako odvolací soud v Lutychu za to, že pokračující přítomnost dotčeného článku v archivech nepochybně způsobila újmu G.

vii) Dopad opatření na svobodu projevu a konkrétněji na svobodu tisku

240. Soud musí nyní přezkoumat posouzení odvolacího soudu v Lutychu, pokud jde o dopad dotčeného opatření na svobodu projevu a svobodu tisku. Za tímto účelem musí zejména ověřit, zda odvolací soud na základě řádného zvážení zájmů G. na straně jedné a zájmů stěžovatele týkajících se plnění jeho úkolu spočívajícího v poskytování informací a udržování archivů na straně druhé omezil zásah do posledně uvedeného úkolu na to, co bylo nezbytně nutné k ochraně práva na respektování soukromého života uplatňovaného G.

241. Soud konstatuje, že s ohledem na technologický vývoj v digitální oblasti identifikovala evropská soudní praxe v této souvislosti několik druhů opatření, jejichž cílem je ochrana dobré pověsti a práv jiných osob. Technická složitost těchto opatření a jejich dopad na žurnalistické archivy a/nebo přístup k informacím se značně liší. Provozovatel jiného vyhledávače (než poskytovatel obsahu) tak může provést mimo jiné tato opatření: a) reorganizaci výsledků vyhledávání tak, aby se odkaz na příslušnou internetovou stránku objevil na méně významném místě v seznamu výsledků, nebo b) úplné nebo částečné vyškrtnutí (týkající se pouze vyhledávání na základě jména dotčené osoby) odstraněním odkazu z rejstříku vyhledávače.

Vydavatel internetové stránky přitom může například: a) odstranit celý text nebo jeho část uložený v digitálním archivu; b) anonymizovat údaje o osobě, na kterou se v textu odkazuje; c) přidat do textu poznámku, tedy aktualizovat text prostřednictvím digitální opravy (pokud byla informace nepřesná) nebo prostřednictvím elektronické komunikace (pokud byla informace neúplná); d) odstranit článek z indexu interního vyhledávače internetové stránky; nebo e) nechat článek zcela nebo částečně vymazat (týkající se pouze vyhledávání na základě jména dotčené osoby) externími vyhledávači na základě přístupových kódů nebo směrnic vydaných provozovatelům vyhledávačů, které brání jejich vyhledávacím programům procházet určitá místa.

242. S ohledem na význam celistvosti archivů digitálního tisku (viz bod 185 výše) má Soud za to, že vnitrostátní soudy musí při rozhodování o sporech tohoto druhu a při rozhodování o tom, které z různých opatření, o něž žádá stěžovatel, upřednostnit opatření, které je jednak nejvhodnější pro cíl sledovaný touto osobou – za předpokladu, že je tento cíl odůvodněný – a jednak nejméně omezující svobodu tisku, které se může dovolávat dotčený vydavatel. Toto posouzení typu opatření, které má být upřednostněno, může být užitečně provedeno s ohledem na škálu dostupných opatření uvedených v bodě 241 výše. Nařídít lze pouze opatření, která odpovídají tomuto dvojímu cíli, i kdyby to mohlo vést k zamítnutí žaloby osoby, která příslušnou žádost uplatňuje.

243. Soud v předchozích věcech týkajících se změny archivů digitálního tisku posuzoval povahu opatření přijatých na vnitrostátní úrovni v širším kontextu různých dostupných alternativních opatření. Vzal tak v úvahu skutečnost, že stěžovatelé nepodnikli žádné kroky, které by nutily provozovatele vyhledávačů k tomu, aby informace týkající se stěžovatelů byly méně snadno dohledatelné ... nebo aby požadovaly opravu informací, na které si stěžovali (viz výše citovaný rozsudek Węgrzynowski a Smolczewski, body 66–67). Soud dále v nedávné věci Biancardi (výše citovaný, bod 70) konstatoval, že posuzované opatření spočívající v deindexaci je z hlediska čl. 10 Úmluvy přiměřené, a uvedl, že se nejednalo o uložení povinnosti deníku odstranit sporný článek z jeho digitálních archivů.

244. V projednávané věci G. ve svých žádostech zaslaných deníku Le Soir a Radě pro novinářskou etiku a následně před soudy tvrdil, že pokud bylo vyhledávání provedeno na základě jeho křestního jména a příjmení pomocí vyhledávače Le Soir nebo Googlu, dotčený článek se objevil mezi prvními výsledky, což byla situace, která měla dopad na jeho soukromý a profesní život. Ačkoli hlavní starostí G. byla skutečnost, že článek byl zobrazen na základě vyhledávání na internetu na základě jeho křestního jména a příjmení provedeného prostřednictvím vyhledávačů, nesnažil se hájit své zájmy žalobou proti provozovatelům těchto vyhledávačů, ale naopak podal žalobu proti stěžovateli. Domáhal se především anonymizace článku a podpůrně zrušení indexace článku v interním vyhledávači deníku. Jakožto třetí osoba vystupující jako vedlejší účastník v projednávané věci před Soudem vysvětlil G. svou volbu skutečností, že na trhu bylo několik vyhledávačů a že stav technologie v době podání jeho žaloby nasvědčoval tomu, že pro každý vyhledávač by byly zapotřebí samostatné značky zabráňující indexování, což podle něj ponechávalo účinnost této metody spornou (viz bod 161 výše). Právě v tomto specifickém kontextu musí Soud zkoumat, zda – a případně v jakém rozsahu – vnitrostátní soudy posoudily váhu příkazu k anonymizaci dotčeného článku.

245. Nejprve zkoumal argument stěžovatele, že rovnováha mezi dotčenými právy může být dosažena uznáním práva na nápravu nebo na sdělení, tedy doplněním dalších informací do dotčeného článku. Odvolací soud měl za to, že tato technika je v projednávané věci nevhodná, neboť by umožnila, aby stigmatizační účinek závažných trestných činů spáchaných G. a trestu,

který již vykonal, trval donekonečna a zbavil by smyslu rozhodnutí o zahlázení odsouzení vydané v jeho prospěch ...

246. Zadruhé, pokud jde o vyřazení z indexu vyhledávačů, z písemností ve spise vyplývá, že stěžovatel před odvolacím soudem tvrdil, že k vyřízení žádosti G. byly příslušné pouze vyhledávače a že posledně jmenovaný nesprávně směřoval svou žalobu proti stěžovateli. Stěžovatel dodal, že právní oddělení Le Soir ve skutečnosti kontaktovalo společnost Google s cílem vyřazení z indexu, ale neobdrželo žádnou odpověď. Tento argument však odvolací soud odmítl, když uvedl, že indexace článku vyhledávači byla možná pouze z toho důvodu, že článek byl v databázi novin přítomen v neanonymizované podobě a bez značky zabráňující indexování. Podle odvolacího soudu byl tedy G. oprávněn podat žalobu jen proti vydavateli zpráv za účelem anonymizace článku, který se jej týká, aby se již neobjevil v seznamu výsledků získaných na základě vyhledávání založeného na jeho křestním jméně a příjmení ...

247. Zatřetí, alternativa uvedená G. v řízení před soudem prvního stupně, spočívající v indexaci článku v interním vyhledávači vydavatelem novin, nebyla tímto soudem zkoumána s ohledem na skutečnost, že již vyhověl hlavnímu návrhu na anonymizaci článku. Stejně tak nebyla zkoumána odvolacím soudem v Lutychu, jelikož stěžovatel v tomto smyslu nepředložil žádnou žádost a jelikož G. ve svém souhrnném vyjádření požadoval, aby byl rozsudek vydaný v prvním stupni potvrzen (viz bod 24 výše). Je však třeba uvést, že v soudním řízení se stěžovatel postavil proti deindexaci externími vyhledávači s argumentem, že značky zabráňující indexaci jsou technickými nástroji, které mohou vést k problémům na dotčené internetové stránce, a že provozovatelé vyhledávačů podmiňují používání takových značek otevřením uživatelského účtu ...

148. S ohledem na procesní rámec sporu a zejména na omezení, která v belgickém právu ukládá dispoziční zásada v civilních věcech (viz body 56 až 57 výše), má Soud bez dalšího za to, že nelze vytýkat soudům, že svůj přezkum omezily na přípustnost a opodstatněnost hlavního návrhu G. – na anonymizaci článku – kterému nakonec vyhověly.

149. Odvolací soud v Lutychu tak konstatoval, že nejúčinnějším prostředkem ochrany soukromí G., aniž by byla nepřiměřeně narušena svoboda projevu stěžovatele, je anonymizace článku na internetových stránkách Le Soir nahrazením jména a příjmení G. písmenem X. V tomto ohledu Soud již dříve rozhodl, že anonymizace zasahuje do svobody projevu méně než odstranění celého článku (viz výše uvedený rozsudek M. L. a W. W. proti Německu, bod 105). Konstatuje, že anonymizace představuje zvláštní prostředek změny archivovaných materiálů v tom smyslu, že se týká pouze jména a příjmení dotyčné osoby a jinak neovlivňuje obsah sdělovaných informací.

250. Soud dále konstatuje, že při zkoumání přiměřenosti tohoto opatření se odvolací soud v Lutychu postaral o posouzení důsledků tohoto opatření pro G., pro veřejnost, která měla právo na přístup k informacím, a pro stěžovatele. Dospěl k závěru, že skutečnost, že vyhověl žádosti G., nepřiznává každému jednotlivci subjektivní právo přepisovat historii, ani neumožňuje „falšovat historii“ nebo ukládat stěžovateli „nadměrné břemeno odpovědnosti“.

251. Pokud jde o význam, který je třeba přikládat celistvosti archivů (viz bod 185 výše), Soud konstatuje, že odvolací soud v Lutychu vzal tuto skutečnost ve svém odůvodnění v úvahu. V odpovědi na argumenty stěžovatele týkající se povinnosti pamatovat si a nutnosti zachovat úplný a věrný záznam v archivu totiž odvolací soud upřesnil, že nebyl podán návrh na odstranění článku z archivu, ale pouze na anonymizaci elektronické verze. Zdůraznil rovněž,

že papírové archivy zůstaly nedotčeny a že stěžovatel mohl i nadále zajistit celistvost původní digitální verze (viz bod 29 výše). Jak již Soud uvedl (viz bod 172 výše), toto odůvodnění se může jevit v rozporu s výrokovou částí rozsudku odvolacího soudu, který potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v Neufchâteau, jehož příkaz k anonymizaci se vztahoval na jakoukoli databázi, za kterou byl stěžovatel odpovědný. Zástupce stěžovatele navíc na jednání velkého senátu uvedl, že materiál byl anonymizován jak v on-line archivu, tak v „hlavním“ archivu, který nebyl veřejnosti přístupný. Nic to však nemění na tom, že odvolací soud v Lutychu měl za to, že anonymizace on-line archivované verze sama o sobě postačuje k tomu, aby dospěl k závěru, že jeho rozsudku ze dne 25. 9. 2014 bylo řádně vyhověno. V každém případě Soudu nepřísluší, aby o této otázce rozhodoval, jelikož stížnost stěžovatele, která mu byla předložena, se týká pouze anonymizace on-line verze článku na internetové stránce Le Soir (viz bod 172 výše).

252. Soud poznamenává, že v projednávané věci je původní, neanonymizovaná verze článku stále k dispozici v tištěné podobě a může do ní nahlédnout kdokoli, kdo má zájem, a plní tak svou inherentní roli archivního záznamu.

253. Pokud jde o posouzení technické proveditelnosti anonymizace článku na internetové stránce Le Soir odvolacím soudem pro stěžovatele, ten – jak správně uvedl senát – nepředložil žádný důkaz, který by mohl Soud přesvědčit, že toto posouzení bylo svévolné nebo zjevně nepřiměřené. Článek byl naopak anonymizován krátce poté, co byl stěžovateli doručen rozsudek odvolacího soudu v Lutychu ... což je skutečnost, která vyvrací tvrzení stěžovatele před vnitrostátními soudy, že takové opatření nebylo technicky proveditelné.

254. Konečně, pokud jde o případný odrazující účinek na svobodu tisku vyplývající z povinnosti vydavatele anonymizovat článek, který byl původně publikován legálním způsobem, má Soud za to, že taková povinnost může v zásadě spadat do „povinností a odpovědností“ tisku a do mezí, které mu mohou být uloženy (viz bod 177 výše). Za okolností projednávané věci však ze spisu nevyplývá, že by příkaz k anonymizaci měl tak hluboký dopad na plnění novinářských úkolů deníkem Le Soir, že by toto plnění v praxi narušil.

d) Závěr

255. S ohledem na výše uvedené Soud konstatuje, že vnitrostátní soudy soudržným způsobem zohlednily povahu a závažnost soudních skutečností uvedených v dotčeném článku, skutečnost, že článek neměl žádný aktuální, historický nebo vědecký význam, a skutečnost, že G. nebyl veřejně známou osobou. Kromě toho přikládal význam závažné újmě, kterou G. utrpěl v důsledku pokračující on-line dostupnosti článku s neomezeným přístupem, což bylo způsobilé vytvořit „virtuální trestní rejstřík“, zejména s ohledem na dobu, která uplynula od původního zveřejnění článku. Dále po přezkoumání opatření, která by mohla být zvážena za účelem vyvážení dotčených práv – přezkumu, jehož rozsah byl v souladu s procesními normami platnými v Belgii – konstatoval, že anonymizace článku nepředstavovala nadměrnou a neproveditelnou zátěž pro stěžovatele, nýbrž jednalo se o nejúčinnější prostředek ochrany soukromí G.

256. Za těchto okolností a s ohledem na prostor pro uvážení států Soud konstatuje, že vnitrostátní soudy pečlivě vyvážily dotčená práva v souladu s požadavky Úmluvy, takže zásah do práva zaručeného čl. 10 Úmluvy z důvodu anonymizace elektronické verze článku na internetových stránkách deníku Le Soir se omezil na to, co bylo nezbytně nutné, a mohl tak být za okolností projednávané věci považován za nezbytný v demokratické společnosti a za

přiměřený. Soud tak nevidí žádný pádný důvod k tomu, aby nahradil názor vnitrostátních soudů svým vlastním názorem a nebral v potaz výsledek jimi provedeného vyvažování.

257. K porušení čl. 10 úmluvy tak nedošlo.

VÝROK

Z UVEDENÝCH DŮVODŮ SOUD

1. *Rozhoduje* dvanácti hlasy proti pěti, že k porušení čl. 10 Úmluvy nedošlo.

(Zpracovali Mgr. Bc. Jan Bena a JUDr. Robert Waltr)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA VELKÝ SENÁT

15. 5. 2023

VĚC SANCHEZ PROTI FRANCII (rozsudek ve věci Sanchez proti Francii, stížnost č. 45581/15)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 10

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 17, 24 Listiny základních práv a svobod
§ 356 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:
svoboda projevu/sdělovací prostředky

Autorský komentář:

Rozsudek velkého senátu zásadním způsobem rozšiřuje odpovědnost vysoce postavených jednotlivců za chování třetích stran na jejich sociálních médiích. První vlašťovku tohoto proudu judikatury, v jejímž jádru stojí odpovědnost online zprostředkovatele, představovala věc *Delfi proti Estonsku*. Soud zde neshledal žádné porušení práva na svobodu projevu, a naopak dovedl odpovědnost online média za poškození dobré pověsti v důsledku komentářů, které pod článek přidávali čtenáři. Jedním z klíčových argumentů, které Soud ve věci *Delfi* vznesl, byla komerční povaha nakladatele – samotné médium cílilo na podnícení debaty mezi čtenáři, nad příspěvky přitom i po technické stránce mělo plnou kontrolu. Závěr velkého senátu ve věci *Delfi* byl nicméně jednoznačný, obdobná odpovědnost se nemůže dovozovat ve vztahu k jednotlivcům a veřejnosti, která sociální média užívá.

V tomto smyslu se velký senát v anotované věci *Sanchez* od svého původního názoru významně odklání. *Sanchez* totiž nyní rozsah odpovědných subjektů rozšiřuje na politiky, jelikož ti podle Soudu mají prostředky jak ovlivnit voliče, nebo je naopak motivovat k určitému jednání, a to dokonce i takovému, které bude protizákonné. Soud proto pro politiky zvedá břemeno ostražitosti a apeluje na to, aby přikládali velkou míru důležitosti tomu, co zazní na jejich osobních profilech. V tomto konkrétním případě jsou pro Soud rozhodující tři okolnosti. Zaprvé, rozhodnutí otevřít svou facebookovou zeď veřejnosti s možností komentářů má důsledky, které nelze podcenit, a právě toto rozhodnutí iniciuje odpovědnost politika za další obsah. Zadruhé, úvodní komentář může iniciovat nejen dialog mezi politikem a veřejností, ale v důsledku povahy sociálních sítí může mít důsledky nad rámec obsahu a vyznění původního příspěvku. Zatřetí, politik podle Soudu selhal v povinnosti vymezit se vůči nezákonnému komentáři (přičemž Soud nereflektoval zjištění vnitrostátních soudů, že stěžovatel předmětný komentář neviděl).

Rozšíření odpovědnosti je ještě o to významnější, že společně se stěžovatelem se podařilo identifikovat a trestně stíhat i samotné autory nenávistných komentářů – nešlo tedy o situaci, v níž nebylo možné osobu, která komentáře vyslovila, identifikovat.

Nelze pochybovat o tom, že závěr rozhodnutí reaguje na aktuální vývoj a hrozbu snadného zneužití sociálních médií politiky k podněcování k násilí. Pro fungování individuálních profilů na sociálních sítích má nicméně dalekosáhlé důsledky. Jak upozorňovala intervenující média, podobný závěr může lehce vést k situacím, kdy budou politici čelit koordinovaným útokům, v jejichž důsledku potenciálně interakci přes sociální média a profily politiků výrazně omezí. Rozsudek také potenciálně mění dynamiku profilů na sociálních sítích. Již to tedy není jen provozovatel, jako Facebook, který odpovídá za bezpečnost svého prostředí, ale i jednotlivec, který nese plnou odpovědnost za svůj osobní profil. Navíc, z toho, že Soud sám přirovnává *Sancheze* k věci *Delfi*, jakož i z toho, že nereflektoval námitku stěžovatele, že jeden z klíčových rasistických komentářů vůbec neviděl, se dá vyčíst, že tato odpovědnost nijak nesouvisí s tím, zda si je jednotlivec obsahu komentářů na svém profilu vědom, či nikoliv. Politik coby osoba vysokého společenského dosahu je tak *de facto* postaven z hlediska odpovědnosti naroveň poskytovatele internetového obsahu a doplňuje triádu odpovědnosti – autor nenávistného komentáře, tvůrce obsahu (nebo poskytovatel obsahu, resp. vlastník facebookového profilu) a provozovatel online platformy.

Nad rámec úvah o zvyšování odpovědnosti politiků za obsah jejich sociálních médií stojí za to také připomenout, že důležitá část rozhodnutí se věnuje také prokázání, že komentáře lze kvalifikovat jako tzv. *hate speech*. Soud navíc poněkud překvapivě dovozuje, že kontext volební kampaně povahu komentářů nijak nezlehčuje, naopak konstatuje, že politické okolnosti zvyšují nebezpečnost nenávistných projevů, rasismu a xenofobie.

(Mgr. et Mgr. Katarína Šipulová, Ph.D., MSt)

SKUTKOVÝ STAV

Stěžovatel Julien Sanchez byl od roku 2014 starostou francouzského města Beaucaire a současně krajským předsedou frakce politické strany Národní sdružení (Rassemblement national, do roku 2018 nazývané Národní fronta – FN). V době rozhodných okolností projednávaného případu byl jedním z kandidátů ve francouzských parlamentních volbách. Pro svou předvolební kampaň přitom využíval i svůj veřejně přístupný účet na Facebooku, který sám spravoval. Na něm uveřejnil příspěvek mířený proti jeho protikandidátovi F. P. V reakci na tento příspěvek se objevilo zhruba 15 komentářů třetích osob, včetně S. B. a L. R. Oba se ve svých komentářích nevybíravě vyjadřovali vůči příslušníkům muslimského vyznání a projevům islámu v místním prostředí, kritizovali přítomnost stánků s kebabem, mešit, shisha barů a zahalených žen ve městě, poukazovali na údajný obchod s drogami řízený muslimy nebo na tvrzené házení kamenů na auta „bílých lidí“.

Příspěvek S. B. rovněž explicitně zmiňoval v této souvislosti Leilu T., partnerku politického konkurenta stěžovatele. Ta se následujícího dne o uveřejněných komentářích dozvěděla, a protože se cítila přímo a osobně dotčena poznámkami, které označila za „rasistické“ a které spojovaly její severoafrický znějící křestní jméno s politikou jejího partnera, podala trestní oznámení na stěžovatele i oba komentující. Teprve den poté stěžovatel uveřejnil na zdi svého facebookového účtu zprávu, v níž žádal příspěvatele, aby „si dávali pozor na obsah [svých] komentářů“, aniž by však moderoval již uveřejněné komentáře.

Stěžovatel byl spolu s S. B. a L. R. obviněn z podněcování k nenávisti nebo násilí vůči skupině osob, zejména vůči Leile T., z důvodu jejich původu nebo příslušnosti či nepřislušnosti k určitému etniku, národu, rase nebo náboženství. Odpovědnost stěžovatele byla v tomto případě, s odkazem na judikaturní výklad dotčené vnitrostátní legislativy, založena na jeho

opomenutí neprodleně jednat, aby šíření předmětných komentářů ukončil. Soud prvního stupně uzavřel, že uveřejněné komentáře jednoznačně vymezovaly skupinu obyvatel muslimské víry, ve které mohl být, vzhledem k významu a rozsahu užitých slov, vyvolán silný pocit odmítnutí a nepřátelství. Rozhodnutí soudu prvního stupně potvrdil i odvolací soud, který mimo jiné uvedl, že stěžovatel jako veřejně činná osoba vědomě učinil svou „zed“ na Facebooku veřejnou, čímž povolil svým přátelům, aby na ní uveřejňovali komentáře. Tímto svým dobrovolným jednáním se stal odpovědným za obsah komentářů na ní uveřejněných. Jeho postavení politika navíc vyžadovalo zvýšenou ostražitost.

V řízení před Soudem stěžovatel namítal porušení svého práva na svobodu projevu ve smyslu čl. 10 Úmluvy. Toto zakládal především na skutečnosti, že použitá vnitrostátní legislativa, na jejímž základě byl odsouzen, nesplňovala kritéria dostupnosti, jednoznačnosti a předvídatelnosti, když byla jeho odpovědnost odvozována od jeho postavení „tvůrce obsahu webové stránky“, aniž by byl tento koncept explicitně v zákoně definován a aniž by byl jednoznačně upraven vztah jednotlivých aktérů, pokud jde o alokaci odpovědnosti mezi ně.

Na uvedený aspekt upozornila ve svém vyjádření rovněž česká vláda, která zdůraznila, že by Soud měl vyjasnit rozsah odpovědnosti sdílené mezi autorem obsahu, platformou sociálních médií a třetími osobami tak, aby byly pro každého z nich jeho povinnosti rozumně předvídatelné. Současně apelovala, že by neměla být přehlížena odpovědnost sociální sítě nebo platformy, aby se tak předešlo nepřiměřenému zatížení majitele účtu. V této souvislosti byla rovněž vznesena otázka rozsahu pozitivní povinnosti států v případě, že byli identifikováni autoři urážlivých výroků.

Stěžovatel dále poukázal na skutečnost, že komentáře byly vyneseny v kontextu předvolební kampaně, která klade přísnější požadavky na rovnováhu mezi ochranou pověsti a zájmem na svobodné diskusi o politických otázkách. Autocenzura nesmí eliminovat kritiku oficiální politiky nebo politické opozice. Internet poskytuje zejména komunikační řetězec zdola nahoru od občana k politikovi jako prostředek k vyjádření obav, postojů a kritiky. Rozšíření odpovědnostního režimu mediálního práva na oblast sociálních sítí proto podle stěžovatele nedostatečně reflektovalo jejich specifika.

PRÁVNÍ POSOUZENÍ

C. Posouzení Soudu

1. Zda došlo k zásahu

122. Mezi stranami není sporu o tom, že odsouzení stěžovatele v trestním řízení představovalo zásah do jeho práva na svobodu projevu zaručeného čl. 10 odst. 1 Úmluvy. (...)

123. Takový zásah je porušením Úmluvy, ledaže byl „stanoven zákonem“, sledoval jeden nebo více legitimních cílů uvedených v druhém odstavci čl. 10 a byl „nezbytný v demokratické společnosti“.

2. Zda byl zásah v souladu se zákonem

(a) Obecné principy

124. Soud připomíná, že výraz „stanoví zákon“ užitý ve druhém odstavci čl. 10 nevyžaduje pouze to, aby napadané opatření mělo právní základ ve vnitrostátním právu, ale týká se rovněž kvality příslušného zákona, který by měl být pro dotčenou osobu dostupný a jeho účinky předvídatelné (viz, mimo jiné, rozsudek velkého senátu ze dne 5. 4. 2022, NIT S.R.L. proti Moldavsku, č. 28470/12, bod 158; rozsudek velkého senátu ze dne 27. 6. 2017, Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku, č. 931/13, bod 142; a rozsudek velkého senátu ze dne 16. 6. 2015, Delfi AS proti Estonsku, č. 64569/09, bod 120).

125. V souvislosti s požadavkem předvídatelnosti Soud opakovaně konstatoval, že norma nemůže být považována za „zákon“ ve smyslu čl. 10 odst. 2, pokud není formulována dostatečně přesně, aby umožnila určité osobě upravit své chování. Tato osoba musí být schopna – v případě potřeby i za pomoci příslušného poučení – předvídat v míře přiměřené okolnostem důsledky, které může dané jednání vyvolat. Tyto důsledky nemusí být předvídatelné s absolutní jistotou. Zákon, který přiznává diskreční pravomoc, tedy není sám o sobě v rozporu s požadavkem předvídatelnosti, je-li rozsah diskreční pravomoci a způsob jejího výkonu uveden dostatečně jednoznačně s ohledem na legitimní cíl daného opatření, aby byla jednotlivci poskytnuta odpovídající ochrana před svévolným zásahem (viz rozsudek velkého senátu ze dne 20. 1. 2020, Magyar Kétfarkú Kutya Párt proti Maďarsku, č. 201/17, bod 94 s dalšími odkazy). (...) Míra požadované přesnosti vnitrostátních právních předpisů, které nemohou postihnout všechny eventuality, závisí do značné míry na předmětu daného zákona, na oblasti, kterou upravuje, a na množství a postavení osob, jimž je určen (viz NIT S.R.L. proti Moldavsku, cit. výše, bod 160; Satakunnan Markkinapörssi Oy a Satamedia Oy proti Finsku, cit. výše, bod 144; a Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, bod 122).

126. Prostor pro pochybnosti ve vztahu k hraničním případům proto sám o sobě nečiní zákonné ustanovení nepředvídatelným ve své aplikaci. Ani pouhá skutečnost, že ustanovení lze vykládat více než jedním způsobem, neznamená, že nesplňuje požadavek „předvídatelnosti“ pro účely Úmluvy. (...).

127. Soud si je zároveň vědom, že musí nastat den, kdy je daná právní norma použita poprvé (viz NIT S.R.L. proti Moldavsku, cit. výše, bod 159; Magyar Kétfarkú Kutya Párt proti Maďarsku, cit. výše, bod 97; a rozsudek velkého senátu ze dne 15. 10. 2015, Kudrevičius a ostatní proti Litvě, č. 37553/05, bod 115). Nová povaha právní otázky, která dosud nebyla řešena, zejména s ohledem na dřívější rozhodnutí, není sama o sobě neslučitelná s požadavky na dostupnost a předvídatelnost zákona, je-li přijaté řešení v souladu s jedním z možných a rozumně předvídatelných výkladů (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 1. 9. 2016, X a Y proti Francii, č. 48158/11, bod 61; rozsudek ze dne 6. 3. 2012, Huhtamäki proti Finsku, č. 54468/09, bod 51; a rozsudek ze dne 6. 10. 2011, Soros proti Francii, č. 50425/06, bod 58).

(...)

(b) Uplatnění těchto principů na projednávaný případ

129. Velký senát na úvod konstatuje, že stěžovatel byl odsouzen na základě § 23 odst. 1, § 24 odst. 8 zákona ze dne 29. 7. 1881 a § 93-3 zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982. Stejně jako

senát (viz bod 71 rozsudku senátu) opakuje, že odsouzení podle § 23 a § 24 zákona ze dne 29. 7. 1881 splňuje požadavek předvídatelnosti zákona pro účely čl. 10 Úmluvy (...).

132. Stěžovatel (...) kromě toho, že tvrdil, že pojem tvůrce nebyl v zákoně definován pro použití v souvislosti se sociálními sítěmi, namítal, že použití § 93-3 zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982 o audiovizuální komunikaci a jeho odsouzení jako tvůrce nebylo předvídatelné (...).

134. Soud v první řadě konstatuje, že definice „tvůrce“ ve smyslu zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982 vyplývá z ustálené rozhodovací praxe Kasačního soudu, kterou následně podpořila Ústavní rada (...), a to jasně a jednoznačně. Soud má tudíž za to, že v této souvislosti nevzniká žádná otázka zákonnosti zásahu.

136. Soud zdůrazňuje, že je důležité jasně a přesně vymezit rozsah trestných činů týkajících se projevů, které podněcují, podporují nebo ospravedlňují násilí, a že je třeba příslušná ustanovení trestního práva vykládat striktně. Dále poukazuje na doporučení Výboru ministrů, které zdůrazňuje skutečnost, že povinnosti a pravidla odpovědnosti uložená internetovým zprostředkovatelům by měla být „transparentní, jasná a předvídatelná“ (...). Je důležité, aby Vysoké smluvní strany měly toto na paměti při změně stávajících předpisů nebo při přijímání nových norem, jakmile technologie jako internet pokročí.

137. Soud připomíná, že režim „kaskádovitě“ odpovědnosti, jehož cílem je vyřešit pro potenciální oběť trestného činu problém anonymity autora, byl Kasačním soudem aprobován v jeho judikatuře od roku 2010 (...).

138. V projednávaném případě byli autoři nejen identifikováni, ale také stíháni společně se stěžovatelem a odsouzeni jako jeho spolupachatelé. V této souvislosti Soud poznamenává, že již před odsouzením stěžovatele připouštěla judikatura Kasačního soudu možnost, aby v případech trestných činů spáchaných podle tiskových předpisů na základě výroků jasně identifikovaných třetích osob přicházela v úvahu odpovědnost samotného tvůrce obsahu webové stránky. Zásada autonomie řízení, která byla uplatněna (...) Kasačním soudem ve vztahu k různým situacím (...), se uplatní, aniž by byl dotčen režim „kaskádovitě“ odpovědnosti (...), který je určen pro jiný scénář, a sice pro případy, kdy z různých důvodů nelze zahájit řízení proti autorovi urážlivého sdělení. [...]

140. Konečně, pokud jde o otázku, od jakého okamžiku se má za to, že tvůrce věděl o protiprávních komentářích, Soud konstatuje, že § 93-3 zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982 skutečně mlčí (...) a ponechává tuto otázku k posouzení příslušným vnitrostátním soudům případ od případu. Vnitrostátní právo navíc v rozhodné době nevyžadovalo žádné předchozí oznámení oběti vůči tvůrci, na rozdíl od pravidla, které se tehdy vztahovalo na „provozovatele“ („hosts“), jako je Facebook (...). Soud znovu zdůrazňuje, že není jeho úkolem vyjadřovat se k vhodnosti metod zvolených zákonodárcem žalovaného státu k regulaci dané oblasti (viz výše bod 128). Neexistence systému předchozího oznámení tvůrci proto nemůže sama o sobě vyvolat obtíže, pokud jde o otázku zákonnosti zásahu, a to bez ohledu na případné rozdíly ve vztahu k režimu, který se může vztahovat na provozovatele (...). Soud dále připomíná, že v případech, kdy komentáře uživatelů mají podobu nenávistných projevů (tzv. *hate speech* – pozn. autora), mohou práva a zájmy druhých a společnosti jako celku opravňovat smluvní státy k uložení odpovědnosti příslušným internetovým zpravodajským portálům, aniž by to bylo v rozporu s čl. 10 Úmluvy, pokud nepřijmou opatření k neprodlenému odstranění zjevně protiprávních komentářů, a to i bez oznámení ze strany údajné oběti nebo třetích osob (viz Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, bod 159). Ačkoli situaci stěžovatele nelze srovnávat se situací

internetového zpravodajského portálu (viz bod 180 níže), Soud neshledává důvod rozhodnout v tomto případě jinak. Situace, která vyžaduje soudní výklad zásad obsažených v zákoně, sama o sobě nutně neporušuje požadavek, aby byl zákon formulován dostatečně přesně, neboť úloha rozhodování svěřená soudům slouží právě k rozptýlení přetrvávajících výkladových pochybností (viz body 126 a násl. výše).

141. Otázka odpovědnosti majitele účtu na Facebooku, v projednávaném případě politika během volební kampaně, za výroky uveřejněné na jeho „zdi“, zejména v politickém a volebním kontextu, v rozhodné době ještě nebyla řešena žádnou konkrétní judikaturou. Jak však již Soud zdůraznil, prostor pro pochybnosti o důsledcích použití zákona v hraničních případech sám o sobě neznamena, že jeho použití nesplňuje požadavek předvídatelnosti (viz bod 126 výše), a ani skutečnost, že se jednalo o první případ svého druhu, nečiní výklad zákona nepředvídatelným (viz bod 127 výše). Nová povaha právní otázky nastolené v této věci nebyla sama o sobě neslučitelná s požadavky na dostupnost a předvídatelnost zákona. Navíc, jak správně poznamenal senát (viz body 69 a 72 jeho rozsudku), stěžovatel, ačkoli byl v řízení před Státní radou (*Conseil d'État*) a u Kasačního soudu zastoupen advokátem, tuto námitku ve své kasační stížnosti neuplatnil, čímž dal najevo, že neměl v úmyslu zpochybnit před vnitrostátními soudy kvalitu právního základu řízení, které proti němu bylo vedeno. V každém případě Soud konstatuje, že stěžovatel nedoložil své tvrzení, že výklad vnitrostátních soudů byl svévolný nebo zjevně nepřiměřený (viz body 127 a 128 výše). Naopak, s ohledem na výše uvedené se jednalo o jeden z možných a rozumně předvídatelných výkladů.

142. S ohledem na všechny výše uvedené úvahy Soud konstatuje, že § 93-3 zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982 byl pro účely čl. 10 Úmluvy formulován dostatečně přesně, aby umožnil stěžovateli přizpůsobit své chování okolnostem tohoto případu.

3. Zda zásah sledoval legitimní cíl

143. Stěžovatel nesouhlasil s tím, že jeho odsouzení v trestním řízení sledovalo legitimní cíl, když tvrdil, že § 93-3 zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982 byl zamýšlen jako nástroj pro zahájení řízení proti tvůrci pouze v případech, kdy nemohlo být zahájeno proti vydavateli a autorům.

144. Soud v této souvislosti odkazuje na své závěry o zákonnosti zásahu (viz body 135–139 výše) a konstatuje, že s ohledem na odůvodnění odsouzení stěžovatele vnitrostátními soudy (...) není pochyb o tom, že zásah sledoval nejen legitimní cíl ochrany pověsti nebo práv druhých, ale také cíl předcházení nepokojům a trestné činnosti (srov. rozsudek velkého senátu ze dne 15. 10. 2015, *Perinçek proti Švýcarsku*, č. 27510/08, bod 153).

4. Zda byl zásah nezbytný v demokratické společnosti

(a) Obecné principy

(i) Svoboda projevu

145. Obecné principy vztahující se k otázce, zda je konkrétní zásah „nezbytný v demokratické společnosti“, jsou v judikatuře Soudu ustáleny a lze je shrnout následovně (viz, mimo jiné, výše citované rozsudky *NIT S.R.L. proti Moldavsku*, bod 177; *Perinçek proti Švýcarsku*, body 196–197; a *Delfi AS proti Estonsku*, bod 131):

„(i) Svoboda projevu představuje jeden z nejvýznamnějších základů demokratické společnosti a jednu ze základních podmínek jejího pokroku a seberealizace každého jednotlivce. S výhradou čl. 10 odst. 2 se vztahuje nejen na „informace“ nebo „myšlenky“, které jsou přijímány příznivě nebo považovány za nezávadné či nepodstatné, ale i na ty, které urážejí, šokují nebo znepokojují. (...).

(ii) Přídavné jméno „nezbytný“ ve smyslu čl. 10 odst. 2 předpokládá existenci „naléhavé společenské potřeby“. Smluvní státy mají při posuzování existence takové potřeby určitý prostor pro uvážení (...).

(iii) Úkolem Soudu při výkonu jeho kontrolní pravomoci není nahradit příslušné vnitrostátní orgány, ale spíše přezkoumat podle čl. 10 rozhodnutí, která tyto orgány vydaly na základě své diskreční pravomoci. (...) Soud musí posoudit namítaný zásah ve světle případu jako celku a určit, zda byl „přiměřený sledovanému legitimnímu cíli“ a zda důvody, které vnitrostátní orgány uvedly k jeho zdůvodnění, jsou „relevantní a dostatečné“. (...)

(ii) Diskuse v oblasti politiky

(a) Ochrana politické diskuse

146. Článek 10 odst. 2 Úmluvy poskytuje jen malý prostor pro omezení svobody projevu v oblasti politických projevů (viz výše citovaný rozsudek NIT S.R.L. proti Moldavsku, bod 178; rozsudek velkého senátu ze dne 8. 7. 1999, Sürek proti Turecku (č. 1), č. 26682/95, bod 61; a rozsudek ze dne 11. 5. 2010, Fleury proti Francii, č. 29784/06, bod 43). Podpora svobodné politické diskuse je velmi důležitým aspektem demokratické společnosti a Soud přikládá svobodě projevu v kontextu takové diskuse nejvyšší význam (viz rozsudek ze dne 12. 7. 2001, Feldek proti Slovensku, č. 29032/95, bod 83). (...).

147. Svoboda projevu je obzvláště důležitá pro zvoleného zástupce lidu, politické strany a jejich aktivní členy, a proto zásah do svobody projevu člena opozice, který zastupuje své voliče, upozorňuje na jejich problémy a hájí jejich zájmy, vyžaduje nejprísnější kontrolu ze strany Soudu (viz rozsudek velkého senátu ze dne 22. 12. 2020, Selahattin Demirtaş proti Turecku (č. 2), č. 14305/17, bod 242; rozsudek velkého senátu ze dne 17. 5. 2016, Karácsony a ostatní proti Maďarsku, č. 42461/13 a 44357/13, bod 137; rozsudek ze dne 15. 3. 2011, Otegi Mondragon proti Španělsku, č. 2034/07, bod 50; a rozsudek ze dne 16. 7. 2009, Féret proti Belgii, č. 15615/07, bod 65).

(b) Existence odpovědnosti a nepřekročitelné meze

148. Ačkoli politické projevy vyžadují zvýšenou úroveň ochrany, svoboda politické diskuse není absolutní povahy. Smluvní stát ji může podrobit určitým „omezením“ nebo „sankcím“, ale je na Soudu, aby vydal konečné rozhodnutí o slučitelnosti takových opatření se svobodou projevu zakotvenou v čl. 10 (viz Selahattin Demirtaş proti Turecku, cit. výše, bod 245; Féret proti Belgii, cit. výše, bod 63; a rozsudek ze dne 23. 4. 1992, Castells proti Španělsku, č. 11798/85, bod 46).

149. Jelikož tolerance a respektování rovné důstojnosti všech lidí představují základy demokratické a pluralitní společnosti, vyplývá z toho, že v některých demokratických společnostech lze v zásadě považovat za nezbytné postihovat nebo dokonce zabránit všem formám projevů, které šíří, podporují, propagují nebo ospravedlňují nenávist založenou na nesnášenlivosti (včetně náboženské nesnášenlivosti), za předpokladu, že veškeré stanovené „formality“, „podmínky“, „omezení“ nebo „sankce“ jsou přiměřené sledovanému legitimnímu cíli (viz Féret proti Belgii, cit. výše, bod 64). Avšak zatímco každý jednotlivec, který se účastní veřejné debaty obecného zájmu, nesmí překročit určité meze, zejména s ohledem na úctu

k pověsti a právům druhých, určitá míra nadsázky nebo dokonce provokace je přípustná (viz Fleury proti Francii, cit. výše, bod 45, a Willem proti Francii, cit. výše, bod 33).

150. Kromě toho mají politické osobnosti také povinnosti a odpovědnost. Soud proto shledal, že je zásadní, aby se politici při veřejném vyjadřování vyhýbali výroky, které by mohly podněcovat nesnášenlivost (viz rozsudek ze dne 6. 7. 2006, Erbakan proti Turecku, č. 59405/00, bod 64), a že by také měli obzvláště pečlivě hájit demokracii a její zásady, zatímco jejich konečným cílem je vládnout (viz Féret proti Belgii, cit. výše, bod 75). Zejména podpora vyčleňování cizinců představuje zásadní útok na individuální práva a všichni – včetně politiků – by měli být při projednávání takových záležitostí obzvláště obezřetní (tamtéž). V důsledku toho výroky, které jsou způsobilé vyvolat pocit odmítnutí a nepřátelství vůči určité komunitě, nespádají pod ochranu zaručenou čl. 10 (viz rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 28. 2. 2017, Le Pen proti Francii, č. 45416/16, body 34 a následující).

151. Tato odpovědnost samozřejmě nevylučuje diskusi o ožehavých nebo citlivých otázkách, ale je třeba mít na paměti, že politické strany mají právo hájit své názory na veřejnosti, i když některé z nich mohou část obyvatelstva urazit, šokovat nebo znepokojit. Mohou tedy navrhnout řešení problémů spojených s přistěhovalectvím, ale musí se přitom vyvarovat obhajoby rasové diskriminace a uchylování se ke štvavým nebo ponižujícím výroky či postojům, neboť takové jednání by mohlo vyvolat reakce veřejnosti, které by byly na újmu pokojnému společenskému klimatu a mohly by podrývat důvěru v demokratické instituce (viz Féret proti Belgii, cit. výše, bod 77).

(γ) Kontext voleb

152. V kontextu volební kampaně může být určitá živelnost komentáře tolerována více než za jiných okolností (viz rozsudek ze dne 22. 11. 2007, Desjardin proti Francii, č. 22567/03, bod 48; a rozsudek ze dne 11. 4. 2006, Brasilier proti Francii, č. 71343/01, bod 42). Jednou z hlavních charakteristik demokracie je právě jí poskytnutá možnost řešit problémy prostřednictvím veřejné diskuse (viz rozsudek ze dne 21. 9. 2021, Dareskizb Ltd. proti Arménii, č. 61737/08, bod 77). Obecně řečeno, během volební kampaně přispívá diskuse kandidátů a jejich programů k právu veřejnosti přijímat informace a posiluje schopnost voličů učinit informovanou volbu mezi kandidáty (viz rozsudek ze dne 21. 2. 2017, Orlovskaya Iskra proti Rusku, č. 42911/08, bod 130).

153. Navíc, ačkoli by politické strany měly požívat v souvislosti s volbami široké svobody projevu, aby se pokusily přesvědčit své voliče, v případě rasistických nebo xenofobních projevů takový kontext přispívá k rozdmýchávání nenávisti a nesnášenlivosti, neboť postoje kandidátů se nevyhnutelně přitvrdí a hesla nebo slogany se stanou významnějšími než rozumné argumenty. Dopad rasistického a xenofobního diskurzu je pak větší a škodlivější (viz Féret proti Belgii, cit. výše, bod 76).

(iii) Nenávistné projevy

154. V rozsudku Perinçek proti Švýcarsku (cit. výše, body 204–208) Soud zopakoval platné zásady vztahující se k výzvám k násilí a nenávistným projevům, jak je shrnul ve svém rozsudku Erkizia Almandoz proti Španělsku (rozsudek ze dne 22. 6. 2021, č. 5869/17, body 40 a 41):

„40. Pro účely identifikace nenávistných projevů existuje určitý počet faktorů, které je třeba vzít v úvahu a které byly shrnuty např. v rozsudku Perinçek proti Švýcarsku (cit. výše, body 204–207 s tam uvedenými odkazy):

(i) Otázka, zda byly výroky proneseny na pozadí vypjaté politické nebo sociální situace. Existence takového pozadí obecně vedla Soud k akceptaci určité formy zásahu do takových výroků jako oprávněné.

(ii) Otázka, zda lze výroky při správném výkladu a posouzení v jejich bezprostředním nebo obecnějším kontextu považovat za přímou nebo nepřímou výzvu k násilí nebo za ospravedlnění násilí, nenávisti nebo nesnášenlivosti. Při posuzování této otázky byl Soud obzvláště citlivý na paušální výroky napadající nebo vrhající negativní světlo na celé etnické, náboženské nebo jiné skupiny.

(iii) Soud rovněž věnoval pozornost způsobu, jakým byly výroky proneseny, a jejich schopnosti – přímé či nepřímé – vést ke škodlivým důsledkům.

41. V kontextu výše uvedených případů rozhodovala o výsledku věci spíše souhra různých faktorů než kterýkoli z nich izolovaně. Přístup Soudu k tomuto typu případů lze tedy označit za vysoce kontextově specifický (viz *Perinçek proti Švýcarsku*, cit. výše, bod 208).“

155. Navíc, jak Soud zdůraznil ve svém rozsudku *Féret proti Belgii* (cit. výše, bod 73 – viz také rozsudek ze dne 11. 2. 2020, *Atamanchuk proti Rusku*, č. 4493/11, bod 52), kde skutkové okolnosti nastaly v politickém kontextu a konkrétně v kontextu volební kampaně:

„... podněcování k nenávisti nevyžaduje nutně výzvu ke konkrétním aktům násilí nebo jiným činům. Útoky na osoby spáchané urážením, zesměšňováním nebo pomlouváním určitých částí obyvatelstva nebo jejich specifických skupin nebo podněcování k diskriminaci, jak tomu bylo v tomto případě, postačí k tomu, aby se příslušné orgány snažily potírat takové rasistické projevy v reakci na svobodu projevu, která byla vykonávána nezodpovědným způsobem a poškozuje důstojnost nebo dokonce bezpečnost těchto stran nebo skupin (...) Politické projevy, které vyvolávají nenávist na základě náboženských, etnických nebo kulturních předpokladů, představují hrozbu pro sociální smír a politickou stabilitu v demokratických státech (...)“

156. Otázka výroků namířených proti určitým skupinám z důvodu jejich původu nebo náboženství není ničím novým (viz zejména výše citované rozhodnutí o přijatelnosti *Le Pen proti Francii*, č. 18788/09, a rozsudek *Soulas a ostatní proti Francii*, bod 36 a násl.). V případě, že dotčené výroky podněcují k násilí vůči jednotlivci, úřední osobě nebo části obyvatelstva, požívají státní orgány širší prostor pro uvážení při posuzování „nezbytnosti“ zásahu do práva na svobodu projevu (viz, mimo jiné, *Sürek proti Turecku* (č. 1), cit. výše, bod 61, a tam citované odkazy). Kromě toho projevy, jejichž cílem je šířit, podněcovat nebo ospravedlňovat nenávist založenou na nesnášenlivosti, včetně náboženské nesnášenlivosti, nepožívají ochrany poskytované čl. 10 Úmluvy (viz rozsudek ze dne 25. 10. 2018, *E.S. proti Rakousku*, č. 38450/12, bod 43).

157. V rozsudku *Soulas proti Francii* (cit. výše, bod 42) Soud zopakoval jedno z poučení z rozsudku *Jersild proti Dánsku* (rozsudek velkého senátu ze dne 23. 9. 1994, č. 15890/89, bod 30), a sice že je nanejvýš důležité bojovat proti rasové diskriminaci ve všech jejích formách a projevech. Soud navíc důsledně zastává názor, že různé stupně problémů, kterým mohou státy čelit v souvislosti s imigrační a integrační politikou, vyžadují, aby jim byl poskytnut dostatečně široký prostor pro uvážení, na základě kterého mohou posoudit existenci a míru nezbytnosti takového zásahu (viz výše citované rozhodnutí o přijatelnosti *Le Pen proti Francii* a rozsudek *Soulas proti Francii*, bod 38). Nenávistné projevy nejsou vždy otevřeně prezentovány jako nenávistné projevy. Mohou mít různé podoby, a to nejen prostřednictvím zjevně agresivních a urážlivých výroků, které záměrně podřívají hodnoty tolerance, sociálního smíru a nediskriminace (což může vést k aplikaci čl. 17 Úmluvy – viz, mimo jiné, rozsudek ze dne 8. 10. 2020, *Ayoub a ostatní proti Francii*, č. 77400/14 a 2 další, a četné odkazy tam citované v bodech 92–101), ale také implicitní výroky, které, i když jsou vyjádřeny obezřetně nebo v hypotetické formě (viz rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 16. 1. 2018, *Smajić proti Bosně a Hercegovině*, č. 48657/16), se ukazují jako stejně nenávistné.

(iv) Internet a sociální média

(a) Obecné principy

158. Internet se stal jedním z hlavních prostředků, jehož prostřednictvím jednotlivci vykonávají své právo na svobodu projevu. Poskytuje nezbytné nástroje pro účast na aktivitách a diskusích týkajících se politických otázek a otázek obecného zájmu (viz rozsudek ze dne 23. 6. 2020, Vladimir Kharitonov proti Rusku, č. 10795/14, bod 33; a rozsudek ze dne 15. 6. 2021, Melike proti Turecku, č. 35786/19, bod 44).

159. Možnost vyjadřování uživatelů na internetu poskytuje bezprecedentní platformu pro výkon svobody projevu (viz Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, bod 110; rozsudek ze dne 10. 3. 2009, Times Newspapers Ltd proti Spojenému království (č. 1 a 2), č. 3002/03 a 23676/03, bod 27; a rozsudek ze dne 18. 12. 2012, Ahmet Yildirim proti Turecku, č. 3111/10, bod 48). Vzhledem k významné úloze, kterou internet hraje při usnadňování přístupu veřejnosti ke zprávám a obecně při usnadňování šíření informací (viz Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, bod 133), lze funkci blogerů a populárních uživatelů sociálních médií přirovnat k funkci „veřejného hlídačského psa“, pokud se jedná o ochranu poskytovanou čl. 10 (viz rozsudek velkého senátu ze dne 8. 11. 2016, Magyar Helsinki Bizottság proti Maďarsku, č. 18030/11, bod 168).

160. Jak Soud již dříve poznamenal, internet podpořil „vznik občanské žurnalistiky“, kdy se politický obsah, který tradiční média často přehlíží, šíří prostřednictvím webových stránek mezi velkým počtem uživatelů, kteří si pak mohou tyto informace zobrazit, sdílet je a komentovat (viz rozsudek ze dne 1. 12. 2015, Cengiz a ostatní proti Turecku, č. 48226/10 a 14027/11, bod 52). Obecně lze říci, že využívání nových technologií, zejména v politické oblasti, je dnes běžné, ať už jde o internet nebo mobilní aplikaci, „kterou [politická strana] zavedla pro voliče, aby mohli předávat své politické názory“, „ale také předávat politické poselství“; jinými slovy, mobilní aplikace se může stát nástrojem „umožňujícím [voličům] uplatnit jejich právo na svobodu projevu“ (viz Magyar Kétfarkú Kutya Párt proti Maďarsku, cit. výše, body 88 a 89).

161. Nicméně přínosy tohoto informačního nástroje, elektronické sítě sloužící miliardám uživatelů po celém světě (viz rozsudek ze dne 5. 5. 2011, Editorial Board of Pravoye Delo a Shtetel proti Ukrajině, č. 33014/05, bod 63), s sebou nesou i určitá rizika: internet je informační a komunikační nástroj, který se významně liší od tištěných médií, zejména pokud jde o schopnost uchovávat a přenášet informace, a riziko újmy, kterou obsah a komunikace na internetu představují pro výkon a požívání lidských práv a svobod, zejména práva na respektování soukromého života, je jistě vyšší než riziko, které představuje tisk (viz výše citované rozhodnutí o přijatelnosti Bonnet proti Francii, bod 43; rozsudek ze dne 14. 1. 2021, Société éditrice de Mediapart a ostatní proti Francii, č. 281/15 a 34445/15, bod 88; rozsudek ze dne 28. 6. 2018, M.L. a W.W. proti Německu, č. 60798/10 a 65599/10, bod 91; rozsudek ze dne 7. 6. 2016, Cicad proti Švýcarsku, č. 17676/09, bod 59; a Editorial Board of Pravoye Delo a Shtetel proti Ukrajině, cit. výše, bod 63).

162. Pomlouvačné a jiné druhy zjevně protiprávních projevů, včetně nenávistných projevů a projevů podněcujících k násilí, se mohou šířit jako nikdy předtím, po celém světě, během několika sekund a někdy zůstávají dostupné online po dlouhou dobu (viz rozsudek ze dne 28. 8. 2018, Savva Terentyev proti Rusku, č. 10692/09, bod 79; a rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 18. 5. 2021, Savci Çengel proti Turecku, č. 30697/19, bod 35). S ohledem na potřebu chránit hodnoty, na nichž je Úmluva založena, a s ohledem na to, že práva podle čl. 10 a 8 Úmluvy si

zaslouží stejný respekt, je třeba nalézt rovnováhu, která zachová podstatu obou práv. Ačkoli Soud uznává, že internet může přinášet významné výhody při výkonu svobody projevu, dovodil rovněž, že je třeba v zásadě zachovat možnost vyvození odpovědnosti za pomlouvačné nebo jiné druhy protiprávních projevů, které představují účinný prostředek nápravy porušení osobnostních práv (viz Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, bod 110).

(β) Odpovědnost za komentáře třetích osob na internetu

163. Právě v rozsudku Delfi AS proti Estonsku (cit. výše, bod 111) byl Soud poprvé konfrontován se stížností v rozvíjející se oblasti technologických inovací, kterou je internet. Tento případ se týkal odpovědnosti – výlučně občanskoprávní – společnosti, která vlastnila významný internetový zpravodajský portál, z důvodu protiprávních komentářů uveřejněných třetími osobami po vydání článku na tomto portálu. V uvedené věci Soud za účelem posouzení otázky, zda rozhodnutí vnitrostátních soudů, kterými byla stěžovatelka uznána odpovědnou za komentáře třetích osob, porušují její svobodu projevu, vycházel z následujících kritérií: zaprvé z kontextu komentářů; zadruhé z opatření, která stěžovatelka přijala za účelem předcházení hanlivým komentářům nebo jejich odstranění; zatřetí z odpovědnosti skutečných autorů komentářů jako alternativy k odpovědnosti stěžovatelky; a začtvrté z důsledků vnitrostátního řízení pro stěžovatelku (tamtéž, body 142 a 143; pro aplikaci těchto kritérií v jiném kontextu viz také rozsudek ze dne 2. 2. 2016, Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a Index.hu Zrt proti Maďarsku, č. 22947/13, body 69 a 70).

164. Vzhledem ke zvláštní povaze internetu se „povinnosti a odpovědnost“, které mají vyplývat zpravodajskému portálu pro účely čl. 10, mohou do určité míry lišit od povinností a odpovědnosti tradičního vydavatele, pokud jde o obsah uveřejňovaný třetí osobou (viz výše citované rozsudky Delfi AS proti Estonsku, bod 113; a Orlovskaya Iskra proti Rusku, bod 109).

165. Na základě výše uvedených kritérií Soud shledal, že vnitrostátní rozsudek přiznávající odškodnění vůči internetovému zpravodajskému portálu za urážlivé komentáře uveřejněné na jeho internetových stránkách anonymními třetími osobami byl v souladu s čl. 10 Úmluvy oprávněný, a to zejména s ohledem na extrémní povahu dotčených komentářů, které představovaly nenávistné projevy a projevy podněcující k násilí (viz Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, bod 162).

166. V případě komentáře uveřejněného na blogu spolku je rovněž důležité zkoumat velikost subjektu a to, zda vykonává výdělečnou činnost, aby bylo možné posoudit pravděpodobnost, že by přilákal velké množství komentářů nebo byl široce čten (viz rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 7. 2. 2017, Pihl proti Švédsku, č. 74742/14, bod 31; srovnej Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, body 115 a 116). Při nalézání spravedlivé rovnováhy mezi právem jednotlivce na respektování jeho soukromého života podle čl. 8 a právem na svobodu projevu podle čl. 10 bude třeba vzít v úvahu povahu komentáře, aby se zjistilo, zda představoval nenávistný projev nebo podněcování k násilí, spolu s kroky, které byly podniknuty po žádosti o jeho odstranění ze strany osoby, na kterou byly napadené výroky zaměřeny (viz Pihl proti Švédsku, cit. výše, bod 37; a Magyar Tartalomszolgáltatók Egyesülete a Index.hu Zrt proti Maďarsku, cit. výše, body 76 a 80–83).

(b) Aplikace těchto principů na projednávaný případ

167. Velký senát poznamenává, že senát ve svém rozsudku představil následující přístup, na němž navrhl založit své odůvodnění:

„79. Soud konstatuje, že vnitrostátní soudy uznaly stěžovatele vinným z trestného činu podněcování k nenávisti nebo násilí proti skupině osob obecně a proti osobě L. T. konkrétně, a to z důvodu jejího původu nebo skutečnosti, že přísluší nebo nepřísluší k určité etnické skupině, národu, rase nebo náboženství (...)

80. Ve světle odůvodnění vnitrostátních soudů musí Soud v souladu se svou ustálenou judikaturou přezkoumat, zda se jejich závěr o odpovědnosti stěžovatele zakládal na relevantních a dostatečných důvodech ve světle konkrétních okolností případu (viz ve vztah k velkému internetovému zpravodajskému portálu Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, bod 142). Při tomto posouzení a při posuzování přiměřenosti uložené sankce vezme v úvahu kontext komentářů, kroky podniknuté stěžovatelem k odstranění komentářů po jejich uveřejnění, možnost činit odpovědnými autory komentářů namísto stěžovatele a konečně důsledky vnitrostátního řízení pro stěžovatele (viz, mimo jiné, Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, body 142 a 143, a rozsudek ze dne 4. 6. 2020, Jezior proti Polsku, č. 31955/11, bod 53).“

168. Velký senát neshledává důvod se od tohoto přístupu odchýlit a bude se jím řídit i při svém přezkumu této věci.

(i) Kontext dotčených komentářů

(a) Povaha napadených komentářů

169. S odkazem na svůj přehled judikatury k této otázce (viz body 154–157 výše) Soud nejprve poznamenává, že neexistuje žádná univerzální definice „nenávistných projevů“ (...).

170. Soud dále připomíná, že se tento případ týká uveřejnění několika sporných komentářů dvěma různými autory. První komentář uveřejnil S. B., který se vyjadřoval o „Leille“ [sic] a „Franckovi“ (...). Soud poznamenává, že Leila T., partnerka F. P., se domnívala, že tento komentář byl namířen proti ní osobně. Ostatní tři komentáře byly uveřejněny jediným autorem, L. R.

171. Soud považuje za nezbytné přezkoumat obsah dotčených komentářů, zejména ve světle odůvodnění vnitrostátních soudů.

172. V této souvislosti je nejprve třeba poznamenat, že trestní soud ve svém rozsudku ze dne 28. 2. 2013 nejprve konstatoval, že komentáře „přesně“ vymezily konkrétní skupinu osob, konkrétně muslimy, a to za použití výrazů jako „UMP a PS (*zkratky názvů politických stran – pozn. autora*) jsou spojenci muslimů“ nebo „obchod s drogami řízený muslimy“, ale také ve spojení se slovy jako „kebab“, „mešita“, „šaría“, „shisha bary“ a „halal ekonomický vývoj“ (...). Soud se s tímto názorem ztotožňuje a dodává, že slova „zahalené ženy“ z komentáře L. R. rovněž jasně označují muslimy (...).

173. Soud dále podotýká, že skupina tvořená muslimy je také jednoznačně asociována, a to vzhledem k formulaci komentářů, s objektivně urážlivými a zraňujícími výrazy. To je případ odkazů (...) na „prodejny kebabu“, „mešitu“ nebo „dealery a prostitutky, [které] vládnou“, a je to patrné i z dalších pasáží, konkrétně „více obchodů s drogami“, „lůza prodává celý den drogy“, „kamery jsou házeny na auta patřící bílým lidem“ (...). Podle Soudu je tato asociace ještě zřetelnější tam, kde je zmíněno „obchodování s drogami provozované muslimy“ (...); velmi výmluvná volba slov podtrhuje zamýšlenou asimilaci mezi skupinou – branou jako celek na základě jejího náboženství – a kriminalitou.

174. Pokud jde o výroky L. R., stěžovatel před Soudem tvrdil, že nepřekročily přípustné meze svobody projevu v oblasti politických projevů, a dodal, že napadené výroky odrážely politický manifest jeho strany, který nikdy nebyl zakázán (...).

175. Soud uznává, že tyto komentáře byly učiněny ve velmi specifickém kontextu, neboť je pronesl občan, který si v předvolebním období a na facebookové „zdi“ kandidáta, jehož myšlenky podporoval a pro kterého pracoval jako asistent kampaně (...), stěžoval na místní situaci způsobem, od kterého se stěžovatel nedistancoval (...). Soud navíc připouští, že tyto komentáře odrážely snahu stěžovat si na určité místní potíže, nebo dokonce na určitou míru sociální tísně, která by mohla vyžadovat politickou reakci, zejména z důvodu trestných činů údajně páchaných vůči části obyvatelstva. Nezpochybňuje ani skutečnost, že je třeba zohlednit specifika stylu komunikace na některých internetových portálech, kde jsou komentáře běžně pronášeny, jako v projednávaném případě, běžným konverzačním jazykem nebo dokonce v hovorovém či vulgárním jazyce (viz Magyar Tartalomszolgálatók Egyesülete a Index.hu Zrt proti Maďarsku, cit. výše, bod 77).

176. Je nicméně třeba říci, že v kontextu voleb je dopad rasistických a xenofobních projevů větší a škodlivější, jak již Soud zdůraznil (viz bod 153 výše). To platí zejména za okolností projednávané věci, kdy bylo politické a společenské klima neklidné, zejména na místní úrovni, se „zřetelným napětím uvnitř obyvatelstva, které bylo patrné zejména z předmětných výroků, ale také mezi protagonisty“, tedy stěžovatelem a F. P., který byl jeho politickým protivníkem, jak výstižně zdůraznil senát (viz bod 91 jeho rozsudku). Při jejich výkladu a posouzení v bezprostředním kontextu s přihlédnutím k tomu, že komentáře byly uveřejněny na „zdi“ politika na Facebooku během volební kampaně, totiž skutečně představovaly nenávistné projevy, a to s ohledem na jejich obsah a celkový tón, spolu s hrubostí a vulgaritou některých použitých výrazů. Dosah těchto výroků a komentářů se navíc neomezoval pouze na členy a příznivce strany; z reakce Leily T. je patrné, že se naopak šířily i mimo úzce stranickou čtenářskou obec.

177. S ohledem na výše uvedené má Soud za to, že napadené komentáře, které S. B. a L. R. uveřejnili na facebookové „zdi“ stěžovatele, byly zjevně protiprávní.

178. Konečně úvaha, že komentáře byly v souladu s manifestem jeho strany, jak tvrdil stěžovatel, není podstatná. Soud opakuje, že ačkoli mají politické strany právo hájit své názory na veřejnosti, i když některé z nich mohou část obyvatelstva urazit, šokovat nebo znepokojit, zejména pokud navrhují řešení problémů spojených s přistěhovalectvím, musí se přitom vyvarovat obhajoby rasové diskriminace nebo uchylování se ke štvavým či ponižujícím výrokům nebo postojům, neboť takové jednání by mohlo vyvolat u členů veřejnosti reakce, které by byly na újmu pokojnému společenskému klimatu a mohly by podryvat důvěru v demokratické instituce (viz Féret proti Belgii, cit. výše, bod 77).

(β) Politický kontext a zvláštní odpovědnost stěžovatele za komentáře uveřejněné třetími osobami

179. V rozsudku Delfi AS proti Estonsku (cit. výše) Soud při vymezení rozsahu svého přezkumu uvedl, že se jedná o „velký profesionálně spravovaný internetový zpravodajský portál provozovaný na komerčním základě“ (tamtéž, bod 115). Ze svého přezkumu však vyloučil „jiná fóra na internetu, kde mohou být šířeny komentáře třetích osob“, zejména „platformu sociálních médií, kde poskytovatel platformy nenabízí žádný obsah a kde poskytovatelem obsahu může být soukromá osoba provozující webové stránky nebo blog jako koníček“ (tamtéž, bod 116).

180. V projednávaném případě Soud poznamenává, že „zed“ stěžovatele na Facebooku není srovnatelná s „velkým profesionálně řízeným internetovým zpravodajským portálem

provozovaným na komerčním základě“, navzdory argumentaci žalované vlády (...). Ačkoli není pochyb o tom, že náleží do kategorie „jiných fór na internetu, kde mohou být šířeny komentáře třetích osob“, jak bylo formulováno ve věci Delfi AS proti Estonsku (cit. výše, bod 116), specifické aspekty projednávaného případu vedou Soud k tomu, aby k této otázce přistupoval ve světle „povinností a odpovědnosti“ ve smyslu čl. 10 odst. 2 Úmluvy, které je třeba přičíst politikům, když se rozhodnou využívat sociální média k politickým účelům, zejména k dosažení volebních cílů, tím, že na internetu otevřou veřejně přístupná fóra, kde mohou být uveřejňovány reakce a komentáře uživatelů. Stěžovatel nebyl pouhou soukromou osobou a sám zdůraznil, že tento účet používal jako místní radní (...) pro politické účely a v souvislosti s volbami (...). Soud navíc podotýká, že stěžovatel není pouze profesionálem v oblasti politiky, ale také měl určité odborné znalosti v oblasti digitálních služeb. Webové stránky radnice v Beaucaire obsahují stránku, na níž je stěžovatel představen jako starosta a na níž je výslovně uvedeno, že ve svém „profesním životě“ byl zodpovědný za „internetovou strategii FN ... po dobu 7 let“ (...).

181. Soud nejprve poznamenává, že původní příspěvek stěžovatele na jeho „zdi“ na Facebooku neobsahoval žádné urážlivé výrazy a nevzbuzuje z tohoto důvodu žádné pochybnosti (...). Vnitrostátní orgány mu vytýkaly pouze to, že nebyl dostatečně ostražitý a nereagoval na některé komentáře uveřejněné třetími osobami.

182. Kromě toho upozorňuje, že odpovědnost za činy spáchané třetími osobami se může lišit v závislosti na technikách moderace nebo prověřování, které používají uživatelé internetu, kteří jsou označováni za „tvůrce“ a kteří pouze používají sociální sítě nebo účty pro nekomerční účely. V této otázce nepanuje mezi členskými státy shoda (...).

183. Soud je však toho názoru, že uplatnění odpovědnosti osoby jako „tvůrce“ ve smyslu § 93-3 zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982 v zásadě nepůsobí žádné potíže, pokud existují záruky při rozložení této odpovědnosti, která má být uplatněna v rámci sdílené odpovědnosti mezi různými subjekty, jako je tomu v případě provozovatelů webových platform.

184. Vzhledem k tomu, že se internet stal jedním z hlavních prostředků, jehož prostřednictvím jednotlivci vykonávají své právo na svobodu projevu (viz body 158 a násl. výše), má Soud za to, že zásahy do výkonu tohoto práva je třeba zkoumat obzvláště pečlivě, neboť mohou mít odrazující účinek, který s sebou nese riziko autocenzury. Nicméně identifikace takového rizika nesmí zastínit existenci jiných nebezpečí pro výkon a požívání základních práv a svobod, zejména nebezpečí plynoucích z protiprávních, pomlouvačných, nenávistných nebo násilí podněcujících výroků, které se mohou šířit jako nikdy předtím (viz body 161 a 162 výše). Z tohoto důvodu musí být v zásadě zachována možnost jednotlivců, kteří si stěžují na pomlouvačné nebo jiné druhy protiprávních projevů, podat žalobu na určení odpovědnosti, aby představovala účinný prostředek nápravy tvrzených porušení (viz, *mutatis mutandis*, Delfi AS proti Estonsku, cit. výše, bod 110).

185. Soud poznamenává, že v rozhodné době neměl majitel účtu na Facebooku používaného k nekomerčním účelům plnou kontrolu nad správou komentářů. Kromě toho, že nebyl k dispozici žádný automatický proces filtrace – ačkoli bylo možné zamezit veřejnému přístupu (...) – účinné sledování všech komentářů, zejména v případě velmi populárního účtu, by vyžadovalo dostupnost nebo využití významných, ne-li rozsáhlých zdrojů. Nicméně vynětí tvůrce obsahu z veškeré odpovědnosti by mohlo umožnit nebo podpořit jejich zneužívání, a to včetně nenávistných projevů a výzev k násilí, ale také manipulací, lží a dezinformací. Podle Soudu sice profesionální subjekty, které vytvářejí sociální sítě a zpřístupňují je ostatním

uživatelům, nutně mají určité povinnosti (...), ale měla by existovat dělba odpovědnosti mezi všechny zúčastněné subjekty, která by v případě potřeby umožnila odstupňovat míru odpovědnosti a způsob jejího přičítání každému z nich podle objektivních okolností.

186. Soud dále podotýká, že francouzské právo je v souladu s tímto přístupem, neboť v případě „tvůrce“ stanoví sdílenou odpovědnost za podmínek uvedených v posledním odstavci § 93-3 zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982, zatímco v případě provozovatelů webových platforem ve smyslu zákona ze dne 21. 6. 2004 – jedním z příkladů je Facebook – zůstává odpovědnost omezená, jak potvrdila Ústavní rada ve svém rozhodnutí č. 2004-496 DC ze dne 10. 6. 2004 (...).

187. Vnitrostátní soudy v tomto případě navíc poukázaly na stěžovatelův status politika a vyvodily, že mu z toho plynula zvláštní povinnost (...). Je jistě pravda, že politik má obecně povinnosti a odpovědnost (viz judikatura shrnutá v bodech 150–151 a 153 výše), a navíc platí, že určitý stupeň známosti a reprezentativnosti nutně dodává slovům nebo činům této osoby určitou váhu a autoritu. Vzhledem ke zvláštnímu statusu a postavení politika ve společnosti je pravděpodobnější, že bude ovlivňovat voliče, nebo je dokonce přímo či nepřímo nabádat k zaujímání postojů a jednání, která se mohou ukázat jako protiprávní, což vysvětluje, proč od něj lze očekávat „o to větší ostražitost“, abychom použili slova odvolacího soudu v Nîmes (...).

188. Soud nicméně zdůrazňuje, že tento závěr nelze chápat tak, že by znamenal překonání principů zavedených v jeho dosavadní judikatuře (viz body 146–147 výše). Ačkoli tedy lze od stěžovatele vyžadovat zvláštní povinnosti z důvodu jeho postavení politika, tento požadavek je neoddelitelný od principů týkajících se práv, která jsou s tímto postavením spojena, a odvolací soud v Nîmes mohl na tyto principy vhodně odkázat, aby podpořil své odůvodnění. Teprve po řádném zohlednění těchto principů je možné, aby vnitrostátní soudy, pokud to odůvodňují jim předložené skutečnosti a pokud jejich rozhodnutí obsahuje odpovídající odůvodnění, založily své rozhodnutí na tom, že svoboda politického projevu není absolutní a že ji smluvní stát může podrobit určitým „omezením“ nebo „sankcím“ (viz body 148 a násl. výše).

189. Skutečností zůstává, že stěžovatel používal svůj účet na Facebooku jako místní radní a pro politické účely během volební kampaně, s níž napadené komentáře přímo souvisely (viz bod 180 výše). S odkazem na svou judikaturu v těchto věcech Soud znovu připomíná, že vnitrostátní orgány jsou lépe než on sám schopny pochopit a posoudit specifické společenské problémy, kterým čelí v konkrétních komunitách a kontextech, nebo pravděpodobný dopad určitých činů, o nichž mají rozhodovat (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 25. 11. 1996, Wingrove proti Spojenému království, č. 17419/90, bod 63; a rozhodnutí o přijatelnosti ze dne 3. 3. 2015, Maguire proti Spojenému království, č. 58060/13, bod 54). V okolnostech projednávaného případu Soud, odkazujíc na svůj dřívější závěr, že obsah komentářů uveřejněných na stěžovatelově „zdi“ byl zjevně protiprávní (viz body 169–177 výše), má za to, že trestní soud a odvolací soud v Nîmes byly nejlépe způsobilé posoudit skutkové okolnosti s ohledem na obtížný místní kontext a jejich přiznaný politický rozměr (viz bod 176 výše). Soud proto plně souhlasí se závěrem senátu, že výrazy použité ve sporných komentářích jasně podněcovaly k nenávisti a násilí vůči osobě z důvodu jejího náboženského vyznání, což nelze zakrýt ani bagatelizovat volebním kontextem či přáním diskutovat o místních problémech (viz bod 88 rozsudku senátu).

(ii) Kroky podniknuté stěžovatelem

190. Soud v první řadě podotýká, že není pochyb o tom, že by byla žádoucí minimální míra následné moderace nebo automatického filtrování, aby bylo možné co nejrychleji identifikovat zjevně protiprávní komentáře a zajistit jejich smazání v přiměřené době, a to i v případě, že nedošlo k žádnému oznámení ze strany poškozeného, ať už tak učiní sám provozovatel webové platformy (v tomto případě Facebook), který vystupuje jako profesionální subjekt, jenž vytváří a poskytuje sociální síť svým uživatelům, nebo majitel účtu, který platformu využívá k publikování vlastních článků nebo názorů, přičemž umožňuje ostatním uživatelům přidávat své komentáře. S odkazem na principy, které vyplývají z jeho judikatury (viz body 158 a násl. výše), Soud zdůrazňuje skutečnost, že se majitel účtu nemůže dovolávat práva na beztrestnost při používání elektronických zdrojů zpřístupněných na internetu a že taková osoba má povinnost jednat v mezích chování, které od ní lze rozumně očekávat (viz také bod 185 výše).

191. V tomto případě žádný předpis nevyžadoval automatické filtrování komentářů a na Facebooku neexistovala praktická možnost předchozího moderování obsahu (...). Vystává tedy otázka, jaké kroky měl – nebo mohl – stěžovatel rozumně podniknout jako „tvůrce“ ve smyslu § 93-3 zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982.

192. V této souvislosti Soud nejprve připomíná, že stěžovatel ve svém původním příspěvku neuvedl žádné sdělení, které by mohlo představovat nenávistný projev nebo výzvu k násilí (...).

193. Dále poznamenává, že se stěžovatel mohl svobodně rozhodnout, zda přístup na „zed“ svého účtu na Facebooku umožní, či nikoliv. Vnitrostátní soudy proto vzaly v potaz skutečnost, že se rozhodl zpřístupnit ji veřejně na základě své volby; odvolací soud v Nîmes z toho vyvodil, že „[tím] povolil svým přátelům uveřejňovat na ní komentáře“ (...). Soud s tímto konstatováním sice souhlasí, ale má za to, že mu toto rozhodnutí samo o sobě nelze vytýkat, neboť se jednalo o technický prostředek, který mu platforma poskytla a který mu jako politikovi a kandidátovi ve volbách umožnil komunikovat s voliči. Nicméně s ohledem na tehdejší místní a volební napětí (viz zejména bod 176 výše) tato možnost zjevně nebyla bez potenciálně vážných důsledků, čehož si stěžovatel musel být za daných okolností vědom. Soud proto považuje za legitimní rozlišovat, jak to učinily vnitrostátní soudy, mezi omezením přístupu na facebookovou „zed“ pro určité osoby a jejím zpřístupněním široké veřejnosti. V druhém případě si každý, a tedy zejména politik se zkušeností s komunikací s veřejností, musí být vědom zvýšeného rizika nepřiměřených a nemístných výroků, které by se mohly vyskytnout a nevyhnutelně stát viditelnými pro širší publikum. To je bezpochyby významný skutkový prvek, který přímo souvisí s vědomou volbou stěžovatele, který byl – jak již Soud zdůraznil – nejen politikem vedoucím předvolební kampaň, ale také profesionálem v otázkách online komunikační strategie (...).

194. Soud dále připomíná, že používání sociální sítě Facebook bylo podmíněno přijetím určitých podmínek stanovených touto sociální sítí, zejména podmínek uvedených v „Prohlášení o právech a povinnostech“, kterých si stěžovatel musel být vědom (...). Dále poznamenává, že ačkoli každý uživatel Facebooku musí individuálně dbát na dodržování provozních pravidel, stěžovatel nicméně považoval za vhodné upozornit své „přátele“ na nutnost zajistit, aby jejich poznámky zůstaly v souladu se zákonem, neboť jim uveřejnil zprávu, v níž je žádal, aby „byli opatrní s obsahem [svých] komentářů“ (...), čímž zjevně prokázal, že si byl přinejmenším vědom problémů, které vyvolaly některé komentáře na jeho „zdi“. Velký senát se fakticky ztotožňuje se závěrem senátu, že stěžovatel tuto varovnou zprávu uveřejnil, aniž by napadené komentáře smazal, a především aniž by si dal tu práci, aby zkontroloval, resp. nechal

zkontrolovat obsah komentářů, které byly v té době veřejně přístupné (viz bod 97 rozsudku senátu). Absence takové minimální kontroly se zdá být o to obtížněji vysvětlitelná, když hned následujícího dne byl stěžovatel informován S. B. o své konfrontaci s Leilou T. (...), a byl tak bezpochyby informován o problémech, které by mohly být způsobeny dalšími komentáři.

195. Pokud jde konkrétněji o napadené komentáře, Soud souhlasí s analýzou, kterou provedl senát ohledně komentáře S. B., když konstatoval, že byl „okamžitě stažen jeho autorem, a to méně než dvacet čtyři hodin po jeho uveřejnění [a že], za předpokladu, že stěžovatel měl skutečně čas a možnost se s tímto komentářem seznámit před jeho smazáním, (...) požadovat po něm, aby jednal ještě bezodkladněji, s přihlédnutím k tomu, že vnitrostátní orgány [nebyly] schopny prokázat existenci takové povinnosti ve světle konkrétních okolností případu, by znamenalo požadovat nepřiměřenou a neproveditelnou reakci.“

196. Komentář S. B. je však pouze jedním z prvků, které je třeba v tomto případě zohlednit při zkoumání všech skutků vytýkaných stěžovateli vnitrostátními orgány. Stěžovatel byl ve skutečnosti stíhán a nakonec odsouzen nikoli kvůli výrokům S. B. nebo L. R., ale proto, že nepřistoupil k urychlenému odstranění všech protiprávních komentářů, které tito autoři uveřejnili na jeho „zdi“ na Facebooku. Tyto komentáře navíc na sebe nenavazovaly pouze chronologicky. Zdaleka se nejednalo jen o „systém interaktivních monologů“, jak naznačuje stěžovatel (...), ale reagovaly na sebe a vzájemně se doplňovaly v návaznosti na původní příspěvek stěžovatele, jak o tom svědčí zejména systematické odkazy na F. P., politického oponenta stěžovatele, ve zprávách uveřejněných jak S. B., tak L. R. Pro Soud se tedy nejednalo o pouhé diskusní vlákno, ale zjevně o formu probíhajícího dialogu, který představoval koherentní celek, a pro vnitrostátní orgány bylo důvodné jej jako takový uchopit.

197. Z výše uvedeného lze podle Soudu rovněž dovodit, že smazání výroků S. B. jejich autorem do 24 hodin po jejich uveřejnění nepostačuje k vyloučení odpovědnosti stěžovatele ve vztahu k Leile T., která uplatnila svůj občanskoprávní nárok v trestním řízení. Soud v této souvislosti poznamenává, že odvolací soud v Nîmes svým rozsudkem ze dne 18. 10. 2013 potvrdil rozsudek trestního soudu, pokud jde o jeho občanskoprávní výrok ve prospěch Leily T., když k částce 1 000 EUR přiznané v prvním stupni za nemajetkovou újmu přiznal stejnou částku jako náhradu nákladů, které jí vznikly v odvolacím řízení. Je sice pravda, že S. B. neprodleně smazal svůj komentář, který jako jediný odkazoval přímo na Leilu T., k tomuto smazání však došlo až poté, co L. R. uveřejnil další komentáře, které opakovaly komentáře S. B. a přispívaly tak k témuž diskurzu, a tedy v něm pokračovaly. Jak již Soud uvedl, původní příspěvek stěžovatele nejenže zahájil dialog, ale měl také důsledky, které přesahovaly rámec tohoto příspěvku, a to z důvodu samotné povahy sociálních sítí na internetu (viz body 161 a násl. výše). Tato forma pokračujícího dialogu, který tvoří souvislý celek (viz bod 196 výše), proto odůvodňovala skutečnost, že stěžovateli bylo uloženo zaplatit určité částky Leile T., ačkoli komentář S. B. v reakci na jeho původní příspěvek byl smazán. S ohledem na výše uvedené tedy Soud konstatuje, že odvolací soud v Nîmes mohl na základě úvahy, která nebyla ani svévolná, ani zjevně nepřiměřená, dospět k závěru, že smazání příspěvku S. B. již proto nemohlo zvrátit důsledky pro Leilu T. Je třeba zdůraznit, že trestní a občanskoprávní odpovědnost stěžovatele nebyla uplatněna na základě jakéhokoli konkrétního komentáře posuzovaného izolovaně.

198. Soud v této souvislosti připomíná, že jeho úkolem při výkonu kontrolní pravomoci není nahradit příslušné vnitrostátní orgány, které navíc disponují prostorem pro uvážení, na nějž nyní preambule Úmluvy výslovně odkazuje poté, co dne 1. 8. 2021 vstoupil v platnost Protokol č. 15,

ale spíše přezkoumat slučitelnost rozhodnutí, která vydaly na základě svého prostoru pro uvážení, s čl. 10, což zahrnuje posouzení napadeného zásahu ve světle všech okolností případu.

199. Soud dále uvádí, že vnitrostátní soudy vydaly odůvodněná rozhodnutí a postupovaly na základě přiměřeného posouzení skutkového stavu, přičemž konkrétně zkoumaly otázku, zda si byl stěžovatel vědom protiprávních komentářů uveřejněných na jeho „zdi“ na Facebooku. Zatímco rozsudek trestního soudu pouze konstatoval, že stěžovatel umožnil svým „přátelům“ přístup na svou „zeď“ a že napadené komentáře, které byly „stále viditelné ke dni 6. 12. 2011“ (...), neodstranil, aniž by se snažil zjistit, zda o nich v dané době skutečně věděl – což je otázka, která však směřuje k jádru věci – rozsudek odvolacího soudu poskytl další skutkové objasnění (...), a sice skutečnost, že stěžovatel v průběhu vyšetřování uvedl, že se na svůj účet díval každý den; že nesmazal komentář S. B.; skutečnost, že ho S. B. informoval, že byl po uveřejnění svého komentáře konfrontován Leilou T.; a konečně skutečnost, že stěžovatel odůvodnil svůj postoj tvrzením, že napadené komentáře byly v souladu se svobodou projevu.

200. Co se týče konkrétněji zjištění, že si stěžovatel svůj účet prohlížel denně, je pravda, že stěžovatel vyšetřovatelům rovněž sdělil, že komentářů uveřejněných na jeho „zdi“ bylo příliš mnoho na to, aby je mohl pravidelně číst, vzhledem k počtu „přátel“ – více než 1 800 – kteří mohli komentáře uveřejňovat dvacet čtyři hodin denně (...). Vnitrostátní soudy nepovažovaly za nutné své rozhodnutí v této otázce odůvodnit, přestože se jednalo o klíčovou otázku pro účely posouzení věrohodnosti stěžovatelových tvrzení z hlediska počtu komentářů skutečně uveřejněných na jeho „zdi“ na Facebooku v reakci na jeho původní příspěvek, aby bylo možné posoudit, zda od něj bylo možné rozumně očekávat, že obsah komentářů přezkoumá a případně je smaže. Soud nicméně podotýká, že během jednání před Soudem žalovaná vláda upřesnila, aniž by jí to stěžovatel vyvrátil, že v reakci na jeho příspěvek ze dne 24. 10. 2011 se objevilo přibližně patnáct komentářů (...). Otázka obtíží způsobených potenciálně nadměrnou návštěvností účtu politika a prostředků potřebných k zajištění jeho účinné kontroly, kterou slovenská vláda ve svých připomínkách názorně uvedla (...), tedy v projednávaném případě zjevně nevystává.

201. Soud navíc shledává, že určitý stupeň známosti a reprezentativnosti nutně dodává slovům, činům nebo opomenutím dotyčné osoby určitou váhu a autoritu. Je proto vhodné přistoupit k analýze proporcionality založené na míře odpovědnosti, kterou lze takové osobě přičíst: Soukromá osoba omezené známosti a reprezentativnosti bude mít méně povinností než místní politik a kandidát ve volbách do místní samosprávy, který zase bude zatížen méně než národní osobnost, pro kterou budou požadavky nutně ještě vyšší, a to z důvodu váhy a rozsahu, který je přisuzován jejím slovům, a prostředků, k nimž bude mít větší přístup, aby mohla účinně zasahovat na platformách sociálních médií (viz, *mutatis mutandis*, rozsudek ze dne 5. 5. 2022, Mesić proti Chorvatsku, č. 19362/18, bod 104; a Melike proti Turecku, cit. výše, bod 51).

(iii) Možnost uplatnit odpovědnost autorů namísto stěžovatele

202. Soud předně odkazuje na svá zjištění týkající se zákonnosti zásahu (viz body 129–139 výše), z nichž jasně vyplývá, že jednání, z něhož byl stěžovatel obviněn, bylo jednak odlišné od jednání autorů protiprávních komentářů, jednak se řídilo odlišným režimem odpovědnosti, který souvisel se specifickým a autonomním postavením „tvůrce“ ve smyslu § 93-3 zákona č. 82-652 ze dne 29. 7. 1982, které s sebou neslo určité povinnosti. Zejména zdůrazňuje, že stěžovatel neprokázal, že by výklad tohoto ustanovení a jeho použití vnitrostátními soudy byly jakkoli svévolné nebo zjevně nepřiměřené (viz bod 139 výše).

203. Zadruhé, velký senát souhlasí se závěrem senátu, že stěžovatel nebyl stíhán namísto S. B. a L. R., kteří byli rovněž odsouzeni a potrestáni (viz bod 100 rozsudku senátu). V důsledku toho v projednávané věci nevystávají žádné otázky týkající se anonymity na internetu a identifikace autorů, jak je Soud zkoumal ve věci Delfi AS proti Estonsku (cit. výše, body 147–151).

204. Závěrem dále poznamenává, že až na některé velmi vzácné výjimky (...) se mezinárodněprávní dokumenty nezabývají otázkou, zda by měli být postihováni autoři namísto zprostředkovatelů, zejména pokud zprostředkovatelé nejsou profesionálními subjekty v oblasti digitálních služeb, které vykonávají činnost na internetu za účelem dosažení zisku, ale jednotlivci, jako je současný stěžovatel, kteří využívají sociální sítě nebo jiné typy online fór, na nichž mohou být uveřejňovány komentáře třetích osob.

(iv) Důsledky vnitrostátního řízení pro stěžovatele

205. Soud v první řadě podotýká, že i v případě občanskoprávních opatření může mít přičítání odpovědnosti za komentáře třetích osob negativní důsledky pro komentářovou sekci internetového portálu a může mít odrazující účinek na svobodu projevu na internetu (viz Magyar Tartalomszolgálatók Egyesülete a Index.hu Zrt proti Maďarsku, cit. výše, bod 86; a Pihl proti Švédsku, cit. výše, bod 35), přičemž tento účinek může být obzvláště poškozující pro nekomerční internetové stránky (viz Magyar Tartalomszolgálatók Egyesülete a Index.hu Zrt proti Maďarsku, cit. výše, bod 86). V případech trestní odpovědnosti, která musí být přizpůsobena a přiměřená závažnosti výroků, lze tedy takové důsledky pro svobodu projevu považovat za potenciálně ještě zesílené [viz zejména vyjádření české vlády, bod 117, a Doporučení CM/Rec (2022) 16, bod 61 s jeho přílohou, (...)].

206. Soud si je vědom toho, že odsouzení za trestný čin může mít, jak tvrdí stěžovatel a někteří vedlejší účastníci, odrazující účinky pro uživatele Facebooku, jiných sociálních sítí nebo diskusních fór (...). Avšak i když existuje posun ve prospěch dekriminalizace pomluvy (viz mimo jiné Doporučení 1814 (2007) Parlamentního shromáždění Rady Evropy k tomuto tématu), nevztahuje se to na nenávistné projevy nebo výzvy k násilí. V příloze Doporučení CM/Rec (2022) 16 Výbor ministrů naopak navrhuje rozlišování podle závažnosti nenávistných projevů, aniž by bylo vyloučeno uplatnění trestního práva (...).

207. Soud dále připomíná, že uložení trestu odnětí svobody za trestný čin v oblasti politických projevů může být slučitelné se svobodou projevu zaručenou čl. 10 Úmluvy, avšak pouze za výjimečných okolností, zejména v případě nenávistných projevů nebo podněcování k násilí (viz Otegi Mondragon proti Španělsku, cit. výše, bod 59; a Féret proti Belgii, cit. výše, body 34 a 80; viz také, pokud jde o svobodu projevu novinářů, rozsudek velkého senátu ze dne 17. 12. 2004, Cumpănă a Mazăre proti Rumunsku, č. 33348/96, bod 115). Kromě toho, i když se peněžitý trest v určité výši může zdát vzhledem k okolnostem přísný, je třeba jej posuzovat s ohledem na skutečnost, že v zásadě mohlo dojít k uložení trestu odnětí svobody (viz výše citovaná rozhodnutí o přijatelnosti Le Pen proti Francii; a rozsudek Soulas a ostatní proti Francii, bod 46).

208. V projednávaném případě Soud poznamenává, že v rozhodné době byl maximální trest, který stěžovateli hrozil, jeden rok odnětí svobody a peněžitý trest ve výši 45 000 EUR (...). V prvním stupni mu však byl uložen pouze peněžitý trest ve výši 4 000 EUR, který odvolací soud snížil na 3 000 EUR, spolu se zaplacením 1 000 EUR Leile T. na náhradu nákladů řízení (...). Kromě toho, jak správně poznamenal senát, pro stěžovatele nevyplynuly žádné další důsledky (viz bod 103 rozsudku senátu). Soud zejména poznamenává, že stěžovatel netvrdil,

že by byl následně nucen změnit své chování nebo že by jeho odsouzení mělo odrazující účinek na výkon jeho svobody projevu či jakýkoli negativní dopad na jeho další politickou kariéru a vztahy s voliči. Jeho odsouzení trestním soudem, které potvrdil odvolací soud v Nîmes dne 18. 10. 2013, mu navíc nebránilo v tom, aby byl v roce 2014 zvolen starostou města Beaucaire nebo aby nadále vykonával své povinnosti pro svou politickou stranu (...).

(c) Závěr

209. S ohledem na výše uvedené, na základě posouzení konkrétních okolností projednávaného případu a s ohledem na prostor pro uvážení poskytnutý žalovanému státu, Soud konstatuje, že rozhodnutí vnitrostátních soudů byla založena na relevantních a dostatečných důvodech, a to jak pokud jde o odpovědnost přičítanou stěžovateli jako politikovi za protiprávní komentáře uveřejněné v předvolebním období na jeho facebookové „zdi“ třetími osobami, které byly samy identifikovány a stíhány jako spolupachatelé, tak pokud jde o jeho odsouzení. Napadený zásah lze proto považovat za „nezbytný v demokratické společnosti“.

210. Nedošlo tedy k porušení čl. 10 Úmluvy.

VÝROK

Z TĚCHTO DŮVODŮ SOUD

Třinácti hlasy proti čtyřem *rozhoduje*, že nedošlo k porušení čl. 10 Úmluvy.

(...)

Souhlasné stanovisko soudce Kūrise (shrnutí)

Soudce Kūris vyzdvihl potřebu náležitě zohlednit konkrétní okolnosti, za nichž se události projednávané věci odehrály – jejich čas, místo, jakož i politicky a společensky citlivý kontext. Přitom není pochyb, že k tomuto posouzení mají mnohem lepší předpoklady vnitrostátní soudy. Přesto vyjádřil určité znepokojení nad zákonnou úpravou tzv. kaskádovité trestní odpovědnosti, neboť tato vytváří předpoklady pro paušální postih majitelů účtů na sociálních sítích za jakoukoliv „nedostatečnou péči“. Připustil však, že Soud není povolán k hodnocení této úpravy *in abstracto*.

Nesouhlasné stanovisko soudce Ravaraniho (shrnutí)

Jádrem nesouhlasného stanoviska soudce Ravaraniho bylo zahrnutí komentáře S. B. do rozsahu trestní odpovědnosti stěžovatele. Tento závěr učinila většina na základě konstatování, že stěžovatel svým původním příspěvkem zahájil pokračující dialog, tvořící souvislý celek, který vzhledem k povaze sociálních sítí překračoval rámec tohoto příspěvku. Podle Ravaraniho nicméně není zřejmé, na čem se toto tvrzení zakládá, neboť autoři ve skutečnosti na své komentáře neodpovídali. Stěžovateli ani nebylo možné ve vztahu ke komentáři S. B. vytýkat žádné opomenutí, neboť komentář smazal sám jeho autor den po jeho uveřejnění. Domnívá se proto, že závěr většiny je v tomto směru nepřipustným rozšiřováním trestní odpovědnosti mezinárodním soudem.

Nesouhlasné stanovisko soudce Bošnjaka (shrnutí)

Soudce Bošnjak nesouhlasí především s většinovým závěrem, že odsouzení stěžovatele na základě použité vnitrostátní úpravy bylo předvídatelné. S ohledem na logiku tzv. kaskádovité odpovědnosti má totiž za to, že dotčená zákonná úprava podmiňuje stíhání tvůrce webového obsahu absencí autora. Přiznává sice, že zákon předpokládá možnost současného stíhání vydavatele a autora (jako spolupachatele), avšak žádné podobné řešení nepředpokládá pro souběh tvůrce a autora. Absenci tohoto explicitního ustanovení překonává většina odkazem na judikaturu vrcholných vnitrostátních soudů. Soudce Bošnjak nicméně podotýká, že z poskytnutého přehledu rozhodovací praxe vnitrostátních soudů se nepodává jediný příklad, kdy by soud konstatoval možnost stíhat a odsoudit tvůrce, i když byl stíhán i autor. Naopak poukazuje, že judikatura, na kterou se většina odvolává, není v okolnostech projednávaného případu zjevně relevantní, neboť se zabývá jinými právními otázkami. Z těchto důvodů se domnívá, že trestní odsouzení stěžovatele po boku S. B. a L. R. nebylo předvídatelné, a proto nebylo stanoveno zákonem ve smyslu čl. 10 Úmluvy.

Společné nesouhlasné stanovisko soudců Wojtyczeka a Zünda (shrnutí)

Ústředním bodem jejich odlišného stanoviska je přesvědčení, že francouzské právo platné v rozhodné době nenaplnovalo dostatečně kritérium předvídatelnosti.

Rozhodnutí většiny vytykají extenzivní výklad a používání analogie v neprospěch obviněného. Současně konstatují, že předvídatelnost zákonného ustanovení by měla být posuzována z pohledu průměrné osoby, které je toto ustanovení určeno. A ačkoliv se velký senát v řadě bodů svého rozhodnutí odkazuje na postavení stěžovatele jako profesionála v oblasti politiky a internetové komunikace, je třeba podle jejich názoru vnímat, že právní úprava použitelná v tomto případě byla určena „všem“, nikoliv pouze profesionálům. Proto mělo být podle jejich názoru při posuzování přiměřenosti zásahu a kvality použitelného vnitrostátního práva uplatněno měřítko běžného člověka.

Definice předmětného trestného činu ve vnitrostátním právu je roztržena mezi různé legislativní nástroje, právní úprava operuje s pojmy jako „vydavatel“ a „tvůrce“, aniž by byl vymezen vztah mezi nimi. Za těchto okolností lze jen stěží tvrdit, že průměrný občan bude schopen s dostatečnou jistotou seznat, která jednání a opomenutí zakládají jeho trestní odpovědnost a jaký režim se na tuto odpovědnost vztahuje. Proto vyjadřují přesvědčení, že zásah do svobody projevu stěžovatele neměl právní základ, který by splňoval všechna kritéria předvídatelnosti.

(Zpracoval: Mgr. Patrik Provazník)

EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA
TŘETÍ SEKCE
25. 10. 2022
VĚC XENOFONTOS A OSTATNÍ PROTI KYPRU
(rozsudek ve věci Xenofontos a ostatní proti Kypru,
stížnost č. 68725/16)

Dotčený článek Úmluvy:
čl. 6 odst. 1

Odkazy na českou právní úpravu:
čl. 38 odst. 2 Listiny základních práv a svobod
§ 2 odst. 4; § 178a zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
§ 41 písm. m), n); § 46 odst. 2; § 58 odst. 5 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Klíčová slova:
dokazování/důkaz/důkazní břemeno – imunita – ochrana svědka – přiměřená lhůta/délka řízení
– spravedlivý proces

Autorský komentář:

V předkládaném rozhodnutí se ESLP vyjádřil k možnosti odsouzení skupiny pachatelů na podkladě výpovědi osoby (F. H.), podílející se vlastním jednáním na spáchaném trestném činu, v situaci, kdy tato sama nečelila trestnímu stíhání, neboť to vůči ní – poté, co se rozhodla ve věci vypovídat a usvědčila ostatní jeho pachatele – nebylo zahájeno a vedeno v důsledku rozhodnutí nejvyššího státního zástupce učiněného v souladu s jeho oprávněním zakotveným v čl. 113 odst. 2 Ústavy Kyperské republiky. V návaznosti na závěry vyslovené v předcházejících rozhodnutích, která se zabývala procesně obdobnou situací, tedy odsouzením pachatelů na základě výpovědi osoby, jež nebyla (ač na činu participovala) trestně postižena, Soud po posouzení dodržení vymezených limitů (body 79. až 87. odůvodnění) ve věci stěžovatelů (G. X., A. K. a E. S. K.) uzavřel, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu použití výpovědi spolupachatele. Dospěl tedy k odlišnému závěru než např. v typově obdobné věci Adamčo proti Slovensku (rozsudek ze dne 12. 11. 2019, č. 45084/14), v níž došlo k odsouzení pachatele rovněž pro trestný čin vraždy na podkladě výpovědi osoby (spolupachatele), jejíž trestní stíhání bylo zastaveno.

Vůči většinou přijatému závěru se v disentním stanovisku vymezil soudce Serghides. Rozsáhlejším způsobem v něm poukázal na judikaturu Soudu týkající se posuzované problematiky a vyložil svůj vlastní náhled na řešení věci, resp. označený problém obecně. Ve shodě s ostatními soudci zaujal názor, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu délky řízení.

Z odlišnosti vnitrostátní právní úpravy (tj. v ČR uplatňujícího se principu legality vylučujícího možnost nezačít trestní stíhání osoby důvodně podezřelé ze spáchání trestného činu, nadto vysoké společenské škodlivosti) plyne, že není reálné, že by trestní soudy v České republice byly vystaveny řešení totožné procesní situace popsané v předkládaném rozhodnutí. Od jeho publikace se proto neočekává, že by v tomto směru aplikační praxi těchto soudů ovlivnila.

Sleduje se jí toliko informování širší odborné veřejnosti o tom, že v souladu s čl. 6 odst. 1 Úmluvy, tedy právem na spravedlivý proces, mohou podle rozhodnutí ESLP být nejen ta odsuzující rozhodnutí, která jsou založena na usvědčující výpovědi osoby na činu participující, jež je rovněž odsouzena a již je poskytnut nějaký benefit (tedy např. i spolupracujícího obviněného podle § 178a tr. ř.), ale – při splnění definovaných požadavků – i rozhodnutí založená na usvědčující výpovědi osoby, která vůbec trestně stíhána nebyla.

SKUTKOVÝ STAV

Předkládané rozhodnutí se zabývá stížnostmi tří stěžovatelů (G. X., A. K. a E. S. K.), kteří se spolu s A. G. a F. H. podíleli na vraždě na objednávku.

Policie dostala informaci o plánované vraždě na objednávku, která má být provedena dvěma muži, přičemž jedním z nich měl být F. H., který byl policii z minulosti znám. Přestože policie předpokládanou oběť varovala, ke zločinu skutečně došlo. Ihned poté dostala policie informaci, že střelcem byl právě F. H.

H. byl dvakrát vyslýchán, své zapojení do činu však popřel a předložil alibi. Když proti němu policie shromáždila více důkazů, zatkla ho. Při výslechu vyšetřovatelé F. H. sdělili, že proti němu nemají silné důkazy. Zároveň si všimli, že je F. H. nervózní při zmínce dobrého jména oběti a svého zapojení lituje, bojí se však vypovídat. Nabídli mu svědeckou ochranu, F. H. jim však nedůvěřoval a požadoval někoho s většími pravomocemi. Vyšetřovatelé své mínění sdělili svým nadřízeným, kteří naplánovali setkání F. H. s generálním prokurátorem. F. H. byl přivezen do kanceláře generálního prokurátora, kde strávil méně než minutu a nevyslovil žádné obavy ani požadavky. Nadále však projevoval nejistotu ohledně výpovědi. Vyšetřovatelé mu řekli, ať vypoví pravdu a oni podají formální žádost o ochranu svědků. Když vyšetřovatelé získali důkazy vyvracející jeho alibi, konfrontovali ho s nimi, ani tehdy se ale nerozhodl vypovídat.

O tři dny později F. H. vyšetřovatelům oznámil, že už nemůže odolávat výčitkám svědomí a bude vypovídat. Sdělil jim, jak se do vraždy zapojil a probral s nimi, jak ochrana svědků změnila jeho život a životy jeho rodiny. Při své výpovědi F. H. uvedl, že vraždu naplánovali A. K. (druhý stěžovatel) a E. S. K. (třetí stěžovatel) a její spáchání zprostředkoval A. G. (který stížnost nepodal). Při samotném činu G. X. (první stěžovatel) střílel, zatímco F. H. řídil únikové vozidlo. Vyšetřovatelé odpověděli F. H. na jeho otázku, co se stane po jeho přiznání, že rozhodnutí je na generálním prokurátorovi. Ten podle hodnoty jeho svědectví může rozhodnout o uložení podmíněného trestu, trestu odnětí svobody s možností podmíněného propuštění nebo dokonce upustit od trestního stíhání.

Po srovnání výpovědi F. H. s ostatními důkazy a poradě s nadřízenými vyšetřovatelé navrhli, aby generální prokurátor namísto stíhání F. H. jeho výpověď použil jako důkaz. Argumentovali, že svoji výpověď podal sám od sebe, byl připraven ji zopakovat a nesnažil se v ní omezit svoji roli, ani svých spolupachatelů na činu. Nadto by odsouzení organizátorů sloužilo společnosti lépe. Návrh byl uložen do policejních záznamů a projednán s generálním prokurátorem. F. H. byl umístěn do programu na ochranu svědků a generální prokurátor rozhodl, že ho nebude stíhat.

Státní zastupitelství podalo obžalobu nejprve proti třem obviněným, které bylo možné zatknout – druhému a třetímu stěžovateli a A. G. Policie získala informaci o zapojení prvního stěžovatele do činu ještě před přiznáním F. H. a byl na něj vydán zatykač, první stěžovatel však mezitím

odletěl do Moldavska. Po jeho vydání bylo předán případ proti všem čtyřem obviněným k Porotnímu soudu v Nikósii. Obžaloba se spoléhala na výpověď F. H. Obvinění trvali na své nevině, namítali, že výpověď F. H. byla vytvořena ve spolupráci s policií, aby je falešně obvinili. Uvedli, že F. H. byl střelec, a nikoli řidič únikového vozidla, a usiluje o přenesení viny na ně výměnou za ochranu svědků. Dále tvrdili, že F. H. se snaží chránit své blízké osoby, které byly do činu také zapojeny, a na straně policie existují „vnější motivace“. F. H. byl podroben výsledku všech obhájců v průběhu 21 slyšení. Porotní soud uznal obviněné vinnými a odsoudil je k trestům odnětí svobody na doživotí. Výpověď F. H., na kterou se spoléhal v rozhodující míře, shledal věrohodnou a věnoval se jí na 50 z celkových 400 stran rozsudku. Protože nebyla jeho výpověď podpořena jinými důkazy, uložil si soud „samo-varování“ a přistupoval k ní s nejvyšší opatrností. Její použití však považoval za „absolutně bezpečné“. Kromě výpovědi F. H. se soud spoléhal také na výpovědi tří „velmi důležitých“ svědků, přátel obviněných. Sdělili, že dostali návrh zúčastnit se zločinu, půjčili F. H. helmu na motocykl a podali informace k pohybu a emočnímu stavu obviněných.

Nejvyšší soud projednal a následně zamítl odvolání obviněných. Hodnocení výpovědi F. H. soudem prvního stupně nepovažoval za svévolné ani neodůvodněné. Rozhodnutí nestíhat F. H. bylo podle něj zákonné a opodstatněné. Proces neshledal z důvodu jeho výpovědi nespravedlivým. Vnitrostátní právo umožňovalo soudu prvního stupně spoléhat se výhradně na přiznání F. H. Nejvyšší soud dodal, že F. H. se přiznal z vlastní vůle a slova generálního prokurátora nenaznačovala žádnou nevhodnou domluvu.

PŘÁVNÍ POSOUZENÍ

I. SPOJENÍ STÍŽNOSTÍ

53. S ohledem na obdobný obsah stížností Soud považuje za vhodné přezkoumat je společně.

II. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 odst. 1 ÚMLUVY ve vztahu k použití výpovědi spolupachatele

54. Stěžovatelé namítli, že jejich soudní řízení bylo nespravedlivé, neboť jediný důkaz proti nim pocházel od spolupachatele, který byl ušetřen od trestního stíhání. Odkázali přitom na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jenž v relevantní části zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla spravedlivě ... projednána ... soudem ..., který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

A. K přijatelnosti

1. Vlášda

55. Vlášda namítla, že stížnost je zjevně neopodstatněná.

56. Nesouhlasila s tím, že přiznání F. H. bylo jediným důkazem svědčícím proti stěžovatelům. Samotná skutečnost, že porotní soud neshledal žádné potvrzující důkazy neznamenaá, že nepoužil jiné důkazy. Vnitrostátní právo totiž rozlišuje mezi potvrzujícími (επιστητική) a podpůrnými (υποστηρικτική) důkazy. Potvrzující důkazy prokazují, že trestný čin byl spáchán a usvědčují obviněného, zatímco podpůrné důkazy posilují svědecké výpovědi týkající se

zásadních otázek. Proti stěžovatelům svědčily krom důkazu podaného F. H. také podpůrné důkazy.

57. I kdyby však byla výpověď F. H. jediným důkazem, podle vnitrostátního práva by její využití bylo v souladu se zákonem, pokud by soud dal najevo, jak učinil porotní soud, že si je vědom inherentní nespolehlivosti takového důkazu. Řízení, v němž byla taková výpověď použita, by bylo „spravedlivé“ také z pohledu Úmluvy (vláda citovala rozhodnutí ze dne 25. 5. 2004, Cornelis proti Nizozemsku, č. 994/03; rozsudek ze dne 17. 1. 2017, Habran a Dalem proti Belgii, č. 43000/11 a 49380/11; a srov. rozsudek ze dne 12. 11. 2019, Adamčo proti Slovensku, č. 45084/14).

58. Vláda uvedla, že F. H. a státní zastupitelství neuzavřeli dohodu. Argumentovala, že F. H. se přiznal z lítosti, bez jakýchkoli pobídek či slibů a po řádném poučení. Generální prokurátor neudělal nic jiného, než že přijal těžké rozhodnutí ve veřejném zájmu a zdržel se využití své ústavní výsady jej stíhat.

59. Otázky přípustnosti a hodnocení důkazů jsou podle vlády obecně mimo působnost Soudu. Zjištění vnitrostátních soudů nebyla svévolná a nemělo by do nich být zasahováno.

60. Dodala, že práva obhajoby byla respektována. Obhajoba věděla, že se F. H. přiznal, k čemu se přiznal a že nebude stíhán (jeho jméno nebylo uvedeno na seznamu obviněných). F. H. vypovídal pod vlastním jménem a byl podroben rozsáhlému křížovému výslechu. Jeho psané doznání bylo také prověřováno během soudního řízení. Vyšetřovatelé, kteří s ním pracovali, byli taktéž podrobeni křížovému výslechu. Pokud chtěli stěžovatelé vyslechnout také generálního prokurátora, mohli soudu navrhnout, aby ho předvolal.

61. H. byl držen ve vazbě i po svém doznání, dokud nebyla jeho výpověď ověřena. Ta byla ověřována i během soudního řízení.

62. Konečně, přestože vnitrostátní právo neukládá samostatný soudní přezkum rozhodnutí generálního prokurátora pachatele nestíhat, Úmluva nestanovuje státu povinnost takové ustanovení přijmout a jakékoli možné nevhodné jednání mezi svědkem a státním zastupitelstvím by bylo odhaleno během soudního řízení.

2. Stěžovatelé

a) První stěžovatel

63. První stěžovatel trval na své stížnosti.

64. Uvedl, že neměl žádný motiv obětí zastřelit a střelcem byl pravděpodobně F. H.

65. Doznání F. H. – jediný důkaz proti prvnímu stěžovateli – bylo nespolehlivé. F. H. je osobou špatného charakteru, jeho výpověď byla nekonzistentní a soudy nedokázaly tyto rozpory vyřešit.

66. Jeho přiznání nebylo podníceno lítostí, ale beztrestností, kterou mu slíbil generální prokurátor. Museli spolu uzavřít dohodu, která byla podezřelá a neměla v právní historii země obdobu. Dohoda nebyla uzavřena písemně a její podrobnosti nebyly soudům známy.

67. Svým rozhodnutím nestíhat F. H. generální prokurátor zneužil své pravomoci. Jeho rozhodnutí nesloužilo žádnému veřejnému zájmu a nebylo nijak omezeno ani kontrolováno soudy. Ponecháním podezřelého z vraždy na svobodě stát porušil svoje povinnosti podle čl. 2 a 3 Úmluvy.

b) Druhý a třetí stěžovatel

68. Druhý a třetí stěžovatel také trvali na svých stížnostech.

69. Uvedli, že vláda chybně vyložila rozsudky vnitrostátních soudů a nepochopila skutečnou důkazní hodnotu výpovědi F. H. a dalších důkazů. Podle stěžovatelů nebylo proti nim v řízení ničeho kromě výpovědi F. H. Žádné množství „samo-varování“, které si soud prvního stupně uložil, nemohlo změnit skutečnost, že spoléhal pouze na tuto výpověď.

70. H. před svým doznáním čtyřikrát popřel vinu. Vnitrostátní soudy však tento rozpor nevzaly v úvahu, jak od nich vyžaduje čl. 6 (stěžovatelé citovali rozsudek ze dne 13. 11. 2018, Zhang proti Ukrajině, č. 6970/15).

71. Kyperské právo nestanovuje samostatný soudní přezkum rozhodnutí generálního prokurátora nestíhat pachatele. Soudy rozhodnutí generálního prokurátora řádně nepřezkoumaly ani během soudního řízení stěžovatelů.

72. O dohodě uzavřené mezi F. H. a státním zastupitelstvím neexistuje žádný písemný záznam.

73. Stěžovatelé argumentovali, že judikatura Soudu týkající se výpovědi spolupachatele jejich postoj podporuje. Mezi případy, v nichž nebylo shledáno porušení (odkazovali na Cornelis a Habran a Dalem, obojí citováno výše), byly velmi důležité věcné rozdíly, zatímco v případech, kde bylo shledáno porušení (odkázali na Adamčo, cit. výše), byly podobnosti s tím jejich.

3. Soud

74. Soud shledává, že tato stížnost není ani zjevně neopodstatněná, ani nepřijatelná z jiného důvodu uvedeného v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

75. Podání stran jsou shrnuta výše.

76. Soud připomíná, jak správně podotkla vláda, že čl. 6 odst. 1 Úmluvy nestanovuje žádná pravidla pro hodnocení důkazů. Soud může v této oblasti zasáhnout pouze, pokud vnitrostátní soud hodnotil důkazy svévolně či zjevně nepřiměřeně (viz rozsudek velkého senátu ze dne 5. 2. 2015, Bochan proti Ukrajině, č. 22251/08, bod 61.).

77. Soud dále připomíná, že Úmluva vnitrostátním soudům nezakazuje spoléhat se na usvědčující výpověď spolupachatele (viz rozhodnutí Komise ze dne 16. 1. 1963, Wilhelm Tatzel proti Rakousku, č. 1599/62), a to ani když se jedná o osobu, o níž je známo, že se pohybuje v kriminálním prostředí (viz Habran a Dalem, cit. výše, bod 111.).

78. Výpověď spolupachatele poskytnutá výměnou za imunitu před trestním stíháním však může učinit soudní řízení nespravedlivým (viz rozhodnutí ze dne 9. 12. 1999, Erdem proti Německu, č. 38321/97), protože taková výpověď je ze samotné své podstaty otevřená manipulaci a může být poskytnuta čistě za účelem získání těchto výhod nebo pro osobní pomstu (viz Adamčo, cit. výše, bod 59.)

79. Soud v minulosti dospěl k závěru o účincích takové výpovědi na spravedlivost řízení s ohledem na to, že krom jiného:

- obhajoba znala identitu svědka (viz Habran a Dalem, cit. výše, bod 104.),
- obhajoba věděla o existenci dohody se státním zastupitelstvím (viz rozhodnutí Komise ze dne 6. 10. 1976, X proti Spojenému království, č. 7306/75),
- vnitrostátní soud dohodu přezkoumal (viz Adamčo, cit. výše, bod 70.),
- vnitrostátní soud věnoval pozornost všem výhodám, které mohl svědek získat (ibid., body 65.–66.),
- dohoda byla projednána během soudního řízení (viz X proti Spojenému království, cit. výše),
- obhajoba měla příležitost svědka vyslechnout (viz Cornelis, cit. výše),
- obhajoba měla příležitost vyslechnout zapojené členy týmu státního zastupitelství (viz rozhodnutí ze dne 27. 1. 2004, Verhoek proti Nizozemsku, č. 54445/00),
- vnitrostátní soud si byl vědom nástrah, která s sebou přináší spoléhání se na výpověď spolupachatele (viz Cornelis, cit. výše),
- vnitrostátní soud k výpovědi přistupoval obezřetně (viz Verhoek, cit. výše),
- vnitrostátní soud podrobně vysvětlil, proč svědkovi uvěřil (ibid.),
- existovaly „čisté“ podpůrné důkazy (viz Habran a Dalem, cit. výše, bod 105.; rozhodnutí Komise ze dne 30. 11. 1994, Salmon Meneses, č. 18666/91 [pozn. v originále chybí citace, odkazované rozhodnutí dohledáno]),
- odvolací soud přezkoumal zjištění soudu prvního stupně ve vztahu ke svědku (viz X proti Spojenému království, cit. výše) a
- otázce se věnovaly všechny soudy přezkoumávající opravné prostředky (viz Adamčo, cit. výše, bod 63.).

80. V první řadě, jak stanovily vnitrostátní soudy v projednávaném případě, mezi F. H. a státním zastupitelstvím nebyla uzavřena žádná dohoda. Svědek se přiznal a vypovídal proti stěžovatelům z lítosti, aniž by mu bylo na oplátku cokoli slíbeno. Rozhodnutí generálního prokurátora poskytnout mu ochranu a neobžalovat ho představovalo výkon jeho pravomoci, spíše než následek uděleného slibu.

81. Všichni stěžovatelé, a zvláště první stěžovatel, tvrdili, že na spolupráci mezi státním zastupitelstvím a svědkem je více, než se na první pohled mohlo zdát. Během soudního řízení stěžovatelé taktéž prohlašovali, že policie jednala na základě „vnějších motivů“. Nebyli však schopni specifikovat, jaké tyto motivy měly být. Nebyli schopni poskytnout ani žádné důkazy o dohodě mezi F. H. a státním zastupitelstvím. Vzhledem k tomu musí Soud přijmout okolnosti přiznání F. H. v podobě, jaké je ustálily vnitrostátní soudy a jak byly popsány výše.

82. Soud dále shledává, že stěžovatelé znali identitu F. H., obsah jeho přiznání a skutečnost, že nebude trestně stíhán.

83. Během soudního řízení mohli stěžovatelé volně klást otázky F. H. i policejním příslušníkům, kteří ho vyslýchali. Pokud jde o generálního prokurátora, stěžovatelé nenavrhli jeho předvolání.

84. Soud prvního stupně si byl plně vědom nebezpečí, která s sebou neodmyslitelně přináší využití výpovědi spolupachatele, a dal si tu práci, aby podrobně vysvětlil, proč F. H. uvěřil.

85. Co se týče sporu stran ohledně existence dalších usvědčujících důkazů proti stěžovatelům, Soud považuje svoji roli v této oblasti za omezenou. Přijímá proto příslušné závěry nejvyššího soudu a uzavírá, jak argumentovala vláda, že odsouzení nespolehalo výhradně na výpověď F. H.

86. Hodnocení F. H. soudem prvního stupně bylo přezkoumáno nejvyšším soudem (viz body 49.–51.), jediným dostupným odvolacím soudem.

87. Konečně, na rozdíl od případu Zhang, citovaného druhým a třetím stěžovatelem, soud prvního stupně v projednávané věci vysvětlil, proč F. H. změnil svůj postoj.

88. Za těchto okolností nelze říci, že spoléhání se na výpověď spolupachatele Porotním soudem v Nikósii učinilo řízení nespravedlivým.

89. Nedošlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

III. K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu k délce řízení

90. První stěžovatel také namítl, že jeho řízení trvalo nepřiměřeně dlouhou dobu. Odkázal na čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jehož relevantní část zní:

„Každý má právo na to, aby jeho záležitost byla ... v přiměřené lhůtě projednána ... soudem..., který rozhodne ... o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu.“

A. K přijatelnosti

1. Vláda

91. Vláda namítla, že stížnost je zjevně neopodstatněná.

92. Soudní řízení proti stěžovateli trvalo 34 měsíců: od 25. 8. 2010, kdy byl první stěžovatel obžalován, do 13. 6. 2013, kdy Porotní soud v Nikósii vynesl svůj rozsudek.

93. Za daných okolností byla tato doba přiměřená.

94. Jednalo se o složitý případ (viz bod 30.) a soudní řízení bylo, jak uvedl porotní soud, „náročné“ (επίπονος). Týkal se vraždy na objednávku s mnoha protichůdnými verzemi události. Celkem čtyři obžalovaní byli zastupováni rozdílnými obhájci sledujícími odlišné obhajovací strategie.

95. Četné procesní námitky vedli k několika mezitímním rozhodnutím. Obhájci obžalovaných vedli svoji obhajobu a kladli otázky svědkům pomalu a opakovaně. Každý z nich kladl otázky svědkům zvlášť.

96. Aby soud prvního stupně nahradil zpoždění způsobené odročením, vedl některá jednání po pracovní době a během letních prázdnin.

97. Délka odvolacího stádia řízení – tři roky – byla také přiměřená, neboť odvolání byla složitá. Nejvyšší soud si musel nastudovat tisíce stran soudních protokolů a přezkoumat vícero odvolacích důvodů.

2. První stěžovatel

98. První stěžovatel setrval na své stížnosti.

99. Uvedl, že řízení trvalo od 14. 6. 2010, kdy byl zatčen v Moldavsku, do 6. 6. 2016, kdy nejvyšší soud vyhlásil svůj rozsudek.

100. Případ byl podle prvního stěžovatele jednoduchý: byl obžalován pouze ze dvou trestných činů, jediný důkaz podal spolupachatel, ve vyšetřování byla zapojena pouze kyperská policie a všichni svědci bydleli na Kypru.

101. První stěžovatel prohlásil, že se neuchýlil ke zdržovacím taktikám. Rozsáhlý křížový výslech svědků každým z obhájců byl vysvětlen potřebou vyplnit mezery, které po sobě zanechalo policejní vyšetřování. Soud prvního stupně naopak odročoval jednání na základě svých jiných závazků – absence soudců a další důvody. Některá odročení zůstala bez vysvětlení. Vědělo se, že vnitrostátní soudy mají problémy s nedodělkou.

102. Argumentoval dále, že nejvyšší soud měl svoje rozhodnutí vydat dříve, protože nemusel vyslýchat svědky a musel rozhodovat pouze o právních otázkách.

3. Soud

103. Soud shledává, že stížnost není zjevně neopodstatněná a není nepřijatelná ani z jiného důvodu uvedeno v čl. 35 Úmluvy. Musí být proto prohlášena za přijatelnou.

B. K věci samé

104. Podání stran jsou shrnuta výše.

1. Přezkoumávané období

105. Soud uzavírá, že přezkoumávané období trvalo pět let, devět měsíců a 19 dní: od 18. 8. 2010, kdy byl první stěžovatel zatčen na Kypru po jeho vydání z Moldavska, do 6. 6. 2016, kdy nejvyšší soud vyhlásil svůj rozsudek.

106. Soud nemůže souhlasit s vládou, že období začalo až 25. 8. 2010, kdy byl první stěžovatel obžalován, neboť tou dobou již byl „zásadně ovlivněn“ svým zatčením (viz rozsudek ze dne 15. 7. 1982, Eckle proti Německu, č. 8130/75, bod 73., a rozsudek ze dne 20. 1. 2011, Panayiotou proti Kypru, č. 20009/06, bod 35.).

107. Dále nemůže Soud souhlasit ani s prvním stěžovatelem v tom, že období začalo již 14. 6. 2010, když byl zatčen v Moldavsku, neboť období extradičního řízení nemůže být přičítáno kyperským úřadům.

2. Hodnocení přiměřenosti období

108. Soud připomíná, že přiměřenost délky řízení musí být posuzována ve světle konkrétních okolností případu s ohledem na jeho složitost, chování stěžovatele a jednání příslušných orgánů (viz rozsudek velkého senátu ze dne 25. 3. 1999, *Pélissier and Sassi* proti Francii, č. 25444/94, bod 67.).

109. Soud souhlasí s vládou, že případ byl složitý. Vraždy na objednávku jsou obecně náročné na vyšetřování a obžalování byli dokonce čtyři obvinění. Porotní soud se potýkal s objemným důkazním materiálem (viz bod 30.). Nejvyšší soud následně musel studovat tisíce stran soudních protokolů a reagovat na 72 odvolacích důvodů předložených čtyřmi obhájci.

110. Pokud jde o jednání prvního stěžovatele a příslušných orgánů, Soud nemůže uzavřít, že by kterákoli ze stran způsobila větší zdržení než druhá. Obě strany způsobily odročení jednání (viz bod 32.) a poněkud dlouhou přípravnou fázi odvolacího řízení (viz bod 45.).

111. Soud v minulosti shledal porušení v porovnatelném případě proti Kypru (viz *Panayiotou*, cit. výše). Příklad týkající se sexuálního deliktu projednáváný porotním soudem s odvoláním u nejvyššího soudu trval dohromady pět let a tři měsíce. Avšak navzdory vnějším podobnostem je projednáváný případ zásadně odlišný. Oproti *Panayiotou* (cit. výše, body 40.–41.) nedovolil Porotní soud v Nikósii opakovaná po sobě následující odročení a jeho soudní spis dorazil na nejvyšší soud pouhý měsíc po vydání rozsudku, zatímco v odkazované věci to trvalo jeden rok.

112. Celkově vzato tedy složitost případu odůvodňovala poněkud delší trvání řízení.

113. Nedošlo tudíž k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

VÝROK

Z těchto důvodů Soud

1. jednomyslně rozhoduje o spojení stížností;
2. jednomyslně prohlašuje stížnosti za přijatelné;
3. šesti hlasy proti jednomu rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu použití výpovědi spolupachatele;
4. jednomyslně rozhoduje, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu délky řízení.

(...)

ČÁSTEČNĚ ODLIŠNÉ STANOVISKO SOUDCE SERGHIDA

I. Úvod

1. Můj nesouhlas s rozsudkem se týká pouze bodu 3. výroku, konkrétně zjištění, že nedošlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy z důvodu použití výpovědi spolupachatele disponujícího imunitou.

2. Projednávaný případ se zabývá námitkami stěžovatelů, že jejich proces byl nespravedlivý, neboť jediným důkazem proti nim, který vedl k jejich odsouzení pro vraždu a trestům odnětí svobody na doživotí, byla výpověď F. H., spolupachatele, který byl ušetřen trestního stíhání.

3. Svůj nesouhlas s většinou v bodě 3. výroku vysvětlím s pomocí následující metodologie. Prvně přiblížím relevantní judikaturu Soudu věnující se přípustnosti a hodnocení důkazů. Následně vysvětlím, že pokud by byla tato judikatura dodržena, výhradní nebo zásadní spoléhání se na výpověď F. H. jako spolupachatele požívajícího imunity, by představovalo porušení čl. 6, neboť absentovaly dostatečné pojistky vyvažující tuto zásadní vadu. Pro účely obsáhlejší diskuse se však budu blíže věnovat i názoru, že řízení, v němž výhradní nebo zásadní výpověď pocházela od svědka disponujícího imunitou, by bylo nezbytně nespravedlivé bez ohledu na jakékoli tvrzené „pojistky“. Na základě příslušné judikatury pak uzavřu, že k porušení čl. 6 by došlo každopádně.

II. Relevantní judikatura Soudu k přípustnosti a hodnocení důkazů v trestním řízení

4. Článek 6 nestanovuje žádná pravidla pro přípustnost důkazů jako takových, neboť se jedná primárně o otázku podléhající regulaci vnitrostátního práva (viz rozsudek ze dne 14. 2. 2019, SA-Capital Oy proti Finsku, č. 5556/10, bod 73.). Soud soustavně judikuje, že hodnocení důkazů je – jako obecné pravidlo – záležitostí vnitrostátních soudů. V důsledku toho Soud v zásadě, jak bylo řečeno také v tomto rozsudku (viz bod 76.), nezasahuje do otázek týkajících se hodnocení důkazů, zjišťování skutkových okolností nebo výkladu vnitrostátního práva, za předpokladu, že řízení jako celek bylo spravedlivé, jak vyžaduje čl. 6 odst. 1, ledaže by se rozhodnutí, k nimž dospěly vnitrostátní soudy, jevila být svévolná či zjevně neopodstatněná (viz např. rozsudek ze dne 13. 12. 2011, Ajdarić proti Chorvatsku, č. 20883/09, bod 32.; SA-Capital Oy, cit. výše, bod 73.; a rozsudek velkého senátu ze dne 5. 2. 2015, Bochan proti Ukrajině, č. 22251/08, bod 61.). Čl. 6 odst. 1 Úmluvy nestanovuje žádná pravidla pro hodnocení důkazů. Je třeba rozlišovat mezi přípustností důkazů, tedy otázkou, které důkazy mohou být příslušnému soudu předloženy k jeho uvážení, a právy obhajoby ve vztahu k důkazům, které již byly ve skutečnosti soudu předloženy (viz SA-Capital Oy, cit. výše, bod 74.). Přezkum spravedlivosti řízení může tudíž mimo jiné záležet na tom, zda byla obviněnému dána příležitost napadnout pravost důkazu a ohradit se proti jeho použití (ibid., bod 75.).

5. Předním zájmem Soudu podle čl. 6 odst. 1 je posoudit celkovou spravedlivost trestního řízení. Jeho úkolem podle čl. 19 Úmluvy je zajistit plnění závazků přijatých smluvními státy v Úmluvě. Při svém přezkumu Soud nahlíží na řízení jako celek, přičemž bere v úvahu práva obhajoby, ale také zájem veřejnosti a obětí na řádném stíhání trestného činu a v případě nezbytnosti též práva svědků (viz rozsudek ze dne 11. 2019, Adamčo proti Slovensku, č. 45084/14, bod 56.).

6. Při rozhodování, zda bylo řízení jako celek spravedlivé, musí Soud vzít v potaz kvalitu důkazu včetně toho, zda okolnosti, za nichž byl získán, nevyvolávají pochybnosti o jeho spolehlivosti či přesnosti (viz rozsudek velkého senátu ze dne 11. 7. 2006, Jalloh proti Německu, č. 54810/00, bod 96.). Použití „přírozeně nespolehlivého“ důkazu může učinit proces nespravedlivým (viz rozsudek ze dne 21. 9. 2006, Söylemez proti Turecku, č. 46661/99, bod 122.).

III. Relevantní judikatura Soudu k výhradnímu nebo zásadnímu spoléhání se na výpověď svědka disponujícího imunitou

7. Pokud je během soudního řízení použit důkaz získaný od spolupachatele tím, že mu byla poskytnuta imunita před trestním stíháním, může to zpochybnit spravedlivost jednání proti obžalovanému (viz rozhodnutí ze dne 12. 1999, Erdem proti Německu, č. 38321/97, a rozhodnutí Komise ze dne 6. 10. 1976, X proti Spojenému království, č. 7306/75). Je tomu tak proto, že taková výpověď je ze samotné své povahy přístupná manipulaci a může být poskytnuta čistě pro získání výhod nebo osobní pomsty (viz Adamčo, cit. výše, bod 59.; rozsudek ze dne 17. 1. 2017, Habran a Dalem proti Belgii, č. 43000/11 a 49380/11, bod 100.; a rozhodnutí ze dne 25. 5. 2014, Armold G. Cornelis proti Nizozemsku, č. 994/03). Zaveden by měl být jasný a předvídatelný postup pro schvalování vyšetřovacích opatření, jakož i řádný dohled nad nimi, aby byla zajištěna dobrá víra a dodržování správných cílů prosazování práva příslušnými úřady (viz rozsudek ze dne 26. 10. 2006, Khudobin proti Rusku, č. 59696/00, bod 135.; Habran a Dalem, cit. výše, bod 101.; a rozsudek velkého senátu ze dne 5. 2. 2008, Ramanauskas proti Litvě, č. 74420/01, bod 53.).

8. Intenzita vyžadované kontroly ve vztahu k důkazu od spolupachatele je v korelaci s významem výhody, kterou spolupachatel získal na oplátku za důkaz, který poskytl (viz Adamčo, cit. výše, bod 69.).

9. Ve věci Adamčo, stejně jako v projednávané věci, přesahovala výhoda získaná spolupachatelem pouhé snížení ukládaného trestu nebo finanční zisk, ale znamenala prakticky beztrestnost za trestný čin nezákonného zabití (ibid.). V citovaném případě Soud judikoval, že ve světle významu důkazu od spolupachatele nebylo za konkrétních okolností případu jeho použití v řízení proti stěžovateli doprovázeno vhodnými zárukami zajišťujícími celkovou spravedlivost řízení (ibid., bod 71). Uzavřel proto, že stěžovatelův proces selhal v poskytnutí záruky spravedlivosti podle čl. 6, a tudíž došlo k porušení tohoto ustanovení (ibid., bod 72.).

IV. Použití relevantní judikatury na okolnosti projednávaného případu

10. V projednávané věci byly stěžovatelovo odsouzení a uložený trest odnětí svobody na doživotní založeny výhradně, nebo alespoň v rozhodující míře, na výpovědi jediného svědka, F. H., který byl spolupachatelem trestného činu a rozhodl se spolupracovat, výsledkem čehož byl uchráněn trestního stíhání („dostal imunitu“) za své přímé zapojení do předem plánované vraždy A. H. Z rozhodnutí porotního soudu je zřejmé, že výpověď F. H. byla za absence podpory dalších nezávislých či relevantních důkazů pro odsouzení stěžovatelů natolik rozhodující, že nebýt jeho výpovědi, žádný jiný důkaz provedený před soudem by nemohl vést k jejich odsouzení.

11. Důkaz, na němž bylo založeno odsouzení stěžovatelů, byl ze své podstaty nespolehlivý. F. H. měl skutečně výrazný osobní zájem na podání výpovědi proti stěžovatelům a jejím pozměnění tak, aby vyhovovala potřebám obžaloby, neboť i když byl spolupachatelem vraždy A. H. a ke svému zapojení do činu se přiznal, generální prokurátor se rozhodl jej nestíhat, čímž mu poskytl značnou výhodu, když nebyl odsouzen k trestu odnětí svobody na doživotí jako stěžovatelé. Není až tak důležité, zda mezi státním zastupitelstvím a F. H. skutečně existovala dohoda ohledně poskytnutí imunity před trestním stíháním, pokud F. H. oprávněně doufal, že stíhán nebude – což se také nakonec stalo.

12. Mám za to, že osobní zájem F. H. jej neobdařil objektivními zárukami důvěryhodnosti, které by měl svědek mít. Oproti závěrům vnitrostátních soudů nemůže být F. H. považován za důvěryhodného svědka bez ohledu na skutečnost, že měl nesmírně významný osobní zájem na podání výpovědi proti stěžovatelům a ve světle nedostatků vhodných a dostatečných pojištěk.

13. Výpověď podaná F. H. byla vnitřně problematická. Z mého pohledu bylo řízení jako celek v důsledku použití jeho výpovědi nespravedlivé, protože: a) se soud výhradně nebo zásadně spoléhal na výpověď F. H. jako spolupachatele, který byl uchráněn trestního stíhání, a b) absentovaly vhodné a dostatečné pojistky zajišťující celkovou spravedlivost řízení.

14. Pokorně uvádím, že údajná pravost lítosti F. H., ujištění soudu, že jeho výpověď byla spolehlivá a otestována dalšími důkazy, a samo-varování soudu – přestože se jedná o relevantní faktory – nejsou za konkrétních okolností případu dostatečnými zárukami, aby vyvážily připuštění výpovědi F. H. Zvláště za absence jakéhokoli podpůrného důkazu a kompletní nejistoty stran okolností, za nichž byla nakonec F. H. udělena imunita před trestním stíháním pro závažný trestný čin nezákonného zabití. Toto rozhodnutí ho nestíhat nepodléhalo ani žádné formě soudní kontroly. V této souvislosti je na místě poznamenat, že ve věci Adamčo (cit. výše, body 70.–71.) Soud uvedl: „...*Kromě toho nutno poznamenat, že všechna rozhodnutí týkající se trestního stíhání M. byla přijata výlučně v rámci pravomoci státního zastupitelství bez jakékoliv soudní kontroly. S ohledem na význam důkazu M. v trestním řízení proti stěžovateli Soud konstatuje, že na základě specifických okolností tohoto případu, nebylo použití tohoto důkazu doprovázeno přiměřenými zárukami, kterými by byla zaručena celková spravedlnost...*“

15. Ačkoli je podle čl. 113 kyperské ústavy rozhodnutí generálního prokurátora, zda osobu trestně stíhat či nikoli, plně na jeho uvážení, a je zcela evidentní, že výpovědi některých svědků mohou být důležitým nástrojem v boji vnitrostátních úřadů proti závažným trestným činům, pokud by generální prokurátor rozhodl o trestním stíhání F. H. a zároveň jej přijal do programu na ochranu svědků (což ostatně stejně učinil), spravedlivost procesu stěžovatelů by nebyla zpochybněna. Jestli byla údajná lítost F. H. skutečně pravá, jak přijaly vnitrostátní soudy, a jestli jeho přiznání, že se podílel na trestném činu, nebylo závislé na žádném porozumění či naději, že nebude trestně stíhán, je velmi těžké pochopit, proč F. H. nakonec nebyl stíhán a místo toho byl puštěn na svobodu a zůstal nepotrestán vzhledem k tomu, že výhradně jeho výpověď vedla k odsouzení čtyř osob pro vraždu, z nichž tři podali stížnost, a k jejich odsouzení k trestu na doživotí. Povaha a rozsah pravomocí státního zastupitelství členských států daných jim vnitrostátním právem je nezavazující jejich pozitivních závazků podle čl. 1 a čl. 2 Úmluvy, či právě čl. 6 Úmluvy, zajistit každému jeho právo na spravedlivé trestní řízení.

16. Co se týče této otázky, porotní soud se ve svém rozsudku s tvrzením obhájců stěžovatelů, že využití rozhodovací pravomoci generálního prokurátora nestíhat F. H. bylo „první na světě“ („παγκόσμια πρωτοτυπία“), vypořádal pouze odkazem na věc X proti Spojenému království (cit. výše) a dvě kanadská rozhodnutí.

17. Moje obavy zde se však týkají souladu otázky vyplývající z projednávané věci se zárukami čl. 6 Úmluvy. Omezím se tudíž pouze na jejich odkaz na věc X proti Spojenému království. Prvně by mělo být vyjasněno, ve vztahu k jeho autoritativní nebo přesvědčovací síle, že se jedná o rozhodnutí Komise, a nikoli o rozsudek Soudu. Dále je nutno případ odlišit od projednávané věci:

a) na rozdíl od projednávané věci obžaloba ve věci odkazované odhalila obhajobě dohodu s Ředitelem státního zastupitelství a porotě byly sděleny všechny známé informace o S. (tj. svědčícímu spolupachateli požívajícím imunity) a o uzavřené dohodě,

b) v odkazované věci dohoda (viz čl. 1 dohody) se svědkem S. výslovně vylučovala imunitu před trestním stíháním pro trestný čin vraždy,

c) výhoda pro S. v odkazované věci byla menší, neboť se jednalo o trestný čin ozbrojené loupeže, a nikoli vraždy, jako u F. H. v projednávané věci,

d) na rozdíl od projednávané věci obhajoba v odkazované věci ničeho nenamítala proti přípustnosti výpovědi S.,

e) v odkazované věci byl S. obžalován u Ústředního trestního soudu a státní zastupitelství nepředložilo žádné důkazy, pročež soudce nařídil verdikt nevinnen a S. byl zproštěn.

V rozsudku nejvyššího soudu, rozhodujícího jako odvolací soud proti rozhodnutí porotního soudu, není žádný odkaz na X proti Spojenému království, ani jiný rozsudek Soudu. Nejvyšší soud projevil souhlas s rozhodnutím porotního soudu a rozhodl, že vnitrostátní soud měl možnost, pokud se dostatečně varoval, což také udělal, spolehnout se na nepodpořené svědectví spolupachatele.

18. Rozsáhle jsem na další místech (v dalších odlišných stanoviscích a akademické literatuře) uvedl, že zásada účinnosti, nebo jinak také zásada účinné ochrany lidských práv, která je zastřešující zásadou Úmluvy tvořící základ všech jejích ustanovení zabezpečujících lidská práva, není pouze postupem nebo nástrojem pro výklad, ale také normou mezinárodního práva vtělenou do každého z těchto ustanovení. Ve smyslu uvedené zásady jako metody výkladu musí být práva vykládána široce, jakýkoli zásah musí být vykládán úzce a restriktivně, a v případě jakékoli pochybnosti v test spravedlivé rovnováhy mezi právem a zásahem by mělo právo převládnout nad zásahem: *in dubio in favore pro jure/libertate/persona* (v pochybnostech ve prospěch práva/svobody/osoby).

19. V rozsudku ze dne 17. 1. 1970, Delcourt proti Belgii (č. 2689/65, bod 25.) Soud uvedl, že „v demokratické společnosti ve smyslu Úmluvy má právo na řádný výkon spravedlnosti natolik přední místo, že restriktivní výklad čl. 6 odst. 1 by nebyl slučitelný s cílem a účelem tohoto ustanovení.“ Podobně v rozsudku ze dne 23. 10. 1990, Moreira de Azevedo proti Portugalsku (č. 11296/84, bod 66.) judikoval, že „právo na spravedlivý proces má v demokratické společnosti natolik význačné místo, že nemůže být žádný důvod pro restriktivní výklad čl. 6 odst. 1 Úmluvy“. Pauld Lemmens k širokému výkladu čl. 6 odst. 1 zdůraznil „potřebu zabránit tomu, aby se záruky čl. 6 odst. 1 staly pouze teoretickými či iluzorními, a zabezpečit, že zůstanou praktické a účinné“ (viz LEMMENS, Paul. The Right to a Fair Trial and its Multiple Manifestations. In: *Shaping Rights in the ECHR – The Role of the European Court of Human Rights in Determining the Scope of Human Rights*. Cambridge University Press, 2013, s. 314). Navíc Odvolací senát Mezinárodního trestního soudu přijal široký přístup ke konceptu spravedlnosti vycházející ze skutečnosti, že je cílen na „soudní proces v jeho celistvosti“ (viz rozsudek o odvolání Thomase Lubanga Dyilo proti rozhodnutí ICC-01/04-01/06-772 (OA4) (2006), bod 37.).

20. Ve vztahu k zásadě účinnosti jako normě mezinárodního práva dále uvádím, že tato norma je vtělena do čl. 6 v jeho celku (ustanovení je totiž souvislou jednotkou) a je prvkem či

komponentem samotného konceptu spravedlnosti čl. 6 odst. 1 Úmluvy, který nejen vyžaduje a požaduje, aby výkon práva na spravedlivý proces byl praktický a účinný, ale který také chrání spravedlivost procesu před dalšími zásadními vadami a chybami.

21. Odsouzení osoby pro trestný čin výhradně, či do rozhodující míry, na základě výpovědi spolupachatele, který byl díky přiznání své účasti na činu uchráněn trestního stíhání, by bez existence vhodných a dostatečných pojistek snížilo či omezilo úroveň ochrany poskytnuté obviněným podle čl. 6 a jejich účinné zapojení do soudního procesu, ale především by se podle mého názoru obhajovací práva stala teoretickými a iluzorními, nikoli praktickými a účinnými. Je tomu tak proto, že samotná povaha výpovědi spolupachatele požívajícího imunitu jako výhradního svědka je natolik vadná, že nemůže vést ke spravedlivému procesu bez vhodných a dostatečných pojistek, které musejí být v souladu se zásadou účinnosti jako kterýkoli zásah do práva, použity s přísností, pečlivostí a nejpodrobnější kontrolou.

22. Procesní spravedlnost může fungovat jako štít pro hmotněprávní spravedlnost (viz především bod 34. mého částečně odlišného stanoviska k rozsudku velkého senátu ze dne 19. 9. 2017, Regner proti České republice, č. 35289/11), a právo na spravedlivý proces z čl. 6 tak může být štítem chránícím hmotněprávní spravedlnost, ale nemůže tomuto účelu sloužit, pokud „pojistky“ přijaté Soudem k vyvážení předmětné vady nemají ve skutečnosti takovou povahu či kapacitu, která by zajistila celkovou spravedlivost procesu – zásadní procesní vada bez existence vhodných a dostatečných pojistek zavírá dveře k hmotněprávní spravedlnosti.

23. Před závěrem ještě připojím komentář k odůvodnění tohoto rozsudku. V bodě 79. rozsudku Soud uvádí, že v minulosti dospěl k závěru o účincích výpovědi jediného svědka disponujícího imunitou na spravedlivost procesu při vzetí v úvahu několika faktorů, které v nevyčerpávajícím výčtu zmiňuje.

24. Jedním ze zmiňovaných faktorů je existence „čistých“ podpůrných důkazů. Z rozhodnutí porotního soudu je však jasné, že výpověď F. H. nebyla podpořena žádnými dalšími důkazy, a proto si soud uložil „samo-varování“, když uvedl, že k tomuto důkazu přistupoval s „opatrností, podezřením, zvažováním a pozorností do nejbližšího detailu“. Toto je zřejmé také z rozhodnutí nejvyššího soudu. Absence podpůrných důkazů je zmíněna také v tomto rozsudku v bodech 41. a 56. Mělo by však být vyjasněno, že výpovědi dalších tří svědků zmíněných v bodě 42. rozsudku nepředstavovaly podpůrný důkaz k obviňující výpovědi F. H. proti stěžovatelům. Tito svědkové z pohledu vnitrostátních soudů pouze poskytli jeho výpovědi „obecnou důvěryhodnost“, a to nemohlo k odsouzení stěžovatelů vést bez výpovědi F. H.

25. Zmíněný výčet zahrnuje také následující tři faktory: a) skutečnost, že obhajoba věděla o existenci dohody se státním zastupitelstvím, b) skutečnost, že vnitrostátní soud dohodu přezkoumal, a c) skutečnost, že dohoda byla probrána během soudního řízení. Z bodů 80. a 81. tohoto rozsudku je však zřejmé, že tyto faktory nebyly na projednávání případu použitelné, neboť vnitrostátní soudy uzavřely, že k uzavření dohody mezi F. H. a státním zastupitelstvím nedošlo.

26. Ohledně zbývajících faktorů z výčtu Soudu není v rozsudku ani jednoznačné hodnocení, ani jasná diskuse či analýza toho, zda tyto faktory byly za konkrétních okolností projednáváného případu dostatečnými pojistkami schopnými vyvážit vadu představovanou výpovědí F. H.

27. Ve světle shora uvedeného bych uzavřel, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

V. Různé významy „celkové spravedlivosti řízení“: mohou být „pojistky“ dostatečné?

28. K výše uvedenému závěru jsem dospěl na základě judikatury Soudu vyžadující vyvažování předmětné zásadní vady vhodnými a dostatečnými pojistkami. Nyní pro účely komplexnější diskuse k tomuto tématu předložím svůj názor, kterým bych se řídil, kdybych se necítil povinován držet se judikatury Soudu a kdybych byl členem velkého senátu, pro který je vývoj judikatury a jakýkoli odklon od ní náležitější.

29. Začnu návrhem, že zákaz nebo vyloučení zásadních vad, které ze své podstaty poškozují celé řízení, z trestního řízení je implicitní konkrétní zárukou spravedlivého procesu, která pramení z obecného práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy. Jinak řečeno, v čl. 6 odst. 1 je pod-právo nebo implicitní konkrétní záruka, že spravedlivý trestní proces by měl být prostý od jakýchkoli zásadních vad, které kontaminují proces jako celek. Příkladem takové zásadní vady je odsouzení osoby výhradně či v rozhodující míře na základě výpovědi spolupachatele disponujícího imunitou. Zákaz odsouzení osoby na základě takového důkazu je tudíž aspektem či pod-zárukou zmíněné implicitní konkrétní záruky či pod-práva. Článek 6 obsahuje nejen konkrétní záruky výslovně jmenované v odst. 2 a 3, ale také konkrétní implicitní záruky spadající pod zastřešení obecného práva na spravedlivý proces, které mohou být považovány za jeho jednotlivé aspekty, přičemž jednou z nich je právě zmiňovaná záruka.

30. Podle mého mínění konceptu spravedlivého procesu podle čl. 6 je nejvíce konvenující takový přístup, podle něhož by trestní řízení nemohlo být za žádných okolností spravedlivé, a to bez ohledu na existenci jakýchkoli „pojistek“, pokud by byla osoba odsouzena na základě výhradního nebo rozhodujícího spoléhání se na výpověď spolupachatele disponujícího imunitou. Tato vada je podstatná a natolik zásadní pro procesní postup, že by byl poškozen celý proces, včetně jakéhokoli poměřovacího testu, takže by ji nedokázaly vyvážit žádné „pojistky“. Bylo by naopak zcela marné a zbytečné vyvažovat jakýkoli faktor nebo využívat pojistek proti zásadní vadě, která narušuje celý proces do takové míry, že jej celý kontaminuje. Výsledkem zmiňované vady bylo nejen, že byl celý proces pro stěžovatele nespravedlivý, ale odporoval také zdravému smyslu pro spravedlnost a veřejnému zájmu, který netoleruje, aby byl spolupachatel uchráněn trestního stíhání a nečelil žádným následkům za účast na vraždě, zatímco jeho svědectví učinilo trestní řízení čtyř lidí zcela nespravedlivým s následkem jejich odsouzení k trestu odnětí svobody na doživotí. V zájmu spravedlnosti není dovoleno, aby měl obžalovaný nespravedlivý proces a v důsledku toho byl nezákonně odsouzen.

31. Názor předložený k diskusi je podle mého mínění v souladu s doslovným i účelovým významem konceptu „celkové spravedlivosti řízení“ podle čl. 6 a samozřejmě je v souladu se zásadou účinnosti jako normy mezinárodního práva i jako metody výkladu. Aby mohl sloužit pravému smyslu práva na spravedlivý proces, musí být koncept celkové spravedlivosti řízení, který poskytuje všeobíhající a „sjednocující standard“, používán tak, aby: a) každá část nebo složka procesu a všechna jeho jednání byla spravedlivá a b) všechny implicitní záruky obecného práva na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 a výslovné záruky konkrétních aspektů spravedlivého procesu podle čl. 6 odst. 2 a 3 byly dodrženy.

32. Důsledkem toho by bylo, že jakýkoli nedostatek v záruce podle čl. 6 by automaticky znamenal porušení čl. 6. Jinými slovy je podle tohoto názoru každá záruka čl. 6 nepostradatelným prvkem či složkou konceptu spravedlivého procesu a zahrnuje normu účinnosti (viz bod 18. tohoto stanoviska). Nedostatek jakékoli takové záruky může zničit spravedlivost procesu. Negativně vyjádřeno, proces nemůže být spravedlivý, pokud není spravedlivý ve vztahu ke všem svým procesním aspektům. Ioannis Sarmas výmluvně

argumentoval, že „právo na spravedlivé slyšení je skutečně právo na spravedlivý proces, právo v neustálém normativním rozšíření, včetně všech aspektů procesní spravedlnosti“ (viz SARMAS, Ioannis. *Fair Trial and Search for Truth in the Case Law of the European Court of Human Rights*. In: *Fair Trial: Regional and International Perspectives*. Anthemis, 2020, s. 500). Obdobným způsobem argumentoval Georghios M. Pikis (viz PIKIS, Georghios M. *Justice and the Judiciary*. Martinus Nijhoff Publishers, 2012, bod 145., s. 63).

33. Navrhovaný názor je mimo to souladnější s přiřazováním „morálního čtení“ lidskoprávním ustanovením. Morální povaha lidských práv je v čl. 6 možná zakořeněna hlouběji než ve kterémkoli jiném ustanovení Úmluvy a odráží se v přídavném jméně „spravedlivý“ odkazujícím na spravedlivé slyšení ve smyslu čl. 6 odst. 1 a samozřejmě na samotný název článku: „Právo na spravedlivý proces“. Koncept spravedlivosti je často používán jako standard pro spravedlivé zacházení. Princip spravedlivosti má své kořeny v učeních starověkého řeckého filozofa Aristotela, podle nichž se spravedlnost jako morální hodnota sestává ze zákonnosti a spravedlivosti: „„spravedlnost“ tudíž znamená to, co je zákonné, rovné a spravedlivé, „nespravedlnost“ znamená to, co je nezákonné, nerovné a nespravedlivé“ (viz Aristoteles, *Etika Nikomachova*. kniha V.).

34. Mým podnětem je, že ve všech zárukách čl. 6, v nichž je vtělenu norma účinnosti, je začleněn také morální prvek. Podle mého mínění norma účinnosti i morální prvek dělají z ustanovení tohoto článku pevnější a více soudržnou jednotku v tom smyslu, že každá záruka by měla být respektována pro svůj nezbytný a nepostradatelný příspěvek k celkové spravedlivosti řízení.

35. Můj názor je v souladu s Dworkinovým konstruktivním výkladem, jehož základem je „právo jako integrita“, jmenovitě, morální čtení práva jako jediný, soudržný a vnitřně koherentní celek, který vykresluje praxi v tom nejlepším světle a podporuje souladnost a jednotnost (viz DWORKIN Ronald, *Law's Empire*. Hart Publishing, 2021, p. 411). Článek 6 je považován za „rámcové právo“ pokrývající všechny aspekty, záruky a zásady spravedlivého procesu.

36. Soud však bohužel s konceptem celkové spravedlivosti nakládá jako s výsledkem vyvažovacího cvičení, kdy zvažuje nedostatek v zárukách čl. 6 proti určitým zájmům, faktorům či tvrzeným pojistkám. Andreas Samartzis tvrdí, že hodnocení celkové spravedlivosti může být vnímáno jako patologie poměřovací analýzy Soudu – příklad, kdy se do případů čl. 6 přelila tendence Soudu dospívat ke svým závěrům na základě ad hoc poměřování. Shledává také, že novost celkové spravedlivosti může přepsat doslovné znění čl. 6 nejen rozšířením, ale překvapivě také vyloučením minimálních záruk spravedlivého procesu podle čl. 6 odst. 3. Paul Lemmens poznamenává, že Soud se zdá být stále více „orientovaný na výsledky“, což mu umožňuje ponechat volný prostor pro vnitropolitické úvahy, co se týče vytváření procesního rámce pro soudní řízení.

37. Tento koncept celkové spravedlivosti je bohužel zavádějící, neboť přestože důležitá záruka čl. 6 může chybět, nebo být porušena, proces může být stále Soudem považován za celkově spravedlivý. Ryan Goss argumentoval obdobně, že Soud často tvrdí, že používá test „proces jako celek“, ale ve skutečnosti jasně zvažuje něco menšího či jiného, než je proces jako celek. Tento způsob chápání a používání daného konceptu, krom toho, že se jedná o oxymoron, také podřívá právní stát a vylučuje minimální práva spravedlivého procesu podle čl. 6 odst. 3 a další záruky podle čl. 6, když obětuje nezbytné záruky čl. 6 kvůli jiným úvahám. V kontextu přezkumu celkové spravedlivosti procesu by bylo v rozporu se smyslem holistického přístupu

k výkladu a použití čl. 6, pokud by jedna ze záruk tohoto článku, která je ve skutečnosti zásadním pod-právem, byla zbavena své podstaty.

38. Namítat lze, že vyvažovací test používaný k hodnocení celkové spravedlivosti procesu nemůže fungovat, jako by šlo o kouzelné zaklínadlo omlouvající jakékoli porušení čl. 6. V projednávaném případě se bohužel stalo nejen to, že F. H. dostal od generálního prokurátora imunitu, ale zásadní vada jeho výpovědi byla – metaforicky řečeno – „imunizována“ testem celkové spravedlivosti řízení použitým vnitrostátními soudy.

39. Přestože problém projednávaného případu nespadá pod čl. 6 odst. 3, ale pod odst. 1, je nutné odkázat na všechna ustanovení čl. 6, aby bylo prokázáno, že tento – podle mého mínění – vadný koncept celkové spravedlivosti řízení prostupuje celým čl. 6. Zde je několik příkladů: test celkové spravedlivosti je používán v judikatuře při přezkumu:

a) minimálního práva na obhájce podle své volby podle čl. 6 odst. 3 písm. c) (viz rozsudek velkého senátu ze dne 9. 11. 2018, *Beuze proti Belgii*, č. 71409/10, body 120., 144.–150., 165., 171.),

b) otázky odsouzení založeného výhradně nebo do rozhodující míry na výpovědi osoby, kterou neměl obviněný možnost vyslechnout nebo nechat vyslechnout – tzv. „výhradní či rozhodující pravidlo“ (viz rozsudek velkého senátu ze dne 15. 12. 2011, *Al-Khawaja and Tahery proti Spojenému království*, č. 26766/05 a 22228/06, body 119., 126.–165., a rozsudek ze dne 19. 2. 2013, *Gani proti Španělsku*, č. 61800/08, bod 42.),

c) otázky použití nezákonně získaného důkazu (viz rozsudek ze dne 5. 11. 2002, *Allan proti Spojenému království*, č. 48539/99, bod 42.).

Možná jedinou výjimkou, kde podle nedávné judikatury Soudu není celková spravedlivost procesu přezkoumávána, jsou případy, kdy je důkaz získán s použitím mučení (viz rozsudek velkého senátu ze dne 1. 7. 2010, *Jalloh proti Německu*, č. 54810/00, bod 105.).

40. Soud vyvažovací test a procesní pojistky používá nejen v souvislosti s čl. 6, ale také při výkladu a používání jiných ustanovení Úmluvy, jako např. čl. 1 odst. 1 Protokolu č. 7 k Úmluvě. V rozsudku velkého senátu ze dne 15. 10. 2020, *Muhammad a Muhammad proti Rumunsku*, č. 80982/12, Soud ve vztahu k tomuto ustanovení – podle mého mínění mylně – považoval absolutní procesní právo týkající se vyhoštění cizinců za kvalifikované, čímž na něj uložil implicitní omezení, a poté použil vyvažovací faktory, které v předmětném ustanovení nejsou uvedeny. V jiném kontextu, ale s obdobným účinkem, Soud bohužel při výkladu čl. 18 Úmluvy (ohraničení možnosti omezení práv) v rozsudcích velkého senátu ze dne 11. 10. 2017, *Merabishvili proti Gruzii* (č. 72508/13, bod 305.) a ze dne 15. 11. 2018, *Navalnyy proti Rusku* (č. 29580/12 a 4 další, bod 165.) použil „test převládajícího účelu“, který toleruje existenci nezákonných účelů, které nejsou rozhodující. Zde se samozřejmě nevěnuji čl. 18, ani tomu, zda je toto ustanovení použitelné pro účely čl. 6, ale toto srovnání vzešlo z judikatury Soudu, která bohužel vykládá a používá ustanovení Úmluvy tak, že určitým zásadním vadám či nedostatkům není věnována náležitá pozornost dodržováním zásady účinné ochrany lidských práv.

41. Mám za to, že chybný význam celkové spravedlivosti procesu podle čl. 6 má vztah k mylnému názoru v judikatuře, že právo podle tohoto článku je kvalifikované právo ve všech jeho aspektech, spíše než absolutním právem s pouze omezenými výjimkami. To by možná

vysvětlovalo, proč judikatura dává zárukám čl. 6 pouze relativní význam, uvádí je do širší perspektivy a hodnotí je ve světle obecného práva na spravedlivý proces.

42. V této souvislosti může být užitečné následující srovnání. Pokud jde o kvalifikovaná práva, jako jsou ta uvedená v čl. 8–11 Úmluvy, vyvažovací test se provádí mezi předmětným právem a zákonným a legitimní zásahem, zatímco v případě čl. 6 je vyvažováno mezi nedostatkem ve výslovném či implicitním pod-právu nebo záruce a implicitními zájmy nebo faktory či tvrzenými pojistkami. Rozdíl mezi oběma situacemi je významný v tom, že v prvním případě je srovnáváno právo, zatímco v druhém není srovnáváno právo, ale nedostatek v záruce práva.

43. Není proto správné přijmout nedostatek v záruce práva nebo zásadní procesní vadu jako něco, co může být nakonec přehlédnuto po srovnání s implicitními zájmy, faktory či tvrzenými pojistkami. V opačném případě bychom riskovali přijetí přetrvání odchylek od záruk čl. 6, což by vyústilo v podřívání a nabourání právního státu, který pravděpodobně prostupuje ustanoveními čl. 6 více než kterýmkoli jiným článkem Úmluvy. Poměřované proměnné by měly být zákonné a legitimní, jako práva a zákonné a legitimní omezení a v mezích zákonné vyvažovací stupnice; nemělo by být poměřováno nic než takové proměnné, ani co by mohlo narušit či být v rozporu nebo nesmiřitelné s konceptem spravedlivého procesu a z něho vyplývajícím požadavkem na řádný výkon spravedlnosti (k poslednímu viz Ramanauskas proti Litvě, výše, bod 53.).

44. Při vyvažovacím testu by tudíž nemělo být místo pro zásadní vady, chyby či nedostatky v zárukách. Podle projednávaného názoru by však nemělo probíhat vyvažování žádného zájmu podle čl. 6, vyjma mimořádných případů, jako jsou ty, kde to vyžadují zájmy dětí či zranitelných obětí.

45. Je třeba si povšimnout, že vyvažovací test provedený vnitrostátními soudy a Soudem v projednávaném případě zahrnoval zvažování zásadní vady – potenciálního porušení – proti určitým tvrzeným vyvažujícím faktorům týkajících se především podstaty případu, přičemž s nimi zacházely jako s pojistkami, například když shledaly, že F. H. byl věrohodný svědek a jeho výpověď spolehlivá. Nakonec je nutné zdůraznit, že spravedlivost pro účely čl. 6 netoleruje neúctu k právnímu státu a hodnotám civilizovaných společností založených na právním státu, ani nezachování integrity soudního procesu zvažovaného jako organický celek. Zásadní vada, jako je ta projednávaná, nepředstavuje pouhé narušení článku v důkazním řetězci, ale je srovnatelná s tím, jako by žádný řetězec důkazů od počátku neexistoval, a nakonec absentovaly jakékoli důkazy proti obviněnému. To se rovná nikoli pouhému procesnímu handicapu, ale amputaci celého procesu.

46. Tento hybridní vyvažovací test léčící vady je však paradoxní, protože soud by měl do podstaty případu vstoupit pouze v případě, kdy dospěl k závěru, že jeho proces byl spravedlivý.

47. Podle mého názoru by soud neměl přezkoumávat podstatu případu kvůli tomu, aby „omilostnil“ zásadní procesní vadu podle čl. 6 odst. 1. Pokud tak učiní, lze oprávněně argumentovat, že je pošlapán účel tohoto článku a samotná existence tohoto ustanovení „majícího natolik přední místo v demokratické společnosti“ (viz bod 19. výše) je přehlížena.

48. Skončím několika závěrečnými komentáři k předkládanému názoru. Odsouzení osoby výhradně či v rozhodující míře na základě důkazu od spolupachatele s imunitou je zásadní vadou procesu, která je ze samotné své povahy předurčena k učinění celého procesu nespravedlivým bez nutnosti provádění jakéhokoli vyvažovacího testu, a aniž by byly jakékoli

vyvažující faktory dostatečné. Nejenže taková vada znamená absenci spravedlivého procesu, ale je samotným nepřítelem spravedlivého procesu. Inherentní zásadní vada výpovědi F. H. nebyla pouze zdrojem právní nejistoty pro stěžovatele, zatímco státnímu zastupitelství poskytovala jasnou výhodu při vyřizování případu – a možná přitom porušila zásadu rovnosti zbraní – ale stěžovatelům také odňala jejich právo na spravedlivé trestní slyšení jako takové. Jinak řečeno tato zásadní vada podle mého mínění zbavila stěžovatele jejich svobody bez řádného procesu (také chráněno pátým dodatkem americké ústavy), a tudíž bez zaručení spravedlivého procesu.

49. Chci, aby bylo naprosto jasné, že názor, který jsem představil v této kapitole, nijak neovlivnil můj závěr, že v projednávaném případě nebyly dostatečné pojistky pro vyvážení předmětné vady. Můj současný názor je založen výhradně na existující judikatuře bez ohledu na to, zda následováním pohledu, který jsem rozpracoval v této kapitole, by byl výsledek stejný, a tudíž by bylo zjištěno porušení.

Závěr

50. Závěrem řečeno, pokud bych se držel judikatury Soudu, shledal bych, že došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy a přiznal bych stěžovatelům náhradu nemajetkové újmy a nákladů řízení; jejich výši však není třeba vyčíslovat, neboť jsem v menšině.

(Zpracovali JUDr. Ivo Kouřil a Mgr. Bc. Kamila Tokošová)